RABELAIS

GARGANTUA

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER:
SABAHATTİN EYÜBOĞLU - AZRA ERHAT - VEDAT GÜNYOL

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

RABELAIS

GARGANTUA

Bölüm XXV

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER:

SABAHATTİN EYÜBOĞLU

AZRA ERHAT

VEDAT GÜNYOL

İş Bankası Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ
FRANÇOIS RABELAIS
GARGANTUA
özgün adı: GARGANTUA
illüstrasyonlar: GUSTAVE DORÉ

görsel yönetmen: BİROL BAYRAM
grafik tasarım ve uygulama
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (02 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Genel Yayın: 447

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Önsöz

Ortaçağ denilen dönemle Rönesans diye adlandırdığımız uyanış çağı arasında kesin bir ayrım yapmak, tarih anlayışını basite indirgemek, insanlığın gelişmesindeki tutarlı ve kapsamlı süreci sınırlara, kalıplara sokmak olur. İnsanlık birdenbire mi uyanmış, neye uyanmış? Karanlığın egemen olduğu uzun bir süreden sonra, insana gözlerini açmış, bedeni ve ruhu ile tüm insana yönelmiş deniyor. Bu yöneliş de Yunan-Latin ilkçağının dünya görüşüne ve o görüşün ürünleri olan yazın ve sanata dönüşle gerçekleşmiş. Bir Brueghel, bir Jerome Bosch insanı görmemiş göstermemiş de bir Michelangelo ya da bir Raphael mi daha iyi, daha tamam, daha gerçek olarak görmüş ve göstermiş? Özde belirgin bir ayrılık olmasa gerek ortaçağın görüş ve davranışı ile uyanış çağı insanının özlem ve eğilimleri arasında. Her ikisi de, ister Tanrılı ister Tanrısız olsun, insana dönüktür aslında, insanlığın her çağı gibi. Bu iki dönemin geleceğe seslenişindeki asıl ayrılığı ve bu ayrılığın asıl nedenlerini araçlarda aramalı. Çağların yüzünü değiştiren araç burada matbaadır. Ortaçağ da Latince bilir, ilkçağın yazın ve sanat ürünlerini canlı tutmak için el emeği harcamış, göz nuru dökmüştür. Geleneği sürdürmek, bilgi verilerini çağdan çağa aktarmakta eşi bir daha görülmedik bir çaba ile başarıya ulaşmıştır. Avrupa'yı bir boydan bir boya kaplayan manastırlar on, on dört yüzyıl sürece karınca yuvası gibi kaynamasaydı, mum ışığında inci dizer gibi dizmeselerdi binlerce el yazmasını, Homeros'tan, Vergilius'tan, Heredot ya da Plinius'tan eser mi kalırdı uyanış çağına? Ortaçağın canlılığı bir bakıma ilkçağdan da daha göz kamaştırıcıdır. Bir oluş ki, topraktan fışkıran özgün değerleri dile getirmek, biçimlendirmek için insanın devinmesini baş döndürücü bir hızla canlandırır. En ufak taşına varıncaya dek kuyumcu eliyle işlenmiş katedral denilen o gökdelenleri bir düşünün, Tanrı için üst üste dizilmiş birer sırça saray diyeceksiniz, evet ama insan hep kendini aşan bir varlık uğruna yaratır büyük eserlerini, ölümsüzlüğe ulaşarak dile gelen tek varlık ise gene kendisidir, insandır. İnsanlığın insana en çok inanmış dönemlerinden biridir ortaçağ, onu karanlık görmekte haksızlık eder tarihçiler. Hele dil ve yazın konusunda ortaçağdan daha pırıltılı bir dönem düşünülemez: Fıkır fıkır kaynamaktadır kazan, Latincenin attığı tohumlar ulusal düzeyin gün gün oluşan ürünlerini gökkuşağının renklerinden daha da ayrıntılı bir cümbüş içinde serer gözümüzün önüne. Bu diller korkunç bir

zenginlikle karşımıza çıkıyorsa on altıncı yüzyıl Fransızca, İtalyanca ya da İspanyolcasında, yüzyıllar süren yeraltı akışının basılmış kitapla yeryüzüne fışkırmasındandır. Evet, korkunçtur ortaçağdan yeniçağlara geçişte insan düşüncesinin oluşumu. Rabelais'in deyimiyle "horrifique" (dehşet salan) ve "espouvantable" (korkunç) diye nitelendirilebilir. İnsanın dev büyüklüğü karşısında duyulan şaşkınlık ve korku.

Ortaçağdan söz açtıysak, bu kitapta çevirisini okuyacağınız Gargantua'nın yazarı François Rabelais ortaçağ ile yeniçağ arasında köprü kuran, ortaçağın insan değerlerini pek az sanatçının bağdaştırabildiği ölçüde bağdaştıran bir yeni adamdır da ondan açtık. Bir devrimcidir, ama kaçımız anlamışızdır gerçek devrimin, yalnız var olanı yıkmakla değil, varlığın üstüne varlık katmakla başarıldığını? Devrimci olarak diri diri yakılmaktan zor kurtulmuştur François Rabelais, takma adıyla Maitre Alcofribas Nasier.

Doğum tarihine bakalım. Pek belli değil, 1494 yılı olsa gerek. Montaigne 1533'te doğmuştur, Rabelais'den kırk yıl kadar sonra, Erasmus ise 1466'da, ondan aşağı yukarı otuz yıl önce. Hümanizmanın bu iki büyük adamı arasında Rabelais ortada yer alıyor; demek, hümanist düşüncenin gelişmesinde de tam ikisinin ortasındadır. Erasmus'un açtığı çığırı dil ile düşünce arasında eşsiz bir sentez, bir birleşim kurmakla gerçekleştirmiş, Montaigne'in kabuğuna çekilerek, açılmış alanlarda rahat rahat düşünebilmesini sağlamıştır. İp üstünde türlü hokkabazlıklar yapan bir canbaza benzer Rabelais, altında ateşler yanmaktadır, ha düştü ha düşecek. Oysa canbaz korkmaz, yere bakacağına, elinde bir çanak dolusu şarap, içer de içer, güler de güler.

Gargantua'nın başında şöyle seslenir okurlarına:

Bu kitabı okuyan okur dostlar
Atın içinizden her türlü kuşkuyu
Okurken de irkilmeyin sakın
Ne kötülük var içinde ne muzırlık
Doğrusu güldürmekten başka da
Bir hüner bulamayacaksınız pek
Başka yola gidemiyor gönlüm
Sizleri dertler içinde görürken

Gülen kitap yeğdir ağlayan kitaptan
Gülmektir çünkü insanı insan eden

Ne o, Bergson'dan dört yüz yıl önce bu sözü söylemek? "Le rire est le propre de l'homme" (Gülmek insana özgüdür) diyor bu adam ve insana söylemek istediği "yeniyi" bir imge ve söz şaklabanlığına boğuyor ki, okuyan kırılıyor gülmekten. Homeros kahkahası vardır, tanrılar kahkaha atarak çınlatırlar Olympos'u, Rabelais'nin kahkahası onun kadar gür, ama ondan çok daha renkli, içeriği çok daha çeşitli ve anlamlıdır. Bir şeyler saklanır arkasında, bir gizem belirir binbir simgenin altında. Hemen haber verir Rabelais okurlarına, bir benzetmeyle başlar Gargantua masalına: İlikli bir kemik bulan köpek "ne hayranlıkla bakar ona, ne özlemle koklar onu, ne coşkunlukla yakalar, nasıl bir dikkatle dişler, ne sevgiyle kırar, ne heyecanla yalarsa onu", okuyucu da aynı coşkuyla kitabındaki "substantifique moelle", yani özlü iliği aramalıdır; "çünkü bu kitapta bir başka tat, daha gizli kapaklı bir öğreti bulacaksınız, bu öğreti sizi pek yüce kutsallıklara ve şaşırtıcı gizemlere erdirecek hem dinimiz bakımından, hem de kamusal ve özel yaşantımız bakımından."

Bu bir programdır. Ne var ki çoğu eleştirmen XIX. yüzyıldan bu yana şaşkınlıkla karşılamışlardır bu programın uygulanma biçimini. Bir dev masalı, en ayrıntılı gerçekle en akıl almaz gerçeküstünün taşkın bir hayal âleminde buluşması, hiçbir ölçü, düzen ve sınır tanımayan dizginsiz bir imge ve dil fışkırmasıyla hallaç pamuğu gibi karışımı, bir yemek ve içki cümbüşü içinde en kaba saba, açık saçık şakaların en ilerici bir dünya görüşüyle bağdaşması, halk usunun en aydın düşünceyle birleşerek insafsız bir yergiye, yaman bir taşlamaya yol açması, ne ipe sapa gelmez zıtlıklar çatışması, ne akla hayale sığmaz bir yazın türüdür. Roman mı, efsane mi, güldürü mü, destan mı? Rabelais'nin Gargantua, Pantagruel, Tiers Livre ve Quart Livre adlı yapıtlarıyla ortaya serdiği insan komedyası gerçekten şaşırtıcıdır ve dünya yazınında tek eşsiz örnek olarak kalmıştır.

Ama birincisinin çevirisini verdiğimiz bu beş kitaplık koca yapıtı anlatmaya girişmeden, Maitre François Rabelais'nin kimliğini daha yakından incelemeliyiz.

Rabelais'nin hayatı üstüne çok az şey biliyoruz. Doğum tarihi olarak araştırıcılar uzun tartışmalardan sonra 1494 yılında karar kılmışlardır.

Fransa'nın orta yerinde Loire diye uzun bir ırmak akar ağır ağır, kıyılar yemyeşil ova, göz alabildiğine düzlüktür, orada burada küme küme ormanlar, kızıl salkımlı bağlar, çiçek dolu bahçeler ve çevreye oturtulmuş yuvarlak kuleli, sivri külahlı şatolar görülür. Bu şatolar bakımlı, içi dışı işlemeli güzelim tarih anıtlarıdır. Fransa'nın sayılı turistik bölgelerinden Loire kıyıları, yaz geceleri "son et lumière" ile ışıklanır bu şatolar, parklarının budanmış ağaçlarının altındaki çimenlere oturur, inceden uzaktan müzik sesleri, konuşmalar duyarsınız, şatonun pencereleri aydınlanır, içerdeki canlılık sızar dışarıya, bir sahne gibi canlanır ortalık, bir dram oynanır, bir balo verilir, François I'in zamane güzellerinden bir kontesle dans ettiğini görür gibi olursunuz.

Zengin, bereketli, şarabı bol bir topraktır burası. Ürünlerin en dolgununu, canlıların en gürbüzünü yetiştirir. Şişkin ve şendir, kırsal yaşamın sağladığı nimetler ve zevklerle beslenen insanları. Biraz kaba ve ilkeldir davranışları, dilleri, "Esprit gaulois" dedikleri egemendir Fransa'nın bu bölgesine. Köylü derebeyliği bugün bile silinmemiştir oralardan.

Bu güler yüzlü ülkede doğmuştur François Rabelais. Babası Antoine Rabelais Chinon şehrinin seçkin bir soyundandır. Dava vekilidir, birçok çiftlikleri vardır. La Devinière adlı birinde gözlerini dünyaya açmış olsa gerek oğlu François. Dört kardeşin küçüğüdür, çocukluğu bu yörede geçer, köy hayatını en ufak ayrıntısına kadar bilir, yazdığı yazıların, anlattığı masalların hepsi buraları yansıtır. Loire bölgesini öyle bir gerçekçilikle verir ki, bugün de yer yer dolaşıp bulabilirsiniz anlattığı her kasabanın, her köyün, her çiftlik, şato, değirmen, geçit ya da yolun adını, izini yerli yerinde. Dev masalına bürünmüş yapıtları öylesine başından geçmiş olaylara, tanıdığı ve gördüğü kişilere ve tiplere dayanır ki, kendi hayatını anlatıyor, bir otobiyografi yazıyor sanırsınız. Antoine Rabelais'nin en büyük davalarından biri, komşusu ve eski dostu Gaucher de Sainte-Marthe adındaki bir adama karşı, Paris mahkemelerine kadar giderek savunduğu davadır. Bu derebeyi Loire Irmağı'nın üstünde bir dalyan kuracak olmuş, nehirde avlanma özgürlüğünü engellediği için de balıkçılar loncası ile başı derde girmiş, Gargantua kitabının ana olayı, belkemiği sayılabilecek Picrochole Savaşı işte bu gerçeğe dayanır. Babası Antoine Rabelais, roman kahramanlarından Grandgousier olur, Gaucher de Sainte-Marthe ise, adı Yunanca "acı safra" anlamına gelen Picrochole.

Rabelais 1511 yılında yöredeki manastırlardan birine girip keşiş olur. Acaba neden? Okuma özlemi bu çocukta erkenden mi belirdi de o zamanın bilgi yuvaları olan manastırların birine kapağı attı? Ama François, manastırda bilgiye susamışlığını gideremez. Yapıtlarında acı taşlamalarla yerdiği keşiş yaşamı insanı bilgiye erdirmek şöyle dursun, skolastik öğretimin gençleri aptallaştırmaktan başka bir işe yaramadığını anlar. François din kurumlarının yozlaştıra yozlaştıra bir karikatür haline getirdikleri Latince ile yetinmek istemez, insancı aydınlığı yayacak tek araç sayılan eski Yunancayı öğrenmeye can atar. Ne var ki keşişin fazla aydın olanına yer yoktur manastırlarda. Ateş pahasına İtalya’dan getirtilen Yunanca kitaplarını günün birinde alırlar bu çömezin elinden. Rabelais tehlikeyi hemen sezer, karşı koyma yollarını araştırır. Zamanın hümanistleriyle ilişki kurar, dalkavukluk pahasına, aydın ve güçlü kilise ileri gelenleri arasında koruyucular edinir, onların desteğiyle manastırdan çıkmayı başarır: “Régulier” papaz iken “séculier” olur, yani din adamı olarak toplumun içinde yaşayabilme iznini koparır. Papanın fermanı ile gerçekleşebilir ancak “apostasia” denilen bu dünyeviler arasına geçiş. Manastırın boğucu havasından kurtulunca, Rabelais Fransa’yı dolaşmaya koyulur, o zamanın üniversite şehirlerini bir bir gezer: Bourges, Orléans, Paris, Montpellier ve matbaacılığın en canlı merkezi olan Lyon. Montpellier’de karar kılar, tıp fakültesine yazılır, 1530’da bu üniversiteye “bachelier” unvanı ile girer, yedi yıl sonra doktor olarak çıkar. Bu arada Lyon’un Hotel Dieu hastanesinde görev alır. Ama hekimlik bugünkü hekimliğe hiç benzemez XVI. yüzyılda, daha çok filolojik bir meslektir, dil bilgisine dayanır, ilkçağ hekimliğinin, Hippokrat’ların, Calinus’ların metinlerini şerh etmek, doğru dürüst anlayıp çevirmek, kitap halinde yayımlamak ve sonra da bu eserlerdeki tabiplik kural ve yöntemlerini uygulamakla başlar ve biter. Hoş, Rabelais yayım işini başarıyla gerçekleştirir, çünkü Yunanca ve Latince bilgisi sağlam, dil dehası da baş göstermiştir artık. Ama bu işle yetinmeyip, modern anlamda hekimlik yapmaya, beden üstünde araştırmaya da girişir. Açık bir derste asılmış bir adamın ölüsünü teşrih eder. Bunlar kilisenin hoşgördüğü eylemler değildir. Rabelais tehlikeyi gene sezer. Kaçmak, canını kurtarmak için türlü çarelere başvurmakla geçer bundan sonraki ömrü. Görünüşte yolculuk etmektedir, bu kez Fransa dışına. Koruyucularına hem yoldaşlık, hem de hekimlik ederek hümanistlerin kültür cenneti saydıkları İtalya’ya, özlemlerinin merkezi Roma’ya gider gelir. Bu arada kitapları basılmaktadır: 1532’de

Pantagruel, 1534’te Gargantua, 1545’te Tiers Livre, 1552’de Quart Livre. Çıkmalarıyla yasaklanmaları bir olur dördünün de. Sorbonne denilen üniversite, Fransa’nın şanı şerefi Paris’in göbeğindeki sözüm ona bilim ocağı engizisyon mahkemelerinden daha sert, daha insafsız davranır Rabelais’nin kitaplarına karşı. Sansür mekanizması habire işler o günden bugüne uydurduğu türlü yargılarla, suçlamalarla. Fransız yazınının en büyük yapıtları Fransız dilinin en şaşırtıcı anıtları, Fransız kültürünün geleceğe yönelmiş en ilerici müjdecileri müstehcen, zararlı, tehlikeli diye yasaklanır. Reform hareketleri Katolik din – devletinin kökenlerini çatır çatır çatlatmaktayken ve papalık afaroz silahını kime karşı yönelteceğini şaşırmışken, aydınlığı saçmaktan başka bir suçu olmayan Maitre François Rabelais gizli kapaklı dinsizlikle suçlanır. Papalar, yüksek rütbeli papazlar tutarlar Rabelais’yi, sansürün kaldırılması, yayınlara izin verilmesi için ferman çıkarırlar. Skolastik yuvası Sorbonne direnir gene de. 28 Ocak 1552’de yayımlanan Quart Livre 1 Mart’ta sansüre uğrar. Bu kez Rabelais’nin kaçacak yeri kalmamıştır. Tutuklandığı haberi yayılır. Koca yazarın belkemiği kırıldığı sanılır. Bir yıl sonra, 1553’ün Nisan ayında ölür. Ama ardından eser bırakmıştır; 1562’de Isie Sonante adıyla beşinci kitabının bir bölümü, 1564’te de Cinquisme et Dernier Livre yayımlanır, böylece dev yapıt tamamlanmış olarak gün ışığına çıkar.

Niçin bu patırtı gürültü, nedir bu telaş, basılır basılmaz toplatılmalarını gerektirecek ne var bu kitaplarda? Birer dev masalı eninde sonunda, dinin ya da devletin kurulu düzenine karşı geldiği yok, krallığı ya da papalığı kundakladığı yok, yerdiği bile yok. Kitabın birinde “sorbonagres” demiş Sorbonne hocalarına, eh biraz ağır, “Sorbonne eşeği” anlamına gelebilir, ama “sofist” diye değiştirmiş ikinci baskıda, hem ne çıkar eşek demişse bir üniversite hocasına, öyleleri yok değil mi bugün bile üniversitelerinde. Olmaz, başka yerde aramalı bunun nedenini. Rabelais’nin hayatını izlediğimiz gibi, eserlerinin serüvenini de gözden geçirelim.

1531 yılı sonlarında Rabelais Lyon’dadır, basımevlerini dolaşmaktadır herhalde. Derken yeni basılmış kitaplardan biri dikkatini çeker, adı bir tuhaf, konusu eğlenceli: “Les Grandes et Inestimables Cronicques du grand et énorme Géant Gargantua” Rabelais bir önsözünde bu kitabın iki ayda, İncil’in dokuz yılda sattığından çok sattığını yazar. Birkaç ay geçer, bir de ne görelim: Lyon’un en ünlü yayımcısı Claude Nourry başka bir kitap sürmektedir piyasaya: “Les horribles et espouvantabies Faictz et Prouesses

du très-renommé pantagruel, roy des dıpsodes, fils du grand géant Gargantua. Composez nouvellement par mistre Alcofrybas Nasier.”

Uzunca bir başlık, yazarın adına gelince Alcofribas (o zaman i, ye olarak da yazılırmış) Nasier, François Rabelais’nin “anagramme” yani harflerinin değiştirilerek yazılışı. Pantagruel de, Gargantua da bu adla çıkar, ne var ki takma ad bir yazarın sansür kurumlarının pençesinden kurtulmasını hiçbir zaman önleyememiştir. Rabelais, bu hümanist, bilgin doktor ve aydın kişi niçin Gargantua gibi ortaçağdan beri dillerde dolaşan bir halk masalına bir çeşit ek yazmaya özenmiş, acaba bu masallar çok satıldığı ve kendisi oldum olası para sıkıntısı çektiği için mi? Gerçekten de Pantagruel hemen kapışılmış. Ama halk masalı neydi, Rabelais onu ne hale getirdi? Kısaca Grandes Cronicques diye anacağımız kitap, Kral Arthur ile ilgili şövalye romanlarının çerçevesi içine girer: İngiltere Kralı Arthur, Gos’lar ve Magos’larla savaşmaktadır, büyücü Merlin bu savaşta ona yardımcı olmaları için bir dev ailesi yaratır, öykü de Gargantua ve soyunun bu kahramanlıklarını anlatır abarta abarta. İşte bu senaryo üzerine Rabelais iki büyük yapıt kurar, birincisi Pantagruel, ikincisi Pantagruel’in babası Gargantua’nın serüvenleridir. Taşkın bir dille yazılmış, ama Gargantua gibi sağlam bir kuruluşa erememiş olan Pantagruel romanında iki yeni tip yaratmaktadır Rabelais: “Pantagruelisme” diye bir öğretinin baş temsilcisi olan Pantagruel içkicilerin kralıdır, içki coşkunluğu ve kaba saba şakalar ile hümanistlerin belli başlı görüşlerini en ağır taşlamalarla dile getirir; onun can yoldaşı Panurge ise, hem halk usunu, hem de dinginsiz bir anarşizm görüşünü temsil eder. Bu iki tip Gargantua’da yoktur. Buna karşılık roman tutarlı bir kuruluş üstüne oturtulmuş, başı ve sonu olan bir bütündür.

Şövalye romanlarında ele alınan kahramanın doğuşunu, çocukluk ve yetişme çağlarını anlatmak, sonra da yaptığı kahramanlıkları saymak, türün kaçınılmaz kuralıydı. Aynı kuruluş az çok farkla Gargantua’da da görülür: Bir önsözden sonra Gargantua’nın soyağacı verilir (Böl. I-II), doğuşu anlatılır (Böl. III-VI), çocukluk dönemi üstünde durulur (Böl. VII-XIII), sonra da hümanist Rabelais için en çok önem taşıyan eğitim yıllarına geçilir. (Böl. XIV-XXIV); Gargantua üstat Thubal Holoferne adlı bir sofist’ten (ilk baskıda buna “sorbonagre” deniyordu) skolastik öğretim kurallarına göre ders alır, yararını görmek şöyle dursun, “gittikçe daha densiz, daha sersem olur, alıklaşıp salaklaşır.” Günün birinde babası onu yeni yöntemlerle yetişmiş bir delikanlıyla bilgi yarışmasına sokar. Eudemon

adlı bu genç kusursuz bir Latince ile güzelim söylevler verdiği halde, “Gargantua’nın bütün yaptığı inekler gibi ağlamak” olur. Bunun üzerine babası eski hocayı kovar, oğlunu Ponokrates adlı bir pedagogun eline verip okuması için Paris’e gönderir. Paris yıllarının anlatılması hem kitabın en komik sahnelerinden birkaçının canlanmasına (Notre Dame Kilisesi’nin çanlarının çalınması ve ondan sonraki olaylar), hem de Janotus de Bragmardo adlı bir Sorbonne hocasının kişiliği ve söylevi ile Rabelais’nin eskimiş bilim kurumlarına en ağır taşlamasını dile getirmesine fırsat verir (Böl. XVIII-XX). Gargantua Paris’te okuya ve yaşayadursun, sahne değişir ve Rabelais’nin yurdu Chinon Bölgesi’ne dönülür: Picrochole Savaşı’nın başlamasına yol açacak Lerné çörekçileri ile Grandgousier’nin adamları arasındaki kavga anlatılır (Böl. XXVI), ilk saldırı Seuilly Manastırı’nın bağlarındadır, burada savaşın baş kahramanlarından, dev olduğu söylenmeyen ama bir devden de daha yaman işler gören keşiş Frère Jean des Entommeures sahneye çıkar (Böl. XXVII), o yığınla adam öldürürken, öte yandan Grandgousier’nin oğlu Gargantua’ya mektubu ve Picrochole’a gönderdiği elçi, verdiği ödünlerle savaşı durdurmaya, barışı sağlamaya nasıl çaba gösterdiği anlatılır (Böl. XXVIII-XXXII). Picrochole ve kumandanlarının dünyayı fethetmek için kurdukları planlar görüşülürken, Gargantua adamları ile savaş bölgesine ulaşır, barışçı ve bozguncu güçler arasındaki çatışma birbirinden güldürücü olaylarla Gargantuistler’in tam zaferi ile sonuçlanır. (Böl. XXXIII-XLIX). Bu kez barış ve insanlık ülküsü uğruna görüş ve düşüncelerini dile getirmek Gargantua’ya düşer (Böl. L). Gargantua ile Frère Jean, iki ayrı geleneğin temsilcisi birleşirler, ama zaferi şölenlerle kutlamaktan daha ileri bir adım atılır: Eskimiş, kokuşmuş, çıkarcı din kurumlarını simgeleyen manastırın iflası belli olmuştur, onların yerine yeni bir topluluk, erkekli kadınlı bir erdem ve bilgi yuvası kurmaya girişir Gargantua: Thélème Tekkesi. Yapısı bir mimarlık şaheseri olan bu tekkenin kapısına Fay ce que voudras (istediğini yap) levhası asıldıktan sonra, tekkeye girebilecek ve giremeyecek olanların listesi şiir halinde yazılır. (Böl. LIV).

Kitap nasıl antik bir anıtta bulunmuş panzehirli tekerlemeler başlıklı bir “Enigme” (muamma) ile başlamışsa (Böl. II), aynı türden bir “Kehanet” ile kapanır (Böl. LVIII). Muamma anlamına gelen bu şiir türü ortaçağdan kalmadır, Rabelais’nin en yetkin eseri olan Gargantua’nın bununla başlayıp bununla bitmesi, yukarda sözünü ettiğimiz birleşimci çabanın belirtisidir.

Ortaçağ ürünü Grandes Cronicques'ten yola çıkıp bir hümanizma anıtı kurmayı Rabelais'nin nasıl başardığı bu özetten bile belli olmaktadır: Din, devlet düzeni ve yönetimi, bilim, eğitim, savaş ve barış, erdem ve insanlık, iyilik ve kötülük alanlarında bu kitap doğruyu da eğriyi de, gerçeği ve yalanı da, güzeli de çirkini de tam bir kesinlikle göstermeyi, olumsuz bütün belirtilerini geçmişe mal ederek geleceği olumlu bir bütün olarak göz önüne sermeyi başarmaktadır. Bu başarıyı da hiçbir özete sığmayan bir sanat yaratısı ile elde etmektedir. Bu sanat üstünde durmaya değer.

Fransa'nın çağdaş düşünürlerinden en büyüğü Jean-Paul Sartre sanatları kullandıkları araçlarla nitelemeye girişirken, söz sanatları ile plastik sanatlar arasında bir ayırma yapar: Resim, heykel gibi sanatlar, yapıtlarını ham gereçlerle meydana getirirler, boya, taş ya da alçı gibi gereçlerin kendi kendilerine bir sanat varlıkları yoktur, ressam resmini yaparken tıpkı doğa gibi hiçten yaratır yoktan var eder, yazın için öyle değildir, düzyazı olsun, şiir olsun yazın yapıtı dilin canlı araçlarını kendine göre bir birleşimle ortaya çıkarır, var olanı kullanarak varlığın bir kuruluşu, bir birleşimi ile yeni ya da özgün bir şey meydana getirirler. Söz sanatçılarının işi dizmekte, çağrışımları belli bir düzene göre kullanmaktadır. Yaratma çok daha güç ve dolaylıdır bu sanatlarda. Yaratıcı doğaya benzemez bu işte, düşünürü andırır daha çok. Bu kurala uymayan bir tek söz sanatçısı varsa, o da Rabelais'dir. Onun beş kitaplık koca yapıtında yaratma, kitabın kuruluşunda, düşünce ve görüşlerin kişilerle ve olaylarla göz göre göre canlanmasında değil, araç olarak kullandığı ve yoğurduğu dili kendi kendine, salt bir sanat olarak karşımıza koymasındadır. Öz ile biçim, içerik ile kalıp, düşünce ile dil birbirinden ayrılmaz bir bütündür Rabelais'nin yapıtlarında. Hiçbir kişi, hiçbir olay söz oluşmasından ayrı olarak düşünülemez, dil kaynaşmasının içinden biçimlenip doğarlar, varlıkları bu oluşun kendisindedir. Bu yaratma biçimi de öyle beklenmedik, görülmedik, alışılmadık bir süreçtir ki, komiklik bu süreçten doğar. Kahkaha ile güleriz, ama neden güleriz, çünkü bir sözcük birdenbire karşımızda şişeden fışkırmış bir duman gibi büyür büyür, koca bir cin oluverip oynar, sıçrar ve gerçekdışı, gerçeküstü bir varlık gibi ateş kıvılcımları saçarak patlar. Korkunç bir olasılık karşısında sendeler, var ile yoku ayıramaz, aklımızı yitirecek, ölçülerimizi şaşıracak olur, bu olağanüstü olayı ancak gülmekle sindirebiliriz. Böyle bir sanat oluşunun simgesi diye ancak devleri çıkarabilirdi Rabelais karşımıza, kaldı ki, devler yaratıcının istediği zaman dev, istediği zaman da normal ölçülü

insanlardır Gargantua çişiyle iki yüz altmış bin dört yüz on sekiz kişi boğar, sonra da tutar ilkçağın en ölçülü insancı komutanlarını örnek alarak savaş esirlerine karşı nasıl yumuşak davranılması gerektiğini öğütler. Abartma, abartma için değil, bu yaratıcılık oyununda ölçü ve düzenin ne denli görece olduğunu belirtmek içindir. Hayal ile gerçek arasında şaşırtıcı bir gidiş geliş görülür Rabelais'de, Swift bile cılız kalır onun yanında, çünkü Güliver devdir, ama cüceler ülkesinde dev, devler ülkesinde cücedir, Oysa Rabelais'de devlik de kişilerin birer değişmez niteliği değil, gerektiği zaman dile uygulanıp betimleme aracı olarak kullanılan çaredir. Bir manastırı, içindeki ahmak keşişlerle canlandırmak mı ister, savaş korkusu karşısında kiliseye sığınan papazların gevelemesini şöyle dile getirir (aslı Latincedir, çevirisini veriyoruz): Ko, ko, ko, ko ko, korkma, dü, dü, dü, dü, dü, düşmanın, sa, sa, sa, sa, sa, sa, sa, sal, dı, dı, dı, rı, sından! Manastır bütün zavallılığıyla canlanmıyor mu gözümüzde? – Sorbonne'da konuşulan bozuk, yozlaşmış Latinceyi mi yerden yere vurmak ister, alın Yuhanna Yerakliyus'un nutkunu (bu kez Fransızcasını verelim, anlaşılır). Omnis clocha clochabilsin, in clocherio clochando, clochans clochativo clochare facit clochabiliter clochantes. Parisius haber clochas. Ergo gluc. Çan anlamına Fransızca bozmanı "clocha" Latince bir sözcük değildir, bu uydurma sözcük üstüne Latince kökenli, biçimli tekerleme Sorbonne'un tüm cehaletini ortaya vurmaya yeter. Bundan sonra Paris bilim kurumunun Rabelais'yi neden ipe çekmeyi en büyük erek saydığı kolayca anlaşılır.

Gargantua'nın başında şöyle geldiği, dilimiz döndüğü kadar Gargantua'yı Türkçeye çevirmeye giriştik. Bu girişim ancak aramızda ve başımızda Sabahattin Eyüboğlu vardı diye göze alınabildi. Gargantua çevirisi 1972 baharında başladı ve üç kişinin sıkı, titiz, tartışmalı çalışması ile Sabahattin Eyüboğlu'nun aramızdan ayrıldığı 13 Ocak 1973 Cumartesi gününe kadar sürdürüldü. Ustamız kitapta bulunan bütün şiirleri ve bizim yapamayacağımız güç çevirilerin hepsini tek başına başarıp bize sundu. Üçlü çalışmamız kitabın ellinci bölümünün yarısına değin vardı. Ötesini biz (Azra Erhat ile Vedat Günyol) kan ağlayarak ve ancak ustamızdan aldığımız güçle, imece çalışmamızın o tadına doyulmaz anılarını içimizde canlandırarak çevirdik, Türk okurlarına sunuyoruz. Yaptığımız işin faydalı olacağına inancımız tamdır. Sabahattin Eyüboğlu, Montaigne'i, La Fontaine'i nasıl Türkçe olarak konuşturduysa, bu kez de çok daha büyük bir dil yapıtını dilimize kazandırmayı başardı. Gargantua ile hümanizmanın en

büyük savaşçılarından birini Türk ulusuna seslendirdi. Bugün Fransa Rabelais'yi anlamaz olmuştur, savunduğu davaların hepsini kazandığı, çığırını açtığı modern Fransızcayı da yerine oturmuş bir dil olarak yetkinliğe erdirdiği için. Bu koşulların hiçbiri bizde tam gerçekleşmiş değildir. Onun için inanıyoruz ki, Rabelais'nin Türkiye'ye söyleyeceği çok söz, çizeceği çok yol vardır.

Mart 1973

Rabelais’nin hayatındaki başlıca tarihler

1494 ? -François Rabelais, Touraine Bölgesi’nde, Chinon yakınındaki La Devinière Konağı’nda doğar. Babası Antoine Rabelais avukattır.

1511 ? -Rabelais, Vendée Bölgesi, Fontenay-le-Comte Manastırı’nda papaz cüppesi kuşanır.

1521-24 -Ünlü hümanist Guillaume Budé ile mektuplaşır, Maillezais Piskoposu Geoffroy d’Estissac’ın himayesine girer. Hümanistlerin toplantılarına katılır. Manastırda Yunanca kitaplarına el koyulur.

1525 -Papazın özel izniyle keşişlikten ayrılır.

1530 -17 Eylül: Rabelais Montpellier tıp Fakültesi’ne yazılır, 1 Kasım’da olgunluk sınavı verip “bachelier” olur.

1531 -Hippokrates ve Galienus’un eserleri üstüne açıklamalar yapar. Yılın sonunda Lyon’a gider.

1532 -Pantagruel’i Claude Noury adlı yayımcıya verir, Lyon’da Hotel Dieu Hastanesi’ne hekim olarak atanır.

1533 -Pantagruel Sorbonne Üniversitesi’nin sansürüne uğrar.

1534 -Rabelais koruyucusu Jean du Bellay ile Roma’ya gider. Mayıs’ta Lyon’a döner. Ağustos’ta Gargantua yayımlanır.

1535-36 -Roma’ya ikinci yolculuk. Papa keşişlikten ayrılıp “regulier” papaz olması için izin verir.

1537 -Rabelais, Montpellier Üniversitesi’nde sınavları başarır, doktor olur. Lyon’da asılmış bir adamın ölüsünü teşrih eder.

1540-42 -İtalya’ya, Guillaume du Bellay’nın hekimi olarak gider, Torino şehrinde kalır.

1543 -Guillaume du Bellay ve Geoffroy d’Estissac adlı koruyucularının ikisi de ölür.

-O yıl Pantagruel ve Gargantua ikinci kez sansüre uğrar.

1546 -Tiers Livre yayımlanır ve hemen sansüre uğrar.

1546-47 -Rabelais, Metz şehrine sığınıp şehrin hekimi olur.

1547-49 -Jean du Bellay ile üçüncü Roma yolculuğu.

1548 -Quart Livre'in birkaç bölümü yayımlanır.

1550 -Rabelais, Jean du Bellay'nın şatosunda kalır, Quart Livre'i tamamlar.

1552 -Quart Livre'in tümü yayımlanır, hemen sansüre uğrar.

-Rabelais'nin tutuklandığı haberi duyulur.

1553 -9 Nisan günü Paris'te ölür.

1562 -Cinqulesme et Dernier Livre'in bir bölümü yayımlanır.

1564 -Beşinci kitabın tümü yayımlanır.

Pantagruel'in Babası

Büyük Gargantua'nın

Çok Ürkünç Hayatı

Simya ve felsefe ehli M. Alcofribas tarafından vaktiyle kaleme alınmıştır.

Pantagruellikle dolu kitap

OKURLARA

Bu kitabı okuyan okur dostlar
Atın içinizden her türlü kuşkuyu
Okurken de irkilmeyin sakın
Ne kötülük var içinde ne muzırlık
Doğrusu güldürmeden başka da
Bir hüner bulamayacaksınız pek
Başka yola gidemiyor gönlüm
Sizleri dertler içinde görürken
Gülen kitap yeğdir ağlayan kitaptan
Gülmektir çünkü insanı insan eden

Yazarın Önsözü

Pek ünlü ayyaşlar ve siz, pek değerli frengililer, –çünkü başkalarına değil, sizlere adanmıştır yazılarım– Alkibiades, daha açığı Şölen adlı diyalogunda Platon'un hocası Sokrates'i, ki filozofların şahı olduğu su götürmez, başka sözler arasında Silen'lere benzetir. Eskiden Silen'ler küçük kutulardı, bugün ilaç satan dükkânlarda gördüklerimiz gibi, üstlerinde gülünç, saçma sapan yaratık resimleri vardı: Harpya'lar, satyr'ler, yularlı kazlar, boynuzlu tavşanlar, eyerli ördekler, uçan tekeler, koşumlu geyikler ve insanları güldürmeye yarayan daha birçok uydurmalar. O canım Bacchus'un lalası Silenos da bunlardan biriydi aslında. Ama bu kutuların içinde nadide ilaçlar saklanırdı: Balsam, ak amber, kakule, misk, zebbat, mücevherler ve daha başka değerli şeyler.

Sokrates'i de onlara benzetiyordu Platon, çünkü ona dışardan bakıldığı, dış görünüşüne göre değerlendirildiği zaman bir soğan kabuğu kadar para etmezdi, öylesine çirkindi bedeniyle, gülünç halleriyle, sivri burnu, boğa bakışı, deli suratıyla, kaba davranışları, köylü kılığıyla, züğürtlüğü, kadından yana bahtsızlığı, devlet işlerine elverişsizliği, durmadan sırıtması, her önüne gelenle içki içmesi, boyuna maskaralık etmesiyle o Tanrısal bilgisini her zaman gizleyerek. Ama kutuyu açtınız mı, içinde göklerden inme, paha biçilmez bir ilaç bulurdunuz: İnsanüstü bir anlayış, görülmedik erdemler, yenilmez yiğitlik, eşsiz bir azakanarlık, kesin bir yetinirlik, kendine şaşmazca güvenirlik ve insanların, uğrunda sabahladıkları, koşuştukları, çabaladıkları, denizlere açıldıkları, savaştıkları her şeye karşı inanılmaz bir küçümseme.

Sizce ne diyedir bu peşrev, bu kalem hünerbazlığı? Şundan ötürü ki, sizler, benim sadık çömezlerim ve sizler dışında kimi aylak zıpırlar, Gargantua, Pantagruel, Fessepinte, Uçkurlarım, Domuz Yağlı Nohut Üstüne vb. gibi bizim uydurduğumuz alaylı kitap başlıklarını görünce, hemen sanırsınız ki içlerinde yalnız alaylar, tuhaflıklar, gülünç uydurmalar vardır; çünkü herkes dış görünüşün –yani başlığın– şakacılığına, maskaralığına bakıp daha ötesine gitmez. Ama insanların eserlerini böylesine hafife almak doğru değildir. Çünkü siz de söylemez misiniz: Papazı papaz eden cüppe değildir, kimi keşiş kılığına girer, ama içinde hiç keşiş olmaz, kimi İspanyol şalına bürünür, ama hiç de İspanyol yüreği olmaz. Onun için kitabı açmak

ve içindekini özenle tartıp değerlendirmek gerekir. O zaman görürsünüz ki kutunun içindeki ilaç kutunun umdurduğundan çok daha değerlidir, demek istiyorum ki bu kitapta işlenen konular başlığın düşündürdüğü kadar abuk sabuk değildir.

Hayli gülünç ve başlığa uygun konular bulsanız bile, bağlanıp kalmayın onlara, Siren'lerin türküsüne bağlanır gibi, şakadan söylendiğini sandığınız şeyi daha yüksek bir anlamla yorumlamaya bakın.

Şişe açtığınız oldu mu hiç? Hehey! Düşünün o zamanki halinizi. İlikli bir kemik bulan köpek gördüğünüz oldu mu hiç? Platon'un Devlet'inin ikinci kitabında söylediği gibi köpek dünyanın en filozof hayvanıdır, görmüşseniz, bilirsiniz ne hayranlıkla bakar ona, ne özlemle koklar onu, ne coşkunlukla yakalar, nasıl bir dikkatle dişler, ne sevgiyle kırar, ne heyecanla yalar onu. Ne diye yapar bütün bunları? Nedir umduğu bütün bu çabalardan? Nedir bulacağı nimet? Bir lokma ilik sadece. Ama doğrusu, bu azıcık şey başka her şeylerin çokluğundan daha lezzetlidir. Çünkü Calinus'un Doğal Yetiler kitabının üçüncü ve Uzuvların Görevleri adlı kitabının on birinci babında dediği gibi, ilik doğanın özene bezene yarattığı bir besindir.

İşte onun gibi sizin de bu yüce özlü kitapları koklamak, tatmak ve değerlendirmek için akıllı davranmanız gerekir, izlemede çevik, yakalamada atak olacaksınız; sonra merakla inceleyip üstünde dura dura kıracaksınız kemiği ve çekip yutacaksınız içindeki özlü iliği –yani bu Pisagorca benzetmelerle demek istediğim şeyi– böylelikle okuduğunuz kitabın size bilgelik, mertlik sağlayacağını umabilirsiniz; çünkü bu kitapta bir başka tat, daha gizli kapaklı bir öğreti bulacaksınız, bu öğreti sizi pek yüce kutsallıklara ve şaşırtıcı gizemlere erdirecek hem dinimiz bakımından, hem de kamusal ve özel yaşantımız bakımından.

Siz gerçekten inanır mısınız ki, Homeros, İlyada'yı ve Odysseia'yı yazarken Plutarkhos'un, Pontos'lu Herakleides'in, Eustatius'un, Phornutus'un ondan çıkaracakları, Politianus'un da onlardan aşıracak olduğu gizli anlamları düşünmüş olsun? Buna inanırsanız, benim düşüncemin köşesine bile yaklaşamazsınız, çünkü benim düşünceme göre, Homeros bu anlamları aklından geçirmemiştir. Ovidus'un Dönüşümler'de İncil'in törelerini aklından geçirmemiş olduğu kadar; oysa otlakçıların şahı bir Rahip Lubin çıkar, bunu ispatlamaya kalkar, ola ki onun kadar budala

okuyucular bulsun, atasözünün dediği gibi tencere yuvarlansın kapağını bulsun.

Bunun böyle olduğuna inanmazsanız, benim bu eğlenceli ve yeni hikâyelerime de bir sürü anlamlar verebilirsiniz, oysa ben bunları yazarken hiç de öyle şeyler düşünmedim, siz de belki benden fazla düşünmeyip içiyorsunuzdur benim gibi. Çünkü bu haşmetli kitabı bedenimi beslemeye ayırdığım zaman içinde yazdım, yani yiyerek ve içerek. Bu üstün konuları ve derin bilgileri yazmanın tam zamanı da budur, nitekim Homeros, bütün bilginlerin şahı, öyle yapmış, Horatius'un dediğine bakılırsa, Latin şairlerinin babası Ennius da öyle; gel gör ki densizin biri Ennius'un şiirlerinde zeytinyağından çok şarap kokusu olduğunu kınayarak ileri sürer.

Zıpçıktının biri de benim kitaplarım için böyle der. Halt etmiş o! Şarap kokusu zeytinyağından ne kadar daha göksel ve leziz! Benim için, zeytinyağından çok şaraba para harcamış derlerse övünürüm bununla, Demosthenes kendisi için nasıl şaraptan çok zeytinyağına para harcıyor denmesiyle övünmüş ise. Keyif adamı, cümbüş ehli denmek şandır şereftir benim için ve ben bu sıfatla bütün Pantagreuel'ci meclislere hoş gelir, sefa getiririm. Asık suratlının biri Demosthenes'e söylevlerin kirli paslı bir zeytinyağı satıcısının önlüğü gibi kokuyor diye çatmış. Siz yine de benim söyleyip yaptıklarımı baş tacı edin ve size bu güzel uydurmaları sunan peynir kafalıyı yabana atmayın, onu hep hoş tutun elinizden geldiği kadar.

Uzun sözün kısası keyfinize bakın canlar ve güle güle okuyun ötesini bedeninize sağlık, böbreklerinize rahatlık getirerek. Ama bakın bana, eşek suratlılar, canı çıkasıcalar, sakın o zaman bana kadeh kaldırmayı unutmayın ki, ben de size kaldırayım kadehlerimi.

Bölüm I

Gargantua soyunun eskiliği

Gargantua'nın aramıza ne kadar eski bir soydan geldiğini görmek için sizi Pantagruel'in yüce hayat hikâyesine yollarım. Orada uzun boylu öğrenirsiniz devlerin dünyamıza nasıl geldiğini ve Pantagruel'in babası Gargantua'nın onların özbeöz evladı olarak nasıl doğduğunu; gerçi bu öyle bir konudur ki ne kadar tekrarlansa, siz beyzadelerin o kadar hoşlarına gider, Platon'un Philebos ve Gorgias'ından bilirsiniz, Horatius da der ki, kimi konular, herhalde bunlar gibileri, ne kadar sık söylenirse, o kadar tatları artar öyledir ama şimdilik bunları anlatmadan geçmemi hoş görün.

Keşke her bir kişi şeceresini Nuh'un gemisinden bu yana onlarınki kadar kesinlikle bilseydi! Sanırım bugün dünyada birçok imparator, kral, duka, prens ve papalar vardır ki, kim bilir hangi goygoycu papaz ya da sırık hamalının soyundandırlar; buna karşılık öyle miskin, züğürt tımarhane dilencileri de vardır ki, büyük kralların ve imparatorların kanından ve soyundan gelmedirler, nitekim ne kadar şaşırtıcıdır krallıkların ve imparatorlukların birbirine geçişleri:

Asurlardan Medlere
Medlerden Perslere
Perslerden Makedonyalılara
Makedonyalılardan Romalılara
Romalılardan Bizanslılara
Bizanslılardan Fransızlara.

Ben kulunuzdan örnek vermem gerekirse, sanırım eski zamanların zengin bir kral ya da prensinin soyundan gelmeyimdir; çünkü benim kadar büyük bir tutkuyla kral ve zengin olmak isteyen kimse görülmemiştir; neden isterdim bunu: Bol bol yiyip içmek, çalışmamak, kaygı nedir bilmemek, dostlarım ve bütün hayırlı ve bilgili kişileri zengin etmek için. Ama şununla avutuyorum ki kendimi, öbür dünyada öyle olacağım, hem de bugün umabildiğimden daha da fazla. Siz de dertlerinizi böylesi ya da daha iyisi düşüncelerle avutun ve kana kana için, içebilirseniz.

Dönelim koyunlarımıza diyordum ki size Gargantua'nın şeceresi ve tarihi tanrıların yüce bir lütfu olarak başkalarından daha tastamam elimize geçmiştir. Yalnız Mesih'inki daha tam olabilir, ama ondan söz etmek bana düşmez, zaten şeytanlar (yani müfteri ve mürai kişiler) izin vermezler buna. Bu şecereyi Jean Audeau, Galeau Kemeri yakınlarında, Narsay'e doğru akan Olive Deresi'nin aşağılarındaki çayırlığında bulmuştur; kazmacılar bu çayırlığın hendeklerini düzeltirken, çapaları tunçtan bir büyük mezara takılmış, alabildiğine uzunmuş bu mezar, ucu bulunamamış, neden derseniz, Vienne Irmağı'nın savakları altına gidiyormuş. Bu mezarı bir yerinden açmışlar, orası bir kâse ile işaretliymiş, kâsenin çevresinde de Etrüsk harfleriyle hıc bıbıtur (Burada içilir) yazılıymış, açınca bakmışlar dokuz şişe, Gaskonyalıların çomakları dizdikleri gibi dizilmiş duruyor, bunların ortasındakinin altında kocaman, toraman, yaman, cici bici, gri, küflü müflü bir kitapçık bulmuşlar, kokusu güllerinki gibi güzel değilse de, daha keskinmiş.

Sözünü ettiğimiz şecere bu kitapçığın içindeydi, baştan başa süslü ve okunaksız harflerle, kâğıt değil, deri değil ve balmumu değil, karaağaç kabuğu üzerine yazılıydı, harfler zamanla öyle aşınmış ki, ancak bir satırda üç tanesi zor okunuyordu.

Layık olmadığım halde beni çağırdılar, koca koca gözlükler takınarak, Aristoteles'in öğrettiği üzere, görülmez harflere okuma sanatını uygulayarak, yazıyı çevirdim, bu çeviriyi Pantagruellik ederek, yani gönlünüzce içerek ve Pantagruel'in akıl almaz eylemlerini okuyarak göreceksiniz.

Bulunan kitapçığın sonunda "Panzehirli tekerlemeler" başlığı altında bir küçük betik vardı. Fareler ve sıçanlar, ya da yalan söylemiş olmayayım, daha başka muzır hayvanlar baş tarafını kemirmişlerdi; üst yanını eskilere saygımdan ötürü buraya aldım.

Bölüm II

Antik bir anıtta bulunmuş

panzehirli tekerlemeler

… du Kimberleri alt eden kahraman
… rak hava üzre korkup yerdeki çiğden
… un gelmesiyle gökten sağanak sağanak
Tereyağ yağı yağdı yalakları doldurarak
Koca deniz yağ bağladı neredeyse o gün
Bağırdı bar bar: Baylar, gelin kurtarın
Tüm tezek olacak zira adamın sakalı
Ya da bir merdiven uzatın çıksın zavallı.
Terliğini yalamalı diyordu kimileri
Terlik yalaması yeğmiş bin sevap kazanmaktan
Derken çıkageldi serseri zırzopun biri
Fırlayıp çamça balığı avlanan yerden
Ve dedi: Baylar, aman korkalım buradan;
Yılanbalığı burada saklı besbelli ki;
Koskoca bir papa külahıdır içerdeki.

Vakta ki sûreyi okumaya geldi sıra
Baktılar dizi dizi bir sürü keçi boynuzu
Diyormuş ki adam: Külahımın dibi
Öyle soğuk ki donduruyor beynimi.
Şalgam suyuyla ısıtmışlar adamcağızı

Ocak başına gelince de bulmuş keyfini
Yeni bir dingilcibaşı bulup bari
Sevindirseler bunca asık yüzlü yobazı.

Söz ettiler Ermiş Patricius'un deliğinden
Cebelitarık'taki ve başka yerlerdeki
Binlerce kutsal kehanet deliklerinden
Acep kapatmalı mıydı bunları falanca keşiş
Bir daha öksürmesinler diye pis pis
Hepsi küstahlık sayıyormuş çünkü
Bu deliklerin her yele karşı yellenmesini
Kapanınca rehin diye de kullanabilirlermiş.

Bu karar üzerine yolundu tüyleri karganın
Libya'dan dönen Herakles'in eliyle
Ne! dedi Minos, beni çağırmazlar ha!
Benden başka herkesleri çağırın, sonra da
Dileyip durun ki artık vazgeçeyim ben
Size ejderhalar, kurbağalar göndermekten
Şeytan canını alsın öyleyse bundan sonra
Öreke satışlarını korursam bir daha
Topal Q.B. çıkageldi onları mat etmeye
Güzelim sığırcık kuşlarının rehberliğiyle

Elekçi başı, koca Tepegöz'ün emmioğlu
Tepeledi onları. Hepsi siledursun burnunu.
Az kerata gelmiştir ki bu yeryüzüne
Kafese girmesin palamut değirmeninde.

Koşun hep oraya borular çalaraktan
Bu yıl daha çok çimlenirsiniz bıldırdan.

Az sonra Jüpiter'in kuşu gelip alana
Bahse girdi beterin beteri olacağına;
Ama fazla kırgın görünce onları
Korktu ülkeyi yerle bir etmelerinden
Kaçırmayı yeğ gördü göğün ateşini
Çiroz satılan kütüğün içerisinden;
Uydurmayı kaçırılan rahatını dünyanın
Kara kitapta dediklerine hahamların.

Gereği görüşüldü bağlandı pamuk ipliğine
Çöp bacaklı Ate Tanrıçanın inadına;
O da geldi oturdu görüp Penthesileia'yı
Yaşlı Amazon tereciyi andırmadaydı.
Bastı bağırdı herkes: Pis kömürcü karı!
Senin ne haddine yok etmek burasını?

Sen değil misin alıp kaçıran Roma'nın
Parşömen üstüne çizili armasını?

Juno olmasaydı gökkuşağının altında
Şahiniyle kuş avlamaya hazırlanan
Öyle kötü bir oyuna gelecekti ki
Bir yanı kalmayacaktı örselenmedik.
Kararlaştı ona bu yağmadan sunulması
Proserpina Tanrıçanın iki yumurtası
Ama bir daha yakalanırsa buralarda
Bağlayacaklardı onu Muşmula dağına

Yedi ay sonra-yirmi iki eksiğiyle,
Kartaca'yı yıkıp yok eden Romalı
Geldi katıldı onlara bütün görkemiyle
Miras hakkını talep eyledi onlardan
Ya da bölüşelim dedi ayırmadan anca kanca
İple ölçerek yasaların buyruğunca
Ve de dağıtılsın pişen aştan birer lokma
Kontratı hazırlayan adamlarına

Ama bir yıl gelecek ki, onun alâmeti
Bir Türk yayıdır, beş dingil ve üç kazan dibi

O yıl pek az kibar bir kralın sırtı
Kızıl bibere dönecek kürkler altında
Yazıklar olsun! Bir ikiyüzlü uğruna
Bırakacak mısınız gümlesin bunca toprak?

Yeter yeter; olamaz böylesi maskaralık;
Gidin, yılanların kardeşine sığının artık!

Yıl geçince o var olan baş olacak
Dostlarıyla birlikte barışı sağlayarak.
Gayrı ne zorbalık sökecek ne çamur atma;
Her iyi dilek karşılığını görecek,
Ve cennetliklere adanmış olan neyse
Gelip kuracak tahtını dünya kulesine;
Ve bozulmuş haraların tayları o zaman
Gelişip olacaklar şanlı birer küheylan.
Mars Tanrıya zincir vurulacağı güne dek
Bu alavere dalavere çağı sürecek
Eşi görülmedik bir zaman gelecek sonra,
Tadına doyulmaz, hoş, güzel mi güzel bir çağ!
Coşsun yürekleriniz, buyurun o sofraya!
Buyurun, canlarım; çünkü insan bir öldü mü
Dünyalar verse de geri dönemez gayrı

Ne kadar ararsa arasın geçmiş günleri.

Sonunda o balmumundan yoğurulmuş insan
Saatleri vuracak çan kulesinde dan dan
Kazanı sallayan salıncakçı bundan böyle
Çağrılmayacak: Efendimiz, efendimiz, diye.
Ah, biri çıkıp kılıcını çekebilseydi eğer
Kalmazdı bu top lahana gibi kat kat dertler
Ve bağlanırdı iplerle dört bir köşesinden
Bütün bu yalan dolanlarla dolu bedesten.

Bölüm III

Gargantua'nın

anasının karnında on bir ay kalması

Grandgousier bir keyif ehliydi zamanında, gelmiş geçmiş insanların en içki seveniydi ve tuzlanmış yiyeceklere bayılırdı. Bu nedenle evinde bol bol Mayence ve Mayonne jambonları bulundurur, bir hayli füme dilleri, mevsimlik işkembe sucukları ve hardallı sığır etleri, bol bol balık yumurtaları, sosislerin türlüsü, ama Bolonya'dan gelme değil (çünkü Lombardiya'lıların zehirlerinden korkuyordu), Bigorre, Lonquaulnay, Brenne ve Rouergue'den gelme sosisler.

Delikanlılığında Parpaillos'lar kralının güzel kızı, akça pakça, al yanaklı Gargamelle ile evlendi, ikisi sık sık iki sırtlı hayvan oluyorlardı, yağlarını keyifle sürtüştürerek; o kadar ki hatun güzel bir oğlana gebe kaldı ve onu on bir ay karnında taşıdı.

Zira kadınların gebeliği o kadar, daha da fazla sürebilir, hele karnındaki bir şaheser, çağında büyük işler görecek bir babayiğit olursa, nitekim Homeros der ki, Neptunus'un su perisinin karnına düşürdüğü çocuk bir yıl sonra doğdu, on iki ayında. Zira (Aulus-Gellius'un kitap III'te dediği gibi) bu uzun zaman Neptunus'un haşmetine uygun düşüyordu, çocuğun tam biçimini bulması için gerekliydi bu. Aynı nedenle Jüpiter Alkmene ile yattığı geceyi 48 saat sürdürdü, zira daha az bir zamanda Hercules gibi dünyayı canavarlardan ve zorbalardan temizleyecek bir yiğidi tavına getiremezdi.

Eski Pantagruel'ci baylar bu dediğimi onaylamışlar, babasının ölümünden on bir ay sonra doğmuş çocuğun sadece olağan değil, meşru da sayılabileceğini söylemişlerdir:

Hippokrates, Besinler Üstüne kitabında.

Plinius, Kitap VII, Bölüm V'te.

Plautus, Çömlek'te.

Marcus Varro, Vasiyetname adlı yergisinde, bu konuda Aristoteles'in yetkisine dayanarak,

Censorinus, De die natale (Doğum günü) adlı eserinde.

Aristoteles, De nat. animalium (Canlıların niteliği) adlı kitabının böl. VII., bap III ve IV’te,

Gellius, Kit. III, Böl. XVI’da,

Servius, Çoban Şiiri’nde, Vergilius’un şu mısraını sunarak:

Matri longa decem, vb. (Anasının karnında on ay kadar uzun zaman…)

Ve daha bir sürü deli divane; hukukçuların karışmasıyla bunların sayısı daha da artar: De suis et legetimis heredibus, lege intestato (Meşru mirasçılar ve vasiyetsiz ölenler hakkındaki kanun, De Authenticae (Meşruluk), De restitutionibus et ea quae parit in undecimo mense post mortem viri (İade kuralları ve kocasının ölümünden on bir ay sonra doğuran kadın üstüne) Üstelik Gallus De liberis et posthumis instituendis vel exheredandis (Babalarının ölümünden sonra doğup mirastan faydalandırılmaları ya da yoksun edilmeleri gereken çocuklar hakkında) ve şimdilik adlarını söylemekten çekindiğim başkaları karışık o bulaşık yasalarını bu konuyla arapsaçına çevirmişlerdir. İşbu yasalara göre, dul kadınlar kocalarının ölümünden sonra iki ay serbestçe, doyasıya, kıyasıya kıç oynatabilirler.

Aman ne olur, zampara dostlarım benim, böylesi kadınlardan uçkur çözmeye değer birkaçını bulursanız, atlayın üstlerine, getirin bana.

Zira üçüncü ayda gebe kalırlarsa veletleri merhumun varisi olur; gebelikleri bir kez belli oldu mu, daha da veryansın edip pupa yelken gidebilirler, çünkü benim yükümü almıştır gayrı! – Nasıl ki, Julia, İmparator Octavianus’un kızı, ancak gebeliğini anladıktan sonra tokmakçılarına bırakırmış kendini, tıpkı bir geminin kaptanını yalnız kalafatlanıp yüklendikten sonra alması gibi. Ve biri çıkar da onları gebe gebe kendilerini dübürtüklemelerinden ötürü kınayacak olursa, hayvanlar dolu karınla erkeği üstlerine çıkarmazlar derse, biz hayvan değiliz, kadınız derler onlar da, gebelik üstüne gebe kalmanın güzel ve keyifli bir hakcağızları olduğunu ileri sürerler, nitekim Macrobius, Saturnales’in II. Kitabına göre Populia da böyle demiştir.

Şeytan gebe kalmalarını istemezse tıkacı bursun ve ağız kapansın.

Bölüm IV

Gargamelle’in Gargantua’ya gebe iken

tabaklar dolusu işkembe yemesi

Gargamelle’in çocuk doğurması şu hal üzere şu biçimde oldu ve inanmazsanız eğer, dibiniz boşalsın!

Onun dibinin boşalması şubat ayının üçüncü günü bir öğleden sonra fazla işkembe yedikten sonra oldu. İşkembe dediğim yağlı, özel öküz işkembesi; özel öküz dediğim ahırda ve özel çayırda beslenmiş öküz; özel çayır dediğim de yılda iki kez yeşeren çayır. İşte bu tür yağlı öküzlerden üç yüz altmış yedi bin on dördünü kesmişler. Karnavalda tuzlansın, baharda bol bol öküz eti bulunsun, yemeklerden önce tuzlu kutlamalar yapılsın ve şarap daha keyifli içilsin diye.

Anlayacağınız gibi, o gün işkembe bolluğu vardı, öylesine lezzetli bir işkembe ki, yiyenler parmaklarını yalıyorlardı. Ama şeytanın şeytanlığına bakın ki, bu işkembeler uzun süre saklanamazdı, çürürlerdi çünkü. Bu da onların gözünde büyük ayıptı. Bundan ötürü parçasını bırakmadan hepsini tıkınma kararı alındı. Bu amaçla tüm Sainnais, Suillé, La Roche Clermaud, Vaugaudray ahalisi çağrıldı, Coudray Montpensier, Gué de Vede’liler ve daha başka komşu bölgeler unutulmadı, hepsi de iyi içkici, şen ahbap ve iyi kuka oyuncularıydı.

Babacan Grandgousier’nin keyfine diyecek yoktu ve her şeyin çanaklar dolusu getirilmesini buyuruyordu. Ama karısına mümkün olduğu kadar az yemesini, çünkü kurtulmasının yaklaştığını ve bu durumda cümbüşün pek yerinde olmayacağını söylüyordu. “Kim ki bok yemek ister (diyordu) bu işkembeyi tıka basa yer.” Bu uyarmalara boşveren Gargamelle on altı ton, iki fıçı ve altı çanak yedi. O kadının içinde şişişen kazurat bolluğunu düşünün artık!

Yemekten sonra hepsi cümbür cemaat Saulsaie söğütlüğüne gittiler ve orada sık çimenler üstünde, keyifli zurna ve tatlı tulum sesleri arasında öyle coşkunca dans ettiler ki, onların böyle eğlendiğini görmek bir cennet sefası oldu.

Bölüm V

Zilzurna sarhoşların konuşmaları

Sonra aynı yerde yeniden yemek faslı başladı, gelsin şişeler, jambonlar, uçsun kadehler, çınlasın kâseler:

— Çek!

— Aç!

— Çevir!

— Karıştır!

— Bana susuz ver, ha şöyle, ahbap!

— Bitir şunu dibine kadar.

— Doldur taşır ışıl ışıl şarabı.

— Boğazımız kurudu!

— Yangın var, söndürün!

— Aman kardeş, gönlümce içemiyorum!

— Nezle olmayasın, iki gözüm?

— Öyle, öyle.

— Haydi yahu, içkiye gelelim.

— Ben belli saatlerde içerim, papanın katırı gibi.

— Ben içkimi dua kitabından içerim, başpapazlar gibi.

— Dünyada ilkin susuzluk mu var idi, yoksa içki mi?

— Susuzluk var idi, çünkü susamadan kim içebilirdi masumluğunda?

— İçki var idi, zira privatio presupponit habitum. Latincem kuvvetlidir:

Foecundi calices quem non fecere disertum?

— Biz masumlar az mı içiyoruz susamadan?

— Ben, günahkâr kulunuz, susamadan içmem, şimdiki susuzluğum için değilse bile, gelecek susuzluğuma içerim. Ebediyen içerim. Benim için ebediyet içmedir ve içme de ebediyet.

— Şakıyalım, içelim, bir ilahi döktürelim.

— Şarap döktür, şarap…

— Nedir bu? Ben hep vekâleten mi içeceğim?

— Gırtlağınızı kurutmak için mi ıslatırsınız, yoksa ıslatmak için mi kurutursunuz?

— Ben teoriden anlamam; pratikten biraz çakarım.

— Çabuk olalım!

— Islatırım, demlenirim, içerim, içmesem ölürüm diye.

— Hep için, hiç ölmezsiniz.

— İçmezsem, kururum, ölmüş olurum. Canım alır başını, ıslak bir yere gider, çünkü can kuru yerde barınamaz.

— Sakiler, siz ey bedenlerden yeni beden yaratanlar! İçmez adamdan içer adama çevirin beni.

— Bu sinirli ve kuru bağırsaklar ebediyen sulansın!

— İçtiğinden tat almayan boşuna içer.

— Damarlara giren içkiden çişhaneye damla gitmez.

— Bu sabah kestiğim dananın işkembesini ıslatsam iyi olur.

— Midemi fazla şişirdim, içmeli.

— Senetlerimin kâğıdı benim içtiğim kadar içse, alacaklılarım şarap alırlardı para yerine, ödemeye sıra gelince.

— El kaldırır, burun kızarır!

— Bu içtiğim çıkmadan daha niceleri girecek içime!

— Sığ kâseden içmek gerdana zarar.

— Şişeyle sürahi avlamak derler buna.

— Ne fark var şişeyle sürahi arasında?

— Büyük fark: Şişe tıpayla kapanır, sürahi tıkaçla.

— Amma da yaptın ha!

— Babalarımız iyi içtiler, iyi boşalttılar.

— Sıçmak. Şakımak tamam! İçelim!

— Bu ahbap işkembesini yıkamaya gidiyor ırmağa, bir diyeceğin var mı?

— Ben içsem içsem sünger kadar içerim.

— Ben bir Malta şövalyesi kadar.

— Ben tanquam sponsus, yani bir güveyi kadar.

— Bense sicut terre sine aqua, susuz kalmış toprak kadar.

— Jambon nedir, tanımla bakalım.

— Bir içki müeyyidesidir, yani bir makaradır, makarayla şarap mahzene indirilir, jambonla mideye.

— Bırakalım be, içelim! Respice personam; pone pro dous; bus non est in usu.

— İndirdiğim kadar çıkabilseydim, çoktan havalarda olurdum.

— Jacques Cueur böyle doldurdu küpünü.

— Ağaç sulandıkça verir ürünü.

— Böyle girdi Bacchus Hindistan'a.

— Böyle girdi bilim Melinda'ya.

— Küçük yağmur büyük yeli dindirir. Uzun içmeler yıldırım söker.

— Benimkinden böylesi idrar çıksa emer miydin onu?

— Ben varım buna.

— Saki, doldur! Kaydet, ben de giriyorum sıraya.

— Devir kâseyi baba, içinde var daha.

— İçkisizlikten ötürü yolsuzluk davası açıyorum. Saki, dilekçemi kaydet gereğince.

— Şu dibinde kalanı da!

— Eskiden tümünü içerdim, şimdi damlasını bırakmıyorum.

— Acele etmeyelim, her şeyi tıkınalım!

— Şu güzelim işkembelere bakın, alaca öküzün yağlı işkembelerine, ağzınıza layık! Tanrı aşkına, dibini kazıyalım şunun, evin bereketine.

— İçin, yoksa…

— Hayır, hayır…

— İçin, ne olur.

— Serçeler kuyruklarına vurulmadan yemezler, ben de kıçım yalanmadan içmem.

— Lagona edatera! Bedenimde tek bir delik yok ki, şarap susuzluğu kovalamasın orada.

— Bu şarap susuzluğumu artırıyor benim!

— Bu şarap hiç susuzluk bırakmayacak bende.

— Şişeleri, sürahileri şıngırdatarak bağıralım: Susuzluğunu yitiren gelip burada aramasın diye! Uzun içki şırıngaları susuzluğu kapı dışarı etti.

— Yüce Tanrı parlattı yıldızları, biz de tabakları parlatıyoruz.

— İsa’nın sözü çıkıyor ağzımdan: Sitio, susadım.

— Yanartaş söner de benim ruhbani susuzluğum sönmez.

— Mans piskoposu Angest der ki: İştah yedikçe gelir, ben de derim ki susuzluk içtikçe gider.

— Susuzluğun çaresi ne ola?

— Köpek ısırmasına karşı çarenin tam tersi: Köpeğin hep ardından koşun hiç ısırmaz sizi, susuzluğun hep önünden için, o zaman susuzluk hiç yakalamaz sizi.

— Baktım uyuyorsunuz, uyandırıyorum. Ezel sakisi, bizi uyumaktan koru! Argus'un yüz gözü vardı görmek için, bir sakiye yüz el gerek Briareus gibi, hiç yorulmadan şarap sunmak için.

— Islatalım, kurutması hoş olur.

— Beyazından ver, hepsini ver, şeytanın başı için! Doldur, doldur iyice, dilimin derisi soyuldu.

— İçin ihvanlar!

— Şerefe ahbap! Devir, devir!

— Hey babam! Cümbüş buna derler.

— O lachryma Christi!

— Deviniere şarabı bu, beyazın beyazı!

— Ah, canım beyaz şarap!

— Şarap değil, ipek mübarek!

— Aman, aman ne yumuşak, yün yastık gibi.

— Dayan, dostum, dayan!

— Bu kumarda hile olmaz, çünkü yuttuğumuzu yuttuk.

— Ex hoc in hov. Oradan çıktı dışarı, buradan girdi içeri, ne sihirdir ne keramet. Herkes gözüyle gördü: Benim bu işin ustası.

— Hmm, hmm, ben papazın keratası.

— Ey içenler, hey susayanlar!

— Canım saki, doldur şarabı taşsın!

— Kızılından, kardinal takkesi gibi.

— Natura abhorret vacuum, doğa boşluktan hoşlanmaz.

— Sinek içmiş diyemezsiniz, öyle dolu.

— Devirelim. Breton'lar gibi.

— Dibine kadar, dibine kadar için bu şarabı.

— Yutun, derde devadır.

Bölüm VI

Gargantua’nın,

pek garip biçimde dünyaya gelişi

Onlar içme üstüne bu ufak tefek lafları ededururken Gargamelle alttan fenalaşmaya başladı. O zaman Grandgousier çayırdan kalktı. Doğum sancıları geliyor sanarak onu tatlılıkla yüreklendirmeye çalışıyordu, söğütlük altında çimene uzanırsa rahatça kurtulacağını söylüyordu: Çünkü yeni bebeğin gelişinde taze bir güç kazanması gerekiyordu, sancı her ne kadar canını yakıyorsa da, bunun çok sürmeyeceğini, ardından gelecek sevincin bütün bu çektiklerini unutturacağını, aklında izi bile kalmayacağını söylüyordu.

— Koyunlar gibi yürekli olun, diyordu, şunu çabucak doğuruverin ki, hemen bir başkasını yapalım.

— Ya! Siz erkekler için söylemesi ne kolay! Peki, peki, madem öyle istiyorsunuz kendimi zorlarım, ama dilerim Tanrı’dan ki, dibinden kopsun oranız!

— Ne? dedi Grandgousier.

— Hadi, amma da şakacısınız, pekâlâ anlıyorsunuz ne demek istediğimi.

— Erkekliğim mi? Vay canına! Peki, madem öyle istiyorsunuz, söyleyin bir bıçak getirsinler.

— Yoo, aman Allah göstermesin! Tövbe, tövbe! Sahiden söylemedim, sakın öyle bir şey yapayım demeyin. Ama bugün başıma çok gelecekler var, Tanrı yardımcım olmazsa, hepsi sizin oranız yüzünden.

— Cesaret, cesaret! Tasalanmayın, önünüzdeki dört öküze güvenin! Ben gidip birkaç tek atayım. Bu arada fenalaşırsanız, uzakta olmayacağım, bir seslenmede hemen yanınıza gelirim.

Az sonra ahlayıp oflamaya, bağırıp, çağırmaya başladı. Hemen dört bir yandan bir sürü ebe geldi, alt yanını yokladıklarında bir hayli pis kokulu deri parçaları buldular, çocuk geliyor sandılar, oysa içi boşalıyordu kıç bağırsağı dediğimiz kalın bağırsak gevşemesi dolayısıyla – çünkü, yukarıda söylediğimiz gibi, gereğinden fazla işkembe yemişti.

Derken aralarındaki bir kocakarı –ki hekimlikte büyük ün salmış ve oraya altmış yıl önce Saint Genou yakınındaki Brizepaille'dan gelmişti– ona öyle korkunç bir büzücü ilaç verdi ki, bütün dübür kasları sıkı sıkı kapandı, öylesine ki, düşünmesi iğrençtir ama dişleseniz açamazdınız: Hani şeytan Saint Martin vaaz ederken iki geveze kadının konuşmalarını yazıyormuş da yer kalmadığı için deriyi dişleriyle çekip uzatmış.

Bu sıkışma yüzünden yukarda rahim zarları gevşemiş ve çocuk zarlardan dışarı sıçrayıp boş damara girmiş ve oradan karın zarını da geçerek omuzlara kadar çıkmış (ki orada mezkûr damar ikiye bölünür), sola doğru yollanmış ve sol kulaktan dışarı çıkmış.

Bizimki doğar doğmaz öteki bebekler gibi: "Mies! Mies!" diye değil, "İçki! İçki! İçki!" diye bağır bağır bağırmış, bütün dünyayı içmeye çağırırmış gibi, öyle ki bütün İçistan ve İçmenistan ülkelerinden duyulmuş.

Bu garip doğuma herhalde inanmayacaksınız sanırım, inanmazsanız umurumda değil, ama kendini bilen, sağduyulu bir insan kendine söylenen ve yazılı olan her şeye inanır her zaman. Yasalarımıza, imanımıza, akla ve kutsal kitaba aykırı mıdır bu? Bana sorarsanız, kutsal kitapların hiçbirinde buna ters düşen hiçbir şey yoktur. Hem sonra Tanrı böyle olmasını isteseydi, yapamaz mıydı diyeceksiniz. Aman, ne olur kafalarınızı bu boş düşüncelerle alengirlemeyin. Bana sorarsanız Tanrının yapamayacağı şey yoktur ve eğer isterse kadınlar bundan böyle çocuklarını kulaktan doğururlar.

Bacchus Jüpiter'in baldırından peydahlanmadı mı?

Rocquetaillade anasının topuğundan doğmadı mı?

Crocquemouche da sütninesinin terliğinden?

Minerva Jüpiter'in beyninden kulağı yoluyla dünyaya gelmedi mi?

Adonis de arapzamkı ağacının kabuğundan?

Castor ile Pollux, Leda'nın yumurtlayıp kuluçkaladığı bir yumurtanın kabuğundan?

Ama büsbütün şaşırıp afallardınız Plinius'un kitabından acayip ve doğaya aykırı doğumlardan söz eden bütün bir bölümü size aktarsaydım; ne var ki

ben onun kadar pişkin ve yalancı değilim. Okuyun Doğa Tarihi'nin yedinci kitabının üçüncü bölümünü, okuyun ve benim kafamı şişirmeyin artık.

Bölüm VII

Gargantua adının nasıl konduğu ve

Gargantua'nın şarabı nasıl tattığı

Grandgousier baba ötekilerle içip eğlenirken oğlunun gün ışığına çıkarken attığı yaman çığlığı, "İçki! İçki! İçki!" diye bağırdığını duydu ve gırtlağını kastederek "Que grand tu as" dedi. Orada olanlar bunu duyunca, çocuğa Gargantua adının takılması gerektiğini söylediler, çünkü doğuşunda babasının ilk sözü bu olmuştu. Böylece eski İbranilerin âdetlerine uyulmuş olurdu. Babası kabul etti bunu, anasının da pek hoşuna gitti. Çocuğu yatıştırmak için hababam içki verdiler ona, sonra havuzlara götürüp vaftiz ettiler, dini bütün Hıristiyanların adeti üzere.

Günün süt ihtiyacını karşılamak için Pautille ve Brehemond'dan on yedi bin dokuz yüz on üç inek ısmarlandı. Çünkü bu çocuğun beslenmesi için gerekli sütün çokluğu düşünülürse bütün memlekette yeterli bir sütninenin bulunması mümkün değildi. Gerçi kimi Scotçu allameler onu annesinin emzirdiğini ve her seferinde memelerinden bin dört yüz küp ve dokuz testi süt çıkarabildiğini ileri sürerler, ama olağan görünmeyen bu iddianın memesel bir rezalet olup dindar kulakları incittiği ve sinsi bir dinsizlik havası taşıdığı resmen bildirildi.

Gargantua böylece yirmi iki ayını doldurdu, o yaşında hekimlerin tavsiyesiyle dışarı çıkarılmaya başlandı; bu iş Jehan Denyau'nun icadı olan güzel bir öküz arabasıyla yapıldı. Bu arabanın içinde onu keyifli keyifli orada burada gezdiriyorlardı; herkes hoşlanıyordu onu görmekten, çünkü yüzünden sağlık fışkırıyordu ve çenesinin altı neredeyse on sekiz kattı; ağlaması pek azdı, ama her saat başı uyuyordu, çünkü kıçını oynatmaktan yana son derece uyuşuktu, bunun nedeni ise yaradılışı kadar taze eylül şarabını fazla kaçırmadan gelen arızî bir düşkünlüğe bağlıydı. Aslında hiç sebepsiz de içmiyordu, çünkü her küstüğü, kızdığı, öfkelendiği, ya da sinirlendiği, tepindiği, ağladığı, bağırdığı zaman kendisine içki getirip yatıştırıyorlardı, içer içmez susuyor, keyfi yerine geliyordu.

Dadılarından birinin dini üstüne yemin ederek dediğine göre, içmeye öylesine alışmıştı ki, şişe, bardak sesi duyar duymaz cennet keyifleri tadar gibi kendinden geçiyormuş. Dadılar onun bu Tanrısal düşkünlüğünü göz önünde tutarak sabahları onu keyiflendirmek için bardakları bir bıçakla, şişeleri tıkaçlarıyla, ölçekleri kapaklarıyla tıngırdatıyorlar, bunları duyunca

seviniyor, hopluyor, kafasını sallayıp parmaklarıyla çalgı çalıyor, kıçıyla tempo tutarak beşiğinde gidip geliyordu.

Bölüm VIII

Gargantua’yı nasıl giydirdiler?

O yaşa gelince babası Gargantua’ya kendininkilere benzer giysiler yapılmasını buyurdu; bu giysilerin renkleri mavi ile beyazdı. Hemen işe koyuldular ve giysiler o günün modasına uygun olarak kesildi, biçildi, dikildi. Montsoreau Sayıştayında bulunan eski kayıtlarda giydirilmesinin şöyle olduğunu gördüm:

Gömleği için dokuz yüz arşın Chasteleraud bezi kesilmiş, ayrıca cepler için de iki yüz arşın; bu dörtgen biçimli cepler koltuk altlarına dikilmiş, çünkü büzgülü gömlek sonradan, dikişçi kadınlar iğnelerinin burnu kırılıp da kıçlarından çalıştıkları zaman ortaya çıkmış.

Yeleği için sekiz yüz on üç arşın beyaz saten kesilmiş, kaytanları için de bin beş yüz dokuz buçuk köpek derisi. O gün bugündür dünyada yelek potura bağlanacağına potur yeleğe bağlanır olmuş; çünkü öteki türlüsü Ockam’ın, Bay Poturzade’nin Mantık Önerileri’ni eleştirirken uzun uzun anlattığı gibi doğaya aykırı bir şeydir.

Poturu için bin yüz beş arşın ve üç çeyrek beyaz sof kesilmiş. Poturu arkadan çizikli ve tırtıllı şeritler biçiminde yırtmaçlıymış, böğrü kızışmasın diye. Yırtmaçlardan gereği kadar bol, mavi Şam ipeklerinden puflalar taşıyormuş. Şurasını da belirtelim ki, Gargantua’nın bacakları çok güzelmiş ve beden yapısıyla iyi orantılıymış.

Potur önlüğü için aynı kumaştan on altı ve bir çeyrek arşın kesilmiş. Bu potur önlüğü payanda kemeri biçimindeymiş, gözlere şenlik iki güzel altın tokayla tutturulmuşmuş, mineli iki çengelle kapanıyormuş, her birinin üzerinde portakal büyüklüğünde iri bir zümrüt varmış. Zira Orpheus’un De Lapidibus ve Plinius’un Ultimo Libro’da söyledikleri gibi, zümrütte erkekliği kaldırma ve kamçılama hassası varmış.

Önlüğün yarmacı iki baston uzunluğundaymış, o da potur gibi yırtmaçlı ve mavi ipekten puflalıymış. Ama üstündeki güzel sırma işlemeyi, eşsiz elmaslar, yakutlar, firuzeler, zümrütler, Fars incileri takılı güzelim mücevher şeritlerini görseniz, antik anıtlardaki ve Rhea Tanrıçanın Jupiter’i

emziren Adrastea ve İda adlı iki periye verdiği Bereket Boynuzuna benzetirdiniz; o boynuz ki her dem canlı, özlü, coşkundur, her dem yeşillenip tazelenir, her dem cümbüşlü, verimlidir, çiçekler, meyveler, türlü hazlarla doludur. Seyrine doyum olmayacağına tanrılar tanıktır. Bu konunun, “Potur önlüklerinin görkemi üstüne” yazdığım bölümde daha etraflı olarak işlenmiş olduğunu göreceksiniz.

Ayrıca şunu bildirmek isterim ki size, bu potur önlüğü öyle uzun, öyle kapsamlı, içi öylesine dolu ve yüklüydü ki, hiçbir bakımdan bir sürü zamparanın aldatıcı önlüklerine benzemiyordu, o önlükler ki kadın milletinin büyük zararına olarak havacıva doludur sadece.

Ayakkabıları için dört yüz altı arşın erguvana kaçan mavi kadife kesilmiş. Onlar da bir hoş biçimde yırtmaçlanıp sıra sıra bir örnek şeritlerle bağlanmışlar. Bu ayakkabıların pençeleri için bin yüz kara ineğin derisi balık kuyruğu biçiminde kesilmiş.

Kaftanı için bin sekiz yüz arşın damar damara boyalı mavi kadife kesilmiş; kaftan çepeçevre asma yaprağı biçimi işlemelerle süslüymüş, ortadaysa altın halkalar ve bir hayli incilerle karışık olarak gümüş sırmalardan yapılma kadehler varmış: Bunlar, onun, çağında yaman bir ayyaş olacağına alametmiş.

Kuşağı, yanılmıyorsam, mavi beyaz üç yüz buçuk arşın çapraz dokumalı bir ipekli kumaştan yapılmışmış.

Kılıcı, Valencia’dan gelme değildi, ne de hançeri Saragossa’dan, çünkü babası o aşırı ayyaş ve şeytan gibi Arap karışımı İspanyol soylularından nefret edermiş; ağaçtan güzel bir kılıç vermişler ona, bir de herkesin gönlünce boyalı ve yaldızlı kaynamış köseleden bir hançer.

Kesesi fil hayasından yapılmaymış, bunu da ona Libya Valisi Herr Pracontal vermiş.

Hırkası için dokuz bin altı yüz altıdan iki çeyrek eksik mavi kadife kesilmiş yine, bu kadife çaprazlama altın sırmalarla karışık olarak dokunmuş, karşıdan bakılınca ad verilmez bir rengi varmış bu kadifenin, kumruların boynu gibi öyle bir renk ki gözleri büyülüyormuş bakınca.

Külahı için üç yüz iki ve bir çeyrek arşın beyaz kadife kesilmiş. Bu külahın biçimi başının ölçülerine uygun olarak geniş ve yuvarlakmış, çünkü babası diyormuş ki, o öteki çörek kabuğuna benzer İspanyol külahları dipten traşlı kafalara günün birinde uğursuzluk getirecek.

Külahında püskül olarak kocaman, güzel bir mavi tüy varmış: Vahşi Hırkanya ülkesinin bir pelikan kuşundan yolunmuş olan bu tüy sağ kulağının üstünden şirin şirin sarkıyormuş.

Külahında madalya olarak on okka ağırlığında som altından, güzel mine kakmalı bir plaka varmış, mine üstüne çizili insan bedeni birbirine bakan iki kafalı, dört kollu, dört ayaklı ve iki kıçlı imiş; Platon Şölen'inde dediğine göre, insanoğlu efsanelerdeki başlangıcında böyle imiş. Bu resmin çevresinde Yunan harfleriyle şu yazılıymış.

AGAPH OGZHTEI TA EAGTHS

Yani, iyilik kendi çıkarına bakmaz.

Boynunda taşıdığı altın zincir yirmi bin altmış üç okka ağırlığındaymış; bu zincirin yuvarlak iri iri halkaları varmış, aralarındaki iri yeşim taşları ejderhalar biçiminde yontulup işlenmiş, ejderhaların çevresi de ışınlar ve kıvılcımlarla süslüymüş, eskiden kral Nekepsos'un taşıdığına benzeyen bu zincir göbeğine kadar iniyormuş. Yunan hekimlerinin bildiği gibi, bu zincir ömrü boyunca sağlığına yararlı olmuş.

Eldivenleri için on altı cin derisi ve bunların kenarları için de üç gulyabani postu kullanılmış. Eldivenlerin bu gereçlerden yapılmasını Kutsal Kitabı yorumlayan Saintouand keşişleri uygun görmüşler.

Yüzük olarak (ki babası eski soyluluk alametini yenilemesi için taşımasını istemiş) sol elinin işaret parmağında deve kuşu yumurtası büyüklüğünde bir yakut varmış. Bu yakutun çerçevesi Mısır altınından pek ustaca yapılmışmış. Aynı elin orta parmağındaki yüzük dört madenin görülmedik bir güzel biçimde birleştirilmesiyle yapılmış: Ne çelik altını bozuyormuş, ne de gümüş bakıra zarar veriyormuş. Bu işi kaptan Chappuys ve onun yardımcısı Alcofribas başarmışlar.

Sağ elin orta parmağında ise helezon biçiminde bir yüzük varmış, bu yüzükte pürüzsüzce işlenmiş bir yakut, sivri bir elmas ve bir physon

zümrütü varmış, paha biçilmez taşlarmış bunlar, çünkü Melinda kralının kuyumcubaşısı Hans Carvel bunların altmış dokuz milyon sekiz yüz doksan dört bin on sekiz yünü kırkılmamış koyun değerinde olduğunu söylüyormuş, Auxbourg'lu Fourques de aynı değeri biçiyormuş.

Bölüm IX

Gargantua’nın renkleri ve kıyafeti

Gargantua’nın renkleri yukarda okumuş olabileceğiniz gibi beyazla maviydi; bunlarla babası göksel bir sevinç duyduğunu anlatmak istiyordu; çünkü ona göre beyaz sevinç, keyif, haz ve cümbüş, mavi ise göksel şeyler anlamındaydı.

Biliyorum bunları okurken eski ayyaş kulunuzla alay edeceksiniz ve renklere verdiği bu yorumu pek uydurma ve yersiz bulacaksınız, diyeceksiniz ki beyaz inanç demektir, mavi ise direnç. Ama kabarıp kızmadan, coşup taşmadan (çünkü havalar tehlikeli) şu sorularıma karşılık verin lütfen, başka türlü bir zorlamada bulunacak değilim, ne sizlere karşı, ne de kim olursa olsun başkalarına: Yalnız şişeden gelme bir söz edeceğim size.

Kimdir sizi coşturan? Kimdir sizi dürtükleyen? Kimdir size beyazın inanç, mavinin direnç olduğunu söyleyen? Bir kitap diyeceksiniz, gezgincilerin, madrabazların sattığı Renklerin Destanı adlı küflü bir kitap. Kim yazdı bu kitabı? Her kim ise akıllılık edip adını koymamış, ama bunun dışında hangi yanına hayran olmalı, bilmiyorum, kendini beğenmişliğine mi, yoksa aptallığına mı? Kendini beğenmişliği şurada ki, sebepsiz, nedensiz medensiz kendi kafasından renklerin ne anlama geleceklerini kestirip atmaya kalkmış; böyle davranan zorbalardır, kendi görüşlerini aklın ta kendisi sayarlar, bilgeler ve bilginlerse öyle davranmazlar, okuyucuları haklı nedenler göstererek inandırırlar.

Aptallığı da şurada ki geçerli hiçbir kanıt tanıt göstermeden elalemin yolunu seçmede onun sersemce önerilerine uyacağını sanmış.

Gerçek şu ki, (“Amel olanın, kıçından bok eksik olmaz” atasözüne uygun olarak) bu yazar eski zamanın kodamanları arasında birkaç avanak kalıntısı bulmuş, bu avanaklar onun yazdıklarına inanarak yollarını, düsturlarını bu yazılara uydurmuşlar, katırlarını onlara göre donatmışlar, uşaklarını onlara göre giydirmişler, pantolonlarını onlara göre biçtirmişler, eldivenlerini onlara göre nakışlandırmışlar, yataklarını onlara göre saçaklamışlar,

armalarını onlara göre donatmışlar, destanlar düzmüşler ve daha kötüsü, namuslu kadınlar arasında gizli kapaklı alçakça oyunlar oynamışlar.

Böylesi karanlıklar içerisinde ne şanlı şerefli saraylılar, ne unvan kaçakçıları olmuş; bunlar armalarına “umut” anlamına bir “hamut” koymuşlar, “dert” yerine “kement”, “elma”, “hayat” yerine “kır at”, “iflas” yerine “makas”, “keramet” yerine “keremit”, “okumuş” yerine “kamış”; bunlar öylesine saçma, tatsız, kaba saba ses benzetmeleridir ki, bunları Fransa’da edebiyatın yeni bir düzene girmesinden sonra kullanan herkesin boynuna bir tilki kuyruğu asmak, kafasına da bir tezek oturtmak gerekir.

Eski zamanda Mısır bilgeleri pek başka bir yoldan gidiyorlardı, onlar hiyeroglif dedikleri harflerle yazıyorlar ve bunların simgelediği nesnelerin değerini, özelliğini ve niteliğini bilmeyen bilmiyor, bir bilen de varsa biliyordu; bunlar üstüne Orus Apollon Yunanca iki kitap yazmıştı ve Polyphilos Aşk Rüyası adlı kitabında bu konuyu daha da fazla işlemiştir. Fransa’da bunun örneğini Bay Amiral’in armasında görürsünüz, bu armayı ilkin Octavianus Augustus taşımıştır.

Ama ben artık bu girdaplarda ve nahoş akıntılarda daha fazla kürek çekmeyeceğim: Çıktığım limana dönüyorum demir atmaya. Umarım günün birinde bunlar üzerinde daha fazla durur, hem filozofsal kanıtlarla, hem de bütün eski dünyanın tanıyıp onayladığı yetkili kişilere dayanarak, doğada nite ve nice renkler olduğunu ve bunların her biriyle neyin anlatılabileceğini göstereceğim – eğer Tanrı külahımın kalıbını bağışlarsa, ki büyükannem şarap küpü derdi ona.

Bölüm X

Beyaz ve mavi renklerin

ne anlama geldikleri üstüne

Böylece beyaz sevinç, ferahlık, şenlik demektir ve bu anlama gelmesi yersiz değil, doğru ve tam yerindedir; önyargılarınızı bir yana bırakıp şimdi siz anlatacaklarımı dinlerseniz, böyle olduğunu anlarsınız.

Aristoteles der ki, türlerinde birbirine karşıt iki şey düşünürsek iyi ile kötü gibi, düzgünlükle bozukluk, soğuklukla sıcak, akla kara, hazla acı, sevinçle keder vb. gibi ve bunları her türün karşıtı öbürünün karşıtına uygun düşecek biçimde birleştirecek olursak, ister istemez öteki karşıt geri kalanla bağdaşır; örnek: Düzgünlükle bozukluk her türde karşıttırlar, iyi ile kötü de öyle: Birinci türün karşıtlarından biri ikincinin karşıtlarından birine uyuyorsa, düzgünlükle iyi gibi, çünkü düzgünlüğün iyi bir şey olduğu bellidir, böylece geri kalan kötü ile bozukluk da birbirine uyar, çünkü bozukluk kötü bir şeydir.

Bu mantık kuralına uyarak şu iki karşıtı, sevinçle kederi alalım, sonra da akla karayı, çünkü fizik bakımından karşıttır bunlar; imdi kara, keder anlamına gelirse, ak da ister istemez sevinç demek olur.

Bu anlam insanlarca uydurulup zorla kabul ettirilmiş değil, bütün dünya insanlarının rızasıyla benimsenmiştir; filozoflar buna ius gentium, evrensel kanun derler, bütün ülkeler için geçerlidir.

Bütün halklar, bütün milletler –eski Syrakuzalıları ve bazı Argosluları dışarda bırakıyorum, çünkü onlar bozuk yaradılışlıydılar– bütün diller kaderlerini dıştan göstermek için siyah giysi kullanırlar ve her yas karayla belirtilir.

Bu evrensel benimseme ancak doğanın bir çeşit kanıt ve neden sağlamasıyla mümkündür, bunu herkes kendiliğinden, kimseden bir şey öğrenmeden kavrayıverir – doğal kanun dediğimiz de budur.

Aynı doğal nedenle herkes için beyaz sevinç, şenlik, ferahlık, zevk ve keyif demektir.

Eski zamanda Trakyalılar ve Giritliler mutlu ve sevinçli günlerini beyaz çakıl taşlarıyla, kederli ve mutsuz günlerini de kara çakıllarla belirtirlerdi.

Gece ölümsü, hüzünlü, kederli değil midir? Yoksulluğundan kara ve karanlıktır. Işık bütün doğayı şenletmez mi? Her şeyin olabileceğinden daha beyazdır ışık. Bunu ispatlamak için size Laurens Valla'nın Bartolo'ya karşı yazdığı kitabı salık verebilirdim ama İncil'in tanıklığıyla yetinirsiniz herhalde: Matta'nın İncil'inin XVII. bölümünde denmiştir ki, Tanrımızın kalıp değiştirip görünmesinde vestimenta elusfacta sunt alba sicut lux – giysileri ışık gibi beyazdı– bu ışıklı beyazlıkla İsa havarisine ebedi sevinçlerin ne türlü olacağını anlatmak istiyordu. Çünkü aydınlık, insanlar için bir sevinç kaynağıdır; nitekim ağzında diş kalmamış bir kocakarı bile Bona Lux –Işığa şükürler olsun!– demiş. Gözleri görmez olan Tobie, Raphael kendisine sevinç dilediği zaman şu karşılığı vermiş: "Göklerin ışığını görmeyen benim için ne sevinç olabilir?" Kurtarıcının dirilmesinde (Yuh. XX) ve göğe çıkmasında (Resullerin İşleri, I. 10) melekler evrenin sevincini aynı renkle yansıtmışlardır. İncil yazan Ermiş Yuhanna, göksel ve kutlu Kudüs'te Tanrı'nın cennetlik kullarını aynı renk giysiler içinde gösterir.

İster Yuhanna'yı ister Roma eskiçağ tarihlerini okuyun, göreceksiniz ki, Roma'nın anayurdu olan Alba şehri, kuruluşunu ve adını orada bir beyaz dişi domuzun bulunmasına borçludur. Göreceksiniz ki, düşmanlarını yendikten sonra herhangi birinin Roma'ya büyük zafer alaylarıyla girmesine karar verilince, o kişi beyaz atların çektiği bir arabayla giriyordu şehre. Daha az şanlı alaylarla giren de öyle; çünkü gelişlerinin sevincini beyazdan başka hiçbir renk daha açıkça anlatamazdı.

Göreceksiniz ki Atinalıların önderi Perikles'in buyruğuyla askerleri arasından kurada beyaz bakla çekenler bütün gün rahatça keyfeder, ötekilerse gider savaşırlarmış. Bu konuda size binlerce başka örnek verebilirim, ama burası yeri değil.

Buna dayanarak Aphrodisiaslı İskender'in çözülmez dediği bir muammayı çözebilirsiniz: Neden tek kükreyişiyle bütün hayvanları korkutan aslan yalnız beyaz horozdan ürker çekinir? Çünkü Proclus'un Kurban ve Büyü Üstüne kitabında dediği gibi, dünyanın ve yıldızların bütün ışığının kaynağı olan güneşin gücü, aslandan çok rengi kadar özelliği de ve türsel niteliğinden ötürü beyaz horozla simgelenir ve bağdaşır. Şunu da ekler ki, şeytanlar çok kez aslan kılığına girerler ve bir beyaz horoz görünce birden yok olurlar.

Bundan ötürü Galyalılar (Yunanlıların “gala” dedikleri süt gibi beyaz yaradılışta oldukları için bu adı almışlardır) başlıklarına beyaz tüy koymaktan hoşlanırlar; doğuştan neşeli, açık yürekli, zarif ve sevimlidirler ve simge olarak çiçeklerin en beyazı olan zambağı almışlardır.

Nasıl oluyor da doğa bize beyaz renkle sevinç ve ferahlık veriyor diye soracak olursanız, derim ki benzerlik ve uygunluk gereğidir bu. Çünkü beyaz nasıl dışımızda Aristoteles’in Problemler’inde ileri sürdüğüne göre, görme ve uzağı yakını seçme gücünü dağıtarak gözü ayartır ve kamaştırırsa (ki bunu karlı dağları geçerken deneyebilir, iyi bakamaz olursunuz. Ksenophon adamlarının başına böyle bir şey geldiğini anlatır, Galienus da uzun uzun durur bunun üstünde De usu partium kit. X, tıpkı onun gibi içimizde de aşırı sevinç yüreği ayartır ve yaşama gücünü açıkça dağıtır; bu dağılma o kadar çoğalabilir ki, yürek besininden yoksun kalır, sonuç olarak da Galienus’un İyileştirme Yöntemleri kit. XII. Hastalıklı Yerler kit. X ve Araz ve Sebepler kit. II’de söylediği gibi, bu sevinç aşırılığı hayatı söndürebilir. Eski zamanda böyle şeylerin olduğuna Marcus Tullius Cicero, Verrius, Aristoteles ve Cannes savaşından sonra Titus Livius, Plinius, Aulus Gellius ve daha başkaları buna tanıklık ederler, derler ki Rodoslu Diagoras, Khilon, Sophokles, Sicilya zorbası Dionysius, Philippides, Philemon, Polykrata, Philistion, M. Juventi ve daha başkaları fazla sevinçten ölmüşler, İbni Sina’nın da Yüreğin Gücü hakkındaki kitabının II. bölümünde dediği gibi, safran da fazla miktarda alınırsa, yüreği öylesine sevince boğar ki, aşırı dağılma ve genişlemeden ötürü insanı öldürür. Bu konuda Aphrodiasias’lı İskender’in Problemler’inin birinci kitap, on dokuzuncu bölümüne bakıp bu bahsi kapatın.

Ama gördünüz mü, bu konuda başta niyet ettiğimden daha ileri gittim. Onun için üst yanımı, tümü bu konuyla ilgili kitaba bırakarak yelkenleri indiriyorum. Kısaca şunu da söyleyeyim ki, beyaz hangi simgelerle sevinci ve zevki anlatıyorsa, mavi de aynı simgelerle göğü ve göksel şeyleri anlatır.

Bölüm XI

Gargantua’nın ergenlik çağı üstüne

Üç yaşından beş yaşına kadar Gargantua babasının buyruğu altında gereğine uygun olarak beslendi ve yetiştirildi ve Gargantua vakitlerini ülkenin küçük çocukları gibi geçirdi, yani içmek, yemek ve uyumakla, yemek, uyumak ve içmekle, uyumak, içmek ve yemekle.

Her gün çamurlara batıyor, burnunu karalıyor, yüzünü gözünü kirletiyor, pabuçlarını yıpratıyor, sık sık sinek avlıyor, babasının buyruğundaki kelebeklerin ardından koşuyordu. Pabuçlarına işiyor, gömleğini pisliyor, kollarıyla burnunu siliyor, sümüğünü çorbasına akıtıyor, batmadığı çamur kalmıyor, terliğinden su içiyor ve genel olarak da göbeğini bir sebeple kaşıyor. Dişlerini bir takunyayla temizliyor, ellerini çorbayla yıkıyor, saçını bir kadehle tarıyor, iki semer arasında kıç üstü oturuyor, tepesine ıslak bir çuval geçiriyor, içkisini çorbayla içiyor, çöreğini ekmeksiz yiyor, ısırırken gülüyor, gülerken ısırıyor, sık sık tabağına tükürüyor, yağlı yağlı osuruyor, güneşe karşı işiyor, yağmurdan kaçmak için suya dalıyor, demiri soğukken dövüyor, yıldıza kement atıyor, suçluyken güçlü oluyor, tavus kuyruğu çıkarıyor, maymunca dua ediyor, koyunlarına dönüyor, etliyi sütlüye karıştırıyor, aslanın önünde köpeği dövüyor, öküzün altında buzağı arıyor, kaşınmayan yerini kaşıyor, ağzından baklayı çıkarıyor, iki karpuzu bir koltuğa sığdırıyor, ekmeğini yağ sürmeden yiyor, develeri nallıyor, gülmek için kendini gıdıklıyor, tencerelerin dibini kalaylıyor, tanrılara kurbanda kazık atıyor, akşamın duasını sabah okuyup doğrusu budur diyor, sap yiyip saman sıçıyor, sütünde sinek avlıyor, sinekten yağ çıkarıyor, kâğıt karalayıp mürekkep yalıyor, tavşana kaç deyip tazıya tut diyor, dağdan gelip bağdakini kovuyor, havanda su dövüyor, bulutları tava, havaları fener sanıyor, bir taşla iki kuş vuruyor, çayı görmeden paçaları sıvıyor, yumruğuyla demir dövüyor, ağzıyla kuş tutuyor, ince eleyip sık dokuyor, bulunca bunuyor, daldan dala atlıyor, kurunun yanında yaşı yakıyor, iğneyle kuyu kazıyor, ayıyı kurtlardan koruyor, pire için yorganı yakıyor, mihneti nimet biliyor, dayaktan kaçıp yemekten kaçmıyor, ekşiyi tatlıdan ayırmıyor, her sabah deveye hendek atlatıyor. Babasının köpek yavruları onun çanağından, o da onların çanağından yemek yiyordu. Köpeklerin kulaklarını

ısırıyor, onlar da onun burnunu tırmalıyor, kıçlarına üflüyor, onlar da dudaklarını yalıyordu.

Dahası ne, biliyor musunuz, ihvanlar? İçip içip çatlayasılar! Bu küçük zampara durmadan dadılarını mıncıklıyordu, önden arkadan, üstten alttan ve –haydi ver yansın– başlıyordu, şimdiden uçkur çözmeye. Dadıları her gün orasını güzel çelenkler, güzel kurdeleler, güzel çiçekler, güzel püsküllerle süslüyorlar ve oklava misali ellerinde yuvarlıyorlar ve seninki kulaklarını kabartınca, bu oyun hoşlarına gitmiş gibi gülmekten kırılıyorlardı.

Biri ona tıpacığım, öteki iğneciğim, bir başkası mercan dalım, bir başkası musluğum, tıkacım, burgum, dürtecim, matkabım, küpem, benim dik kafalı oyuncağım, saç maşam, kızıl sucukcağızım, benim hayasız hayacığım diyor.

Biri: – Benimdir, diyordu.

Öteki: – Yok benimdir, diyordu.

Bir başkası: – Hani bana? Vallahi keserim öyleyse.

Bir başkası: – Kesmek mi? Canını yakarsınız, bayan. Çocuklarınki hiç kesilir mi? Çüksüz bay olur sonra.

Ve memleketin öbür oğlancıkları gibi eğlensin diye, Mirebalais’deki bir yel değirmeninin kanatlarından güzel bir fırıldak yapmışlar ona.

Bölüm XII

Gargantua'nın oyuncak atları üstüne

Sonra ömrü boyunca iyi bir binici olsun diye ona tahtadan güzel bir at yapmışlar. Bizimki bu atı atlatıyor, zıplatıyor, hoplatıyor, şahlandırıyor, oynatıyor; yürütüyor, tırısa kaldırıyor, rahvan koşturuyor, dört nala sürüyor, tırısını bozduruyor, tökezletiyor, çökezletiyor, devemsi ve yaban eşeğimsi koşturuyor, tüylerinin rengini değiştiriyor (törenlerde rahiplerin cüppe değiştirmesi gibi), dorudan kıra, kırdan alacaya, alacadan sıçan tüyüne, geyik tüyüne, inek tüyüne, zebra tüyüne, alacaya bulacaya mulacaya.

Kendisi de bir iri kütüğü av atı yaptı kendine, bir fıçıyı da gündelik binek atı olarak kullandı, odada gezmek için de koca bir meşeyi kuşamlı bir katır yaptı; dokuz on kadar yedek atı vardı, yedi ayrı at da posta arabası için. Hepsini yanında yatırıyordu.

Bir gün Ekmekli Beyi büyük şatafatla babasını görmeye geldi, o gün Bolyemek Dukası ve Yelıslatan Kontu da gelmişlerdi. Doğrusu ev ve özellikle ahırlar bunca kişiye dar gelmişti, onun için Ekmekli Beyinin kâhyası ve seyisi evde başka boş ahırlar olup olmadığını öğrenmek için gizliden küçük delikanlı Gargantua'ya sordu büyük atların ahırları nerede diye, çocukların ağzından her şey kolayca öğrenilebilir diye düşünüyorlardı.

O zaman Gargantua onları şatonun büyük merdivenlerine götürdü. Bulundukları yerden bir büyük salona, oradan da büyük bir sofaya, oradan da koskoca bir kuleye geçtiler. Bir başka merdivenden daha çıkarlarken, seyis kâhyaya: "Bu çocuk bizi aldatıyor" dedi, "çünkü evin üst katında ahır olmaz." Kâhya: "Yanılıyorsunuz" dedi, "Ben Lyon'da, Basmette'de, Chinon'da ve daha başka yerlerde, ahırları en üst katta olan evler biliyorum. Belki de arkada dağın eteğine bir çıkış yeri vardır. Ama bir sorayım, emin olmak için." Ve sordu Gargantua'ya: "Küçük bey, nereye götürüyorsun bizi?" "Büyük atların ahırına" dedi Gargantua, "neredeyse geldik, şu basamakları da çıkalım. "Sonra da bir başka büyük sofadan geçirip kendi odasına götürdü ve kapıyı açarak: "İşte aradığınız ahır. İşte benim midilli, benim kadana, benim iğdiş, benim eşkin at. "Kalın bir demir çubuğu uzatıp onlara: "Bu kısrağı size vereyim, Frankfurt'tan gelmişti bana, ama sizin

olsun. İyi bir atcağızdır, dayanıklıdır; bir aladoğanınız, bir düzine av köpeğiniz, iki de tazınız oldu mu, bütün bu kış kekliklerin ve tavşanların kralı oldunuz demektir.”

“Hoppala! Gördün mü başımıza geleni? Papaz oyununa düştük.”

“Papaz mı? Üç gün önce buradaydı papaz.”

Siz adamların halini düşünün; utançtan yüzlerini mi kapasınlar, yoksa şakaya alıp gülsünler mi?

Onlar şaşkın şaşkın aşağıya inedursun, Gargantua sordu: “Bir Abaru ister misiniz?”

“O da nesi?” dediler.

“Beş tezek bir arada, burnunuza burundurak olur” dedi Gargantua.

“Kalsın,” dedi kâhya, “bugün için ağzımızın payını aldık yeterince. Seni küçük yumurcak, iyi yutturdun bize. Yakında papa olursun sen.”

“Olurum ben de,” dedi Gargantua, “ama siz de yaman papacık olursunuz, bu papağancık da papalaşır.”

“Doğru, doğru!” dedi seyis.

“Ama bilin bakalım,” dedi Gargantua, “annemin gömleğinde kaç ilmik var?”

“On altı” dedi seyis.

“Bilemedin,” dedi Gargantua, “yüz önde var, yüz arkada. Bir hayli yanılmışsın sayarken.”

“Ne zaman?” dedi seyis.

“Burnunu tıpa yapıp bok fıçısına soktukları zaman”, dedi Gargantua, “boğazını huni yapıp kaptan kaba bok boşalttıkları zaman.”

“Tövbe, tövbe!” dedi kâhya. “Amma laf ebesine çattık! Bay lafazan, Tanrı yardımcın olsun senin, çünkü ağzın bir hayli gevşek.”

Palaspandıras aşağı inerlerken, merdivenin kemeri altında adamlar Gargantua’nın onlara verdiği demir çubuğu düşürdüler.

“Amma da kötü binicilermişsiniz,” dedi Gargantua, “yolun başında düşüyorsunuz beygir sırtından. Buradan Cahusac’a gidecek olursanız, bir kaz palazına mı binmek istersiniz, yoksa yularlı bir dişi domuza mı?”

“Ne onu isterim, ne onu, şarap içerim daha iyi” dedi seyis.

Bunları söylerlerken, bütün kalabalığın bulunduğu aşağıdaki salona girdiler ve bu yeni hikâyeyi anlatıp güldürdüler herkesi, salon arı kovanına döndü gülüşlerinden.

Bölüm XIII

Bir kıç sileceği buluşu dolayısıyla

Gargantua’nın ne yaman bir zekâsı olduğunu

Grandgousier’nin nasıl gördüğü

Beşinci yılın bitimine doğru, Grandgousier, Kanaryalılara karşı kazandığı zaferden dönüşünde oğlu Gargantua’yı görmeye geldi. Böylesi bir çocuğunu gören bir baba nasıl sevinirse öyle sevindi, onu kucaklayıp öperken, ona türlü çeşit ufak tefek çocukça konular üstüne sorular sordu. Bu arada onunla ve dadılarıyla bol bol içti ve onlara da büyük bir merakla oğlunu temiz tutup tutmadıklarını sordu. Bu soruya Gargantua karşılık verip, “bu işi öylesine bir düzene soktum ki”, dedi, “bütün ülkede benden temiz çocuk olamaz gayrı”.

“Nasıl yaptın bu işi?” diye sordu Grandgousier.

“Uzun ve titiz denemelerden sonra,” diye karşılık verdi Gargantua, “kıçımı silmenin en şahane, en üstün, en kestirme yolunu buldum.”

“Neymiş o?” dedi Grandgousier.

“Hemen anlatacağım” dedi Gargantua. “Bir kez bir genç kızın kadife maskesiyle silindim, hoşuma gitti, çünkü tüylerin yumuşaklığı kıçıma büyük bir haz verdi. Bir kez genç kızların kukuletaları ile silindim, o da hoşuma gitti. Bir kez bir boyun atkısı ile silindim, bir kez kırmızı satenden kulaklıklara silindim, ama boktan incik boncukları, sırmaları kıçımı bereledi. O incik boncukları yapan kuyumcunun ve onları taşıyan kızın kalın bağırsağını mihnaz illeti sarsın.

İsviçre modası tüylü bir uşak külahıyla silindim, kıçımın sızıları geçti.

Sonra bir çalılığın arkasında pislediğim bir gün, bir mart kedisi buldum, onunla silindim, ama tırnakları dübürümü çizik çizik etti. Ertesi günü annemin mis kokulu eldivenleriyle silinince bir şeyim kalmadı.

Sonra adaçayı, rezene, dereotu, merzenkuş, gül, kabak, lahana, pazı, asma, hatmi, sığır kuyruğu (ki dibi kırmızıdır), marul ve ıspanak yaprakları ile silindim, hepsi kıçıma iyi geldi. Fesleğen, maydanoz, ısırgan, merkep kulağı yaprakları ile de silindim; ama bunlar derimi yüzesiye kaşıntı verdiler bana, çük önlüğümle sile sile iyileştim.

Sonra çarşafla, yorganla, perdelerle, bir minderle, bir halıyla, yeşil çuha ile, bir masa örtüsü ile, bir havlu ile, bir mendille, bir bornozla silindim. Ve hepsinden aldığım zevk, uyuzların kaşınmasından aldığı zevkten fazla oldu.”

“Peki, ama” dedi Grandgousier, “en çok hangi silgeç hoşuna gitti?”

“Ben de ona geliyordum şimdi” dedi Gargantua, “tüm serüveni öğreneceksiniz. Kuru otla, samanla, üstüpü ile, postla, yünle, kâğıtla silindim. Ama,

Kim ki siler pis kıçını kâğıtla

Biraz pislik kalır taşaklarında”

“Vay küçük yumurcak dedi Grandgousier, kafayı tuttun da kafiye düzmeye mi başladın şimdiden?”

“Elbette, kralım,” dedi Gargantua, “kafiye düzdükçe düzüyorum, kafiye düzerken de kafayı buluyorum çok kez. Dinleyin bizim hela ne diyor sıçmaya gelenlere:

Sıçağan
Cırcırgan
Osurgan
Boklu
Kabuklu
Sıvışgan
Dağılası
Bayılası
Çirkefsal
Boksal
Lağımsal

Ermiş Antonius belanı versin

Tüm deliklerin
Açılırleyin
Çekip gidersen
Kıçın silmeden

Daha ister misiniz?”

“Evet, isterim” dedi Grandgousier.

“Alın öyleyse” dedi Gargantua.

rondo*

Anladım geçen gün sıçarken

Kıçıma ne borçluymuşum ben

Bu kez bir başka türlüydü koku

Tüm üstüm başım pis pis koktu

Ah bir alıp getirseydi

O beklediğim sevgiliyi

Sıçarken

Çiş deliğini kapardım iyice

O benim hoyrat usulümce

Parmaklarıyla da sevgilim

Bok deliğimi tıkardı benim

Sıçarken

Gördünüz mü neler biliyormuşum? Ama doğrusu ben yapmadım bunları, burada şu gördüğünüz koca bayandan dinledim ve belleğimin heybesinde sakladım.”

“Konumuza dönelim” dedi Grandgousier.

“Hangisine” dedi Gargantua, “sıçmaya mı?”

“Evet.”

“Bu konuda sizi mat edersem, bana bir fıçı şarap ısmarlar mısınız?”

“Evet, ısmarlarım” dedi Grandgousier.

“Pislik olmadıkça insanın kıçını silmesi gerekmez” dedi Gargantua. “Sıçmayınca pislik olmaz. Onun için kıçımızı silmeden önce sıçmamız gereklidir.”

“Aman ne akıllı şeysin sen, oğulcuğum benim. Vallahi yakında Sorbonne’dan doktora aldıracağım sana. Çünkü aklın yaşından büyük senin. Ama ne olur şu kıç silsel konuya dön. Ve sakalıma yemin, bir fıçı yerine

altmış küp şarap veririm. Hem de o güzelim Bretagne şarabından. O şarap ki, Bretagne'da değil, o canım Verron'da çıkar."

"Sonra," dedi Gargantua, "bir başlıkla silindim, sonra bir yastıkla, bir terlikle, bir heybe, bir sepetle (o ne berbat bir silgeçti!) sonra bir şapka ile. Unutmayın ki şapkaların kimi düz, kimi tüylü, kimi kadifeden, kimi taftadan, kimi satendendir. En iyisi tüylü olanıdır, çünkü kazuratı çok iyi emer.

Sonra bir tavukla silindim, bir horozla, bir piliçle, bir dana postu ile, bir tavşanla, bir güvercinle, bir karabatakla, bir avukat çantasıyla, bir cüppe ile, bir sarıkla, bir samurla.

Ama sonuç olarak şunu der ve demekte diretirim ki, bol tüylü bir kaz palazından daha iyi bir kıç silgeci yoktur, ama kafasını bacaklarınız arasında tutmak şartıyla. Şerefim üzerine söylüyorum, inanın ki böyle. Çünkü, insan kıçının deliğinde acayip bir haz duyuyor. Bu haz tüyün yumuşaklığı kadar, palazın hafif sıcaklığından geliyor. Bu sıcaklık, kalın ince bütün bağırsaklara, oradan da yüreğe ve beyne yayılıyor.

Sanmayın ki, cennetteki kahramanların ve yarı Tanrıların mutlulukları, o kocakarıların dediği gibi, Tanrı otundan, Tanrı şerbetinden, Tanrı balından geliyor. Bence kıçlarını bir kaz palazı ile silmekten geliyor. Üstat Duns Scot'un inancı da budur."

Bölüm XIV

Gargantua’nın nasıl bir sofist’ten

Latin edebiyatını öğrendiği

Bu sözleri duyunca Koca Grandgousier, oğlu Gargantua’nın ne üstün bir aklı ve ne şaşılacak bir zekâsı olduğunu görüp hayran kaldı. Ve dadılarına şunları söyledi:

“Makedonya Kralı Philippos, oğlu İskender’in akıllılığını bir atı ustaca kullanmasında görmüştü. O at öylesine yaman, azılı bir attı ki, kimse üstüne binemiyordu. Çünkü, bütün binicilerini yere atıp, kiminin boynunu, kiminin bacaklarını, kiminin kafasını, kiminin çenelerini kırıyordu. İskender, atların gezi ve eğitim yeri olan Hippodrom’da bunları görünce, atın azgınlığının, gölgesini görüp korkmasından geldiğini anlayıverdi. Bunun üzerine ata binip, onu güneşe karşı sürdü. Böylece, gölge arkaya düştü ve at buyruğuna girdi. Babası onun Tanrısal bir kafası olduğunu orada anladı ve onun çağındaki Yunan filozoflarının en üstünü sayılan Aristoteles’ten çok özlü bir eğitim görmesini sağladı.

Ama size diyeceğim şu ki, oğlum Gargantua ile önünüzde yaptığım bu konuşmadan onda Tanrısal bir zekâ olduğunu anladım; öyle keskin, öyle ince, öyle derin, öyle sağlam bir zekâ ki bu, iyi bir eğitim görürse, en yüce bilim basamaklarına yükselebilir. Onun için kendisini, yeteneğine uygun olarak yetiştirecek bir bilgin kişiye vermek ve bu uğurda hiçbir şeyi esirgememek niyetindeyim.”

Gerçekten de, ona üstat Thubal Holoferne adlı bir büyük sofist bilgin hoca tutuldu. Bu hoca ona alfabeyi öyle iyi öğretti ki, bütün harfleri tersine ezberden okuyordu. Bu iş beş sene üç ayda oldu. Sonra hocası ona Donatus’un kitaplarını ve Alanus’un in Parabolis dörtlüklerini okudu. Bu da on üç sene, altı ay ve iki hafta sürdü.

Ama şunu da söyleyeyim ki, bu arada ona gotik harflerle yazı yazmasını öğretiyor ve Gargantua bütün kitaplarını kendi eliyle yazıyordu. Çünkü baskı sanatı henüz yoktu.

Gargantua iri bir diviti her gün yanında taşıyordu. Bu divit yedi bin batman ağırlığındaydı. Kalemdanlığı Enay Kilisesi’nin koca sütunları kadar iri ve büyüktü. Hokkası, bir ton ağırlığı taşıyacak güçte zincirlerle kalemdanlığa asılıydı.

Sonra hocası ona De modis significandi'yi; Hurtebize, Fasquin, Tropiteulx, Gualehaul, Jean le Veau, Billonio, Brelinguandus ve bir sürü başkalarının yorumları ile okudu. Bu da on sekiz sene, on bir ay sürdü. Bunları öylesine iyi öğrendi ki, sınavda hepsini tersine ezberden okuyordu ve annesine bir çırpıda dilbiliminin bilim olmadığını ispatlıyordu.

Sonra hocası, ona bir çeşit takvim olan Compostum'u okudu. Bu da on altı yıl, iki ay sürdü. O zaman hocası öldü:

Yıl bin dört yüz yirmi iken
Öldü gitti frengiden.

Sonraki hocası üstat Jobelin Bridé adında öksürüklü bir başka ihtiyardı. Bu hoca da ona Hugotio'yu, Hebrard'ın Grecismus'unu, Doctrinal'i, Pars'ları, Quid est'i, Supplementum'u, Marmotret'nin Sofra Adabı'nı, Senaca'nın Dört Baş Erdem'ini, Passavantus'un Cum Commento'sunu, şölenler için Ninni'yi ve aynı hamurdan başka kitaplar okudu. Bunları okuyunca Gargantua, bizim sonradan hiçbir fırında pişiremediğimiz kadar pişip akıllandı.

Bölüm XV

Gargantua'nın

nasıl başka hocalara verildiği

Bu arada babası baktı ki oğlu çok iyi çalışıyor, bütün vaktini bu işe veriyor ama yine de bir yararını görmüyor, daha da kötüsü, gittikçe daha densiz, daha sersem oluyor, alıklaşıp salaklaşıyordu.

Grandgousier bundan yakınırken, Papeligosse genel valisi Don Philippe des Marays dedi ki ona: Böylesi hocalardan böylesi kitaplar okuyacağına, hiçbir şey öğrenmemek daha iyidir, çünkü bütün öğrettikleri saçma, bütün bildikleri koftur, bu adamlar güzelim soylu kafaları kısırlaştırıp gençliğin bütün çiçeğini soldururlar. Böyle olduğunu anlamak için, günümüzdeki gençlerden sadece iki yıl okumuş birini alın, dedi. Eğer bu genç sizin oğlunuzdan daha aklı başında değilse, sözü sohbeti daha yerinde değilse, herkesin yanında nasıl davranılacağını daha iyi bilmiyorsa, ne isterseniz deyin bana, Brene farfarası deyin. Bu öneri Grandgousier'in pek hoşuna gitti ve hemen uygulanmasını istedi.

Akşam yemeğinde bu Bay des Marays kendi uşaklarından Villegongys'li Eudemon adında bir delikanlıyı getirdi; bu genç öyle iyi taranmış, öyle iyi giyinmiş, öyle iyi fırçalanmış, öyle kibar davranışlıydı ki, insandan çok, bir küçük meleğe benziyordu. Grandgousier'ye dedi ki:

"Daha on iki yaşında. Görelim ne fark olduğunu sizin o eski alık allamelerinizin bilgisiyle şimdiki gençler arasında."

Bu denemeden hoşlanan Grandgousier: "Uşak kendini göstersin" dedi. O zaman Eudemon, efendisi genel validen izin alarak, şapkası elinde, alnı açık, ağzı pembe pembe, bakışı güven dolu, gözleri bir çocuk saflığı ile Gargantua'ya dikili, ayağa kalktı ve başladı övmeye ve yüceltmeye önce onun erdem ve iyi huylarını, ikinci olarak bilgisini, üçüncü olarak soyluluğunu, dördüncü olarak beden güzelliğini, beşinci olarak da Gargantua'ya tatlılıkla, kendisini bu kadar iyi yetiştirmek isteyen babasına gerekli en büyük saygıyı göstermeyi öğütledi, sonunda kendisini en naçiz kulu bilmesini rica etti; tanrılardan başkaca bir dileği olmadığını, ona bir hizmette bulunabilirse bunun kendisine yapacağı en büyük lütuf olacağını söyledi. Bütün bunları öyle yerinde tavırlarla, öyle açık bir söyleyişle, öyle etkili bir sesle, öyle süslü ve güzel bir Latinceyle söyledi ki, bu çağın bir

delikanlısından çok, eski zamanın bir Gracchus'una, bir Cicero'suna, bir Aemilius'una benziyordu.

Buna karşılık Gargantua'nın bütün yaptığı inekler gibi ağlamak oldu, yüzünü külahıyla kapadı ve ölmüş eşekten nasıl osuruk çıkmazsa, onun ağzından da tek kelime almak mümkün olmadı.

Babası öyle kızdı ki hocası Jobelin'i öldürmek istedi. Ama Bay des Marays tatlı tatlı diller dökerek öfkesini yatıştırdı. Bunun üzerine Grandgousier "parası verilsin, çatlayasıca içki içirilsin ve cehennem olup gitsin" dedi.

"Bir İngiliz gibi sarhoş olup geberirse, bugün kimseye yük olmaz artık" diyordu.

Jobelin hoca evden ayrılınca, Grandgousier genel valiye oğlunu kimin eğiteceğini danıştı, bu işin Eudemon'un öğretmeni Ponokrates'e verilmesi ve o zamanın Fransa'sında delikanlıların neler okuduğunu görmek için hep birlikte Paris'e gidilmesi kararlaştırıldı.

Bölüm XVI

Gargantua’nın Paris’e nasıl gönderildiği,

onu götüren dev kısrağın

Hoşova’da keneleri nasıl dağıttığı

O günlerde dördüncü Numidya Kralı Fayoles Afrika’dan Grandgousier’ye görülmüş görülecek kısrakların en irisini, en büyüğünü, en azmanını yolladı (bilirsiniz Afrika’dan hep yeni şeyler gelir); bu kısrak altı fil büyüklüğünde idi, ayakları Caesar’ın atının ayakları gibi parmak parmaktı, kulakları Languegoth keçilerinin kulakları gibi sarkıktı, kıçında da küçük bir boynuz vardı. Ayrıca da kavruk al tüylüydü ve yer yer boz benekleri vardı. Ama üstüne üstlük korkunç bir kuyruğu vardı, bu kuyruk aşağı yukarı Langès yakınlarındaki Saint Mars Kulesi iriliğinde ve onun gibi dört köşeydi, kuyruğun kılları tıpkı buğday başakları gibi büklümsüzdü.

Buna şaştınızsa, İskitya koçlarının on beş kilodan ağır kuyrukları daha az mı şaşırtıcı? Ya Suriye koyunları? Tenaud doğru söylüyorsa, kuyrukları öyle uzun, öyle ağırmış ki, taşıyabilmesi için bir araba koyuyorlarmış kıçlarına. Sizin gibi düz ova zamparalarında öyle kuyruk ne gezer?

Bu at denizden üç kalyon bir çektirme ile Thalmondois’daki Olonne Limanı’na getirildi.

Grandgousier atı görünce: “İşte” dedi, “oğlumu Paris’e götürmek için biçilmiş kaftan. Bak hele, vallahi işler yolunda. Gün gelecek büyük bilgin olacak oğlumuz. Bay hayvanlar olmasaydı, bizler bilginler gibi yaşardık.”

Ertesi gün, şaraplar içildikten sonra tabii, Gargantua öğretmeni Ponokrates ve onlarla birlikte genç uşak Eudemon yola çıktılar. Havalar açık, yağmursuz olduğundan babası oğluna kırmızı mesler yaptırdı, Babin, potin der bunlara.

Böylece güle söyleye yola çıktılar ve her gün bol bol yiyip içerek Orléans’nın yukarılarına vardılar. Orada otuz beş fersah uzunluğunda ve aşağı yukarı on yedi fersah genişliğinde bir orman vardı. Bu ormanda korkunç bir at sineği ve eşek arısı bolluğu vardı, o kadar ki burası zavallı eşekler, atlar, kısraklar için gerçek bir cehennemdi. Ama Gargantua’nın kısrağı kimsenin aklına gelmeyen bir oyunla, kendi türünden olan bütün hayvanlara bu ormanda yapılmış bütün işkencelerin bir güzel öcünü aldı. Nasıl derseniz, ormana girdikleri anda eşek arıları hücuma geçer geçmez, kuyruğunu kılıç misali çekti ve öylesine bir veryansın etti ki, tüm ormanı

sildi süpürdü. Rastgele, bir o yana, bir bu yana, enine boyuna, alttan üstten vurup, ormanı ot biçer gibi yerle bir etti. Öylesine ki o gün bugündür ne orman kaldı, ne eşek arısı, ne sinek. Bütün bölge düz ova oldu.

Bunu gören Gargantua pek öğünmediyse de hoşlandı bundan ve adamlarına, “Hoşuma gitti” dedi ve oranın adı Beauce, yani Hoşova kaldı. Ama yemek yerine de hava aldılar. Bundan ötürü hâlâ bugün bile Hoşova’nın beyleri yemek yerine hava alırlar, bundan hiç de yakınmazlar, bol bol tükürürler.

Sonunda Paris’e vardılar. Orada Gargantua adamlarıyla cümbüş ederek iki üç gün dinlendi, o sırada Paris’te hangi bilginlerin bulunduğunu ve hangi şarapların içildiğini araştırdı.

Bölüm XVII

Gargantua'nın kendisine hoş geldiniz diyen

Parislileri nasıl karşıladığı ve

Notre Dame Kilisesi’nin koca çanlarını nasıl kaçırdığı

Birkaç gün dinlendikten sonra Gargantua şehri gezdi ve herkes onu büyük bir hayranlıkla seyretti, çünkü Paris halkı doğuştan öyle budala, öyle avanak, öyle salaktır ki, bir soytarı, bir goygoycu, boynu çıngıraklı bir katır, dörtyol ağzında duran bir kemençeci orada iyi bir İncil vaizinden daha fazla insan toplar başına.

Gargantua’nın peşine düşüp öyle rahatsız ettiler ki onu, Notre Dame Kilisesi’nin kuleleri üstünde dinlenmek zorunda kaldı. Oraya çıkıp da çevresinde bunca insanı görünce, şöyle dedi açıkça:

“Sanırım bu serseriler beni karşılamalarına teşekkür etmemi, kendilerine bir armağan sunmamı istiyorlar. Hakları var. Ben biraz şarap ikram edeyim bari onlara, ama yalancıktan bir şarap.”

Sonra gözlerinin içi gülerek o güzel önlüğünü çözdü, maslahatını havaya kaldırıp öyle zorlu bir çiş yağmuruna tuttu ki onları, kadınları ve çocukları saymazsak, iki yüz altmış bin dört yüz on sekiz kişi boğuldu.

Bu çiş sağanağından tabana kuvvet kaçıp kurtulanlar oldu, bunlar kan ter içinde öksüre aksıra, soluk soluğa üniversite yokuşunun en yukarısına varınca, kimi öfkeyle, kimi şakacıktan (par ris) söğüp saymaya başladılar: “Abaru abari! Tanrı korusun bizleri. Bir güzel yıkandık şakacıktan.” Böylece şehrin adı Paris oldu, daha önceleri oraya Strabon’un dediği gibi Leucece denirdi, bu da Yunancada Akça demektir, oradaki kadınların ak baldırlı olmalarından ötürü. Paris’e bu yeni adın verilmesini orada bulunanlar, her biri kendi semtindeki ermişlerin adına küfürler ederek kutladılar, her soydan, her türden gelme Parisliler yaradılıştan hem iyi küfürbaz, hem iyi hukukbazdırlar, biraz da palavracıdırlar, buna dayanarak Joanninus de Barranco Küfürname adlı kitabında Parisli adının Yunanca “parrhesia”dan geldiğini ileri sürer, Yunancada bu kelime ağzı kalabalık demektir.

Gargantua bunun üzerine, adı geçen kulelerdeki koca çanlara döndü ve hepsini çalıp pek uyumlu sesler çıkardı. Çanlar çalarken bunların, Brie peynirleri, taze ringa balıkları ile yükleyip babasına geri göndermek istediği

kısrağının boynunda iyi birer çıngırak olacağı aklına esti. Gerçekten de bu düşünceyle çanları evine götürdü.

O sırada ermiş Antoine tarikatından bir jamboncu rahip domuz dilenmeye geldi; bu rahip kendini uzaktan duyurmak ve mahzendeki domuz yağını titretmek için çanları gizlice kaçırmak istedi, ama kibarlığına yedirmeyip bıraktı, fazla sıcak oldukları için değil, taşıma bakımından fazlaca ağır oldukları için. Bu adam Bourg'daki jamboncu değildi, çünkü o benim iyi dostumdur, böyle şey yapamaz.

Derken bütün şehir ayaklandı, bilirsiniz ya Parisliler o kadar kolay ayaklanırlar ki, yabancı milletler Fransız krallarının sabrına şaşarlar, nasıl oluyor da bu krallar bu ayaklanmaların günden güne artan tehlikelerini görüp bunları gereğince bastırmıyorlar diye. Keşke bu kopuşmaların, bu başkaldırmaların hangi fırında piştiklerini bilsem de hemcinslerime açıklasam.

İnanın bana, aklı başından gidip şaşkına dönen halkın toplandığı yer Sorbonne'du, bugün değilse de, o günlerde Paris'in kaderi orada saptanıyordu. Dava oraya götürüldü ve çanların kaçırılması olayının vehameti ortaya kondu. Pro et contra, lehte ve aleyhte bir hayli akıl yürütüldükten sonra, Aristo mantığına uygun olarak fakültenin en yaşlı, en yetenekli üyesinin Gargantua'ya gönderilmesine karar verildi. Bu üye Gargantua'ya çanların yitirilmesinden doğacak korkunç sonuçları anlatacaktı, üniversiteden bazı kimseler bu işi bir sofistten çok bir hatibin daha iyi göreceğini ileri sürdüyse de, seçilen bilgin bizim Janotus da Bragmardo, yani Yuhanna Yerakliyus oldu.

Bölüm XVIII

Yuhanna Yerakliyus'un nasıl

Gargantua’dan koca çanları almaya gönderildiği

Üstat Yuhanna Sezar biçimi kırkılmış saçları, başında allame külahı, fırınlanmış pelteler ve kutsal fıçı suyu dolu midesi ile Gargantua’nın evine doğru yollandı; önünde üç kırmızı burunlu hademe, ardında üstleri başları pislik içinde beş altı miskin softa vardı.

Kapıda onları Ponokrates karşıladı, kılıklarını görünce ürktü, olmayacak maskeler takınmış kimseler sandı onları. Sonra miskin softalardan birine bu maskaralığın ne demek olduğunu sordu. Çanların kendilerine geri verilmesini istedikleri cevabını aldı.

Bunu duyar duymaz Ponokrates bir koşu gidip Gargantua’ya haber verdi, verilecek cevabı hazırlasın, ne yapmak gerektiğini hemen düşünsün diye. Durumu öğrenince, Gargantua öğretmeni Ponokrates’i, kâhyası Philotomie’yi, seyisi Gymnastes’i ve Eudemon’u bir kenara çekti ve onlarla ne denip ne yapılacağı üstüne kısaca görüştü. Hepsi şunda anlaştı: Bu adamlar içki kilerine götürülecek, orada bir güzel sarhoş edilecek ve başlarındaki öksürüklü bunak, çanların onun isteği üzerine geri verilmesiyle böbürlenmesin diye, o içedursun, şehrin valisi, üniversite rektörü ve kilisenin başpapazı çağırtılacak ve üstat elçilik görevini yerine getirmeden çanlar onlara teslim edilecek. Sonra bu gelenlerin de önünde üstadın güzel söylevi dinlenecek. Denildiği gibi yapıldı; çağrılan kimseler gelince, toplantı salonuna götürüldü ve orada öksüre tıksıra aşağıdaki söyleve başladı.

Bölüm XIX

Üstat Yuhanna Yerakliyus’un

çanları geri almak için Gargantua’ya çektiği söylev

“Ehe, öhö, öhö öhö! Mna dies, sayın bay, mna dies sizlere de baylar! Çanlarımızı geri vermenizde sadece hayır vardır, zira onlara muhtaç bulunmaktayız. Ehe, öhö, hapşu! Eskiden bu çanları Cahors’daki Londra halkı ve Brye’deki Bordeaux’lular bizden büyük para karşılığı satın almak istediler, vermedik; almak istemelerinin nedeni, bu çanların ana maddelerinin karışımındaki özel niteliktir ki bu da özlerindeki topraksal kaynaşım dolayısıyla bağlarımızdan, yalnız bizim bağlarımızdan değil, çevremizdekilerin de bağlarından türlü afetleri defetmektedir; zira biz şaraptan yoksun kalırsak her şeyimizi yitirmiş oluruz, ne aklımız kalır, ne yasamız.

Ayrıca benim isteğim üzerine çanları geri verirseniz, altı kangal sucuk ve bacaklarımın muhtaç olduğu bir çift pantolon kazanmış olacağım, vermezseniz bunları alamayacağım. Hey Tanrı, Domine, ne iyi şeydir bir pantolon et vir sapiens non abhorrebit eam, yani aklı başında kişi geri çevirmez bu işi. Ha! Ha! Her yiğidin kârı değildir bir pantolon sahibi olmak, ben bunu kendimden bilirim! Düşünün, ulu bayım, on sekiz gündür kafamda bu güzel sözleri tımbırdatıyorum: Reddite quae sunt Cesaris Cesari, et quae sunt Dei Deo, yani Sezar’ın olanı Sezar’a ve Tanrı’nın olanı Tanrı’ya verin. İbi jacet lepus, yani buradadır tavşan, yani meselenin esası.

Ah ne olur, ulu bayım, in camera charitatis, yani manastırda benimle bir akşam yemeği yeseniz, Allah rızası için, nos faciemus bonum cherubin, ne güzel melekler, yani yemekler yeriz. Ego occidi unum porcum, et ego habet bono vino, yani bir domuz kestim ve iyi şarabım da var. İyi şaraptan kötü Latince çıkmaz.

İmdi, de parte Dei, date nobis clochas nostras, yani Allah rızası için verin çanlarımızı geri. İşte size üniversite adına bir kitap veriyorum, Utino’nun Vaazları, buna karşılık çanlarımızı verin bize. Vultis etiam pardonos? Sevap bonoları da ister misiniz? Per diem, habitis et nihil payabitis. Tanrı adına söz, dilediğiniz kadar veririz, para da istemeyiz.

Ey ulu bay Tanrı, clochidonnaminor nobis! Çanlarımızı çınlatın bize! Dea, est bonum urbis, gerçekten, bunlar öz malıdır şehrin. Herkes yararlanır onlardan. Kısrağınız bu çanlardan hoşlanıyorsa, bizim üniversitemiz de

hoşlanıyor, o üniversitemiz ki akılsız bir kısrağa benzetilmiştir, böyle bir benzetiş bilmem hangi Mezmur'da geçer… Oysa bu defterime yazmıştım, bundan iyi kanıt mı olur? Ehe, öhö, öhö!

Her çan çınlar, çınladıkça, çanlaşır, çanlaştıkça çınlaşır, çınlaşan çanlaşmak, çanlaşan, çınlaşmak zorundadır. Paris çansız olamaz, vesselâm.

Ha, ha, ha, konuşmak buna derler! Birinci mantık ilkesinin üçüncü bendi bunu emreder. Hey gidi hey, bir zamanlar ben ne yaman kanıtlamalar yapardım, ama şimdi işim gücüm hayal kurmak, bundan böyle benim dilediğim iyi bir şarap, iyi bir yatak, sırtım sıcakta olmalı, karnım sofrada bu burnum derin bir çanakta…

Ey ulu Tanrı bay, yalvarırım size baba, oğul ve Ruhul Kudüs adına, amin, verin çanlarımızı geri. Verin ki belalardan korusun sizi Tanrı ve sağlık Tanrıçamız Meryem ki yüzyıllar yüzyılı yaşayacak, başımızda kalacaktır, amin! Hehe, höhö, höhö, höhöhö!

Verum enim vero, quando quidem, dubio procul, edepol, quoniam, ita certe, meus Deus fidus, gerçek şudur ki, su götürmez kesindir, Tanrı da tanıktır ki, çansız bir şehir değneksiz bir köre, kuşamsız bir eşeğe, çıngıraksız bir ineğe benzer. Çanları bize vermediğiniz sürece durmadan size değneğini yitiren bir kör gibi bağıracağız, kuşamsız bir eşek gibi anıracağız, çıngıraksız bir inek gibi böğüreceğiz.

Paris hastanesinin yakınlarında oturan Latince uzmanı bir zat, zamane şairlerinden Taponus, hayır yanıldım, Pontanus adında birine hak vererek, çanların kuş tüyünden ve çan tokmağının tilki kuyruğundan olmasını ister, çünkü çanlar onun şiire benzer şiirler döktürürken beyninin bağırsaklarında ishal yapıyormuş; sen misin bunu söyleyen, allem kallem, o dedi bu dedi, dırdır vırvır derken, adamın adı zındığa çıkmış. Biz böyleyiz işte, balmumunu damgalar gibi insanları da damgalarız. Ben bunu bilir bunu derim. Valete et plaudite, sağ olun ve alkışlayın. Galepinus recensui, böyle deyip kesti Calepino."

Bölüm XX

Üstadın kumaşını nasıl alıp gittiği

ve öteki Sorbonne’culara nasıl dava açtığı

Üstat söylevini bitirir bitirmez, Ponokrates ve Eudemon öyle katılasıya güldüler ki, ruhları cennetlik oluyor sandılar; Crassus bir aygır eşeğin devedikeni yediğini görünce tıpkı öyle gülmüş; Philemon da bir eşeğin sofra için hazırlanmış incirleri yediğini görünce gülmekten katılarak ölmüştü.

Üstat Yuhanna da onlarla birlikte yarışırcasına gülmeye başladı. O kadar güldüler ki, beyin hamurlarının dayanılmaz çalkantısından gözlerine yaşlar geldi. Beyinlerindeki gözyaşı suları sıkışınca göz sinirleri aracılığıyla dışarıya fırladı. Böylece, Demokritos’u Herakleitos’laştırmış ve Herakleitos’u Demokritos’laştırmış oluyorlardı.

Bu gülmeler yatışınca, Gargantua adamları ile ne yapmak gerektiğini görüştü. Ponokrates bu yaman söylevciye yeniden şarap içirilmesini, kendilerini eğlendirdiği ve oyuncu Songecreux’den daha çok güldürdüğü için ona, şakrak söylevinde adı geçen on kangal sucuğun, ihtiyarlık için gerekli saydığı bir pantolon, üç yüz kütük, yirmi beş fıçı şarap, kaz tüyünden üç katlı bir yatak, geniş ve derin bir çanakla birlikte verilmesini önerdi.

Her şey görüşüldüğü üzere yerine getirildi. Yalnız Gargantua üstadın bacaklarını rahat ettirecek pantolonun hemen bulunabileceğini sanmıyordu. Hangi türlüsünün ona uygun geleceğini bilmiyordu, acaba hacetini kolay görmesi için iner kalkar cinsten mi olmalıydı, yoksa böbreklerini daha çabuk rahatlatmak için yırtmaçlı mı olmalıydı, yoksa göbeğini sıcak tutması için İsviçre biçiminde mi olmalıydı, ya da beli fazla ısınmasın diye sallankuyruk biçiminde mi? Bir karara varamadığı için ona yedi arşın siyah şayak, astarı için de üç arşın beyaz bez verdirdi. Yakacak odunları hamallar, sucukları ve kap kacağı çömezler taşıdı. Şayağı üstat kendisi götürmek istedi.

Sorbonne’lulardan Jousse Bandouille adlı biri bunun yakışık almayacağını, üstadın bu işi kendilerinden birine bırakması gerektiğini ileri sürdü.

“Vay eşek kafalı, vay” dedi Yerakliyus, “biçimsel mantık gereğince düşünmüyorsun. Varsayımları ve ilk kuralları iyi bilseydin böyle konuşmazdın. Panus pro quo supponit? Kumaştan kimin yükümlü olması gerekir?”

“Confuse et distributive! Belirsiz bir bölüşümlü.”

“Koca eşek, sana öyle mi böyle mi diye sormuyorum, pro quo, kimin diye soruyorum; pro tibiis meis, bu kumaş benim bacaklarım içindir, bundan ötürü benim taşımam gerekir, sicut suppositum portat appositum, sonuç nasıl nedeni taşırsa.”

Böylece kumaşı yüklenip sıvışıverdi Patelin gibi.

Dahası var: Bizim öksürüklü üstat Sorbonne’lular genel kurulunda kazandığı zaferin gururu içinde kendisine vaat edilmiş olan pantolon ve sucukları istediği zaman, bu isteği kesinlikle reddedildi, çünkü bunları Gargantua’dan almış olduğu haberi kulaklarına varmıştı. Üstat onlara anlattı ki bunlar kendisine ayrıca ve cömertçe hediye edilmişti. Gargantua’nın cömertliği onların sözlerinde durmalarına engel olamazdı. Yine de, hakkına razı olması ve başkaca bir zırnık bile alamayacağı söylendi kendisine.

“Hangi hak,” dedi Yerakliyus, “burada hakkın tanındığı yok. Hain herifler, beş para etmezsiniz siz, yeryüzünde sizden kötü insan yoktur, bilirim bunu. Tereciye tere satmayın. Kötülüklerinize ben de bir hayli katılmışımdır. Vallahi de billahi de burada işlenen ve sizin ellerinizle yoğrulan bütün yolsuzlukları krala bildireceğim bir bir. Sizi birer haydut, birer hain, birer zındık, birer iblis, birer Tanrı ve ırz düşmanı olarak diri diri yaktırmazsa, cüzzamlara tutulayım!”

Bunun üzerine aleyhine zabıtlar tutuldu, Yuhanna da onları mahkemeye verdi. Mahkeme davayı ele aldı ve ele almakta devam ediyor. Kesin kararın çıkacağı güne dek Sorbonne’lular kıçlarını, Yerakliyus ve çömezleri de burunlarını silmemeye yemin ettiler. Bu yeminler yüzünden hepsi hâlâ pislik ve sümük içinde yüzmektedirler, zira mahkeme henüz bütün kanıtları elekten geçirmedi. Karar çıkmaz ayın son çarşambasında verilecek, yani hiç verilmeyecek, çünkü bilirsiniz ya, yargıçlar süreyi uzatmakta doğadan da ileri giderler ve kendi yazdıklarını da bozarlar. Paris yargıçlarına sorarsanız sonsuz şeyleri yalnız Tanrının yapabileceğini söyler dururlar. Doğa hiçbir

şeyi ölümsüz yaratmaz, ürettiği her şeye bir son ve süre verir, çünkü omnia orta cadunt, her doğan şey batar; gel gelelim bu sabah ortakçıları önlerinde askıda kalan davaları hem sonsuz, hem ölümsüz kılarlar; böylece Delphoi'de kutsanan Lakedemonya'lı Khilon'un dediğini doğrulamış oluyorlar: Khilon der ki, mutsuzluk ve dava yoldaştırlar, davası olanlar da mutsuz kişilerdir, çünkü aradıkları hakkı almadan ömürleri tükenir gider.

Bölüm XXI

“Sorbonoman” eğiticilerin yönetimi altında

Gargantua’nın eğitilmesi

İlk günler böylece geçip çanlar yerine konduktan sonra, Parisliler bu soylu davranışa karşılık Gargantua’nın kısrağını dilediği sürece bakıp beslemeyi önerdiler. Bu öneri Gargantua’nın hoşuna gitti ve kısrağı Biere Ormanı’na gönderdiler. Şimdi artık orada değildir sanırım.

Bunun üzerine Gargantua Ponokrates’in dilediği gibi eğitilmeyi canla başla istedi; ama Ponokrates eski eğiticilerinin onu bunca zaman içinde nasıl bu kadar boş, anlayışsız ve bilgisiz bırakabildiklerini anlamak için Gargantua’nın başlangıçta alıştığı yoldan yürümesini uygun buldu.

Gargantua, alıştığı zaman ayarlamasına göre, hava aydınlık olsun olmasın saat sekizle dokuz arasında uyanıyordu; eski yöneticilerinin buyurduğu üzere Davud’un sözünü ileri sürerek: “Vanum est vobis ante lucem surgere” ışıktan önce kalkmanız boşunadır.

Sonra can damarlarını daha iyi işletmek için, bir süre yatağında hopluyor, zıplıyor, takla atıyordu, sonra mevsimine göre giyiniyor; en severek giydiği de içi tilki kürkleriyle kaplı kalın yünlüden bol ve uzun bir urbaydı. Saçlarını Almain tarağıyla, yani parmaklarıyla tarıyor, çünkü eğitimcilerine göre başka türlü taranmak yıkanmak ve temizlenmek bu dünyada vaktini yitirmekti.

Sonra kakasını, çişini ediyor, gırtlağını temizliyor, geğiriyor, yelleniyor, esniyor, tükürüyor, öksürüyor, aksırıyor, hapşırıyor, kaba kaba sümkürüyor ve sabahın neminden, serinliğinden korunmak için kahvaltı ediyordu; güzel işkembe kızartmaları, güzel ızgara etler, güzel jambonlar, oğlak kebapları yiyor ve türlü çorbalar içiyordu.

Ponokrates, yataktan kalkar kalkmaz, daha bedenini biraz çalıştırmadan midesini doldurmasına karşı çıkıyordu, Gargantua da:

“Ne demek” diyordu, “az mı cimnastik yaptım? Kalkmadan yatağımda yedi sekiz takla attım, yetmez mi? Papa Alexandre Yahudi hekiminin öğüdüyle öyle yapmış ve kendisini kıskananlara inat ölünceye kadar yaşamış. İlk hocalarım beni böyle alıştırdılar, kahvaltı insanın belleğini işletir diyorlar ve onun için sabahtan içki bile içiriyorlardı. Bana çok yarıyor bu, sonraki yemeklerimi de daha iştihayla yiyorum. Paris’te,

fakültesinin başında gelen üstat Tubal derdi ki bana: En iyisi hızlı koşmak değil, erken yola çıkmaktır; onun için bizim insanlığımıza tam sağlık verecek olan ördekler gibi bol bol, tümen tümen içmek değil, sabah erkenden içmektir; unde versus, şiire de girmiştir bu:

Erken kalkmak değil gerek
En iyisi sabah içmek."

Bu doyasıya kahvaltıdan sonra Gargantua kiliseye gidiyordu. Dua kitabını bir büyük sepet içinde taşıyorlardı; sarılıp sarmalanmış olan bu kitap, kapakları ve kâğıdı kadar, üstünde birikmiş olan yağlardan da ötürü ne fazla ne eksik, tam on bir batman altı okka ağırlığındaydı. Gargantua kilisede yirmi altı ya da otuz dua dinliyordu. Sonra kendi papazı hüthüt kuşuna benzer kılığı ve soluğu üzüm suyuyla adamakıllı tütsülenmiş olarak geliyor; onunla birlikte türlü ilahiler mırıldanıyorlardı; kelimeleri öyle bir özenle tek tek ayıklıyorlardı ki tesbih taneleri gibi, hiçbiri yere düşmüyordu.

Kiliseden çıkışında ona bir öküz arabası içinde, tanelerinin her biri bir kelle iriliğinde olan bir Saint Claude tespihi getiriyorlardı, bu tespihle kilisenin kapalı avlusunda, revaklar altında ya da bahçede dolaşırken on altı keşişin edebileceği duadan fazlasını ediyordu.

Sonra yarım saatçik kadar gözlerini kitaba dikip ders çalışıyordu, ama komedya yazarı Terentius'un dediği gibi, gönlü mutfağa kayıyordu.

Oturaklar dolusu işedikten sonra, sofraya oturuyor ve yaradılıştan ağır davranışlı olduğu için yemeğe birkaç düzine jambon, füme sığır dili, balık yumurtası, humbar ve buna benzer şarap mezeleri ile başlıyordu. Bu arada adamlarından dördü birbiri ardı sıra, hiç durmadan ağzına kovalar dolusu hardal atıyorlardı. Böbreklerini rahatlatmak için bir dev yudumu beyaz şarap içiyordu. Sonra, mevsimine ve iştahına göre, etler yiyordu ve karnı iyice şişince de yemeği kesiyordu. İçmeye gelince onun başı sonu, kuralı muralı yoktu, çünkü, diyordu, içmenin sonu, sınırı, içen kişinin terlik mantarlarının yarım kadem şiştiği zamandır.

Bölüm XXII

Gargantua'nın oyunları

Sonra ağır ağır bir dua mırıldanarak, ellerini şarap içerek yıkıyor, dişlerini bir domuz paçasıyla temizliyor ve adamlarıyla söyleşip gülüşüyordu. Sonra masaya yeşil çuhalar serilip oyun kâğıtları, zarla damalar, satrançlar geliyordu. Ve oynanan oyunlar şunlardır:

sedir ya da rahat, geniş yatakta uzanılıp iki üç saat, hem düşünmeyip hem konuşmadan uykulara dalındı.

Gargantua uyanınca kulaklarını kaşıyıp oynattı biraz. Derken serin serin şaraplar geldi, o da her zamankinden daha keyifle içti.

Ponokrates uykudan sonra içmenin kötü bir şey olduğunu söyledi. Gargantua:

"Kilise babalarının yaptığı da budur aslında" dedi, "yaradılıştan uykum tuzludur benim, bunca yağlı jambonu da uykuda edinmişimdir."

Sonra biraz çalışıyor ve sabah dualarını keyfince savuşturmak için bir yaşlı katıra biniyor, daha önce dokuz krala bineklik etmiş bu katırın üstünde ağzını oynatıp, başını sallayarak tavşanların ağlara düşmesini görmeye gidiyordu.

Dönüşünde doğru mutfağa gidip şişte hangi etlerin kızardığına bakıyordu. Akşam yemekleri de yamandı doğrusu: Gargantua içkici komşularını da yemeğe çağırmaktan hoşlanırdı, onlarla birlikte eski yeni adamları da bol bol içerlerdi. Bunlar arasında Fou, Gourville, Grignault, Marigny gibi beyzadeler bulunurdu.

Akşam yemeğinden sonra güzel tahta rahleler geliyordu ortaya, yani tavla oyunları ya da bir iki üç, resterest gibi kâğıt oyunları. Vakitlerini böylece geçiriyor ya da çevredeki kızları görmeye gidiyor, onlarla küçük şölenler, gece yemekleri üstüne gece yemekleri düzenliyorlardı. Sonra dolu dizgin ertesi gün saat sekize kadar uyuyorlardı.

BÖLÜM XXIII

Ponokrates'in Gargantua'yı

nasıl günün hiçbir saatini boş geçirmeyen

bir eğitimle yetiştirdiği

Ponokrates Gargantua’nın bu bozuk yaşayışını görünce, onu bir başka türlü okutmaya karar verdi, ama ilk günler için onu pek sıkıştırmadı, çünkü ansızın yapılacak değişikliklerin insan doğasında sert tepkiler yaratacağını düşünüyordu.

İşine gereğince başlamak için o zamanların üstat Theodore adında bilgin bir hekiminden Gargantua’yı daha iyi bir yola sokma olanaklarını araştırmasını rica etti, o da bağırsaklarını hırbık otuyla üstün hekimlik kurallarınca temizledi, bu müshil beynindeki bütün bozukluğu ve kötü alışkanlıkları sildi süpürdü. Ponokrates bu yoldan ona eski hocalarının bütün öğrettiklerini unutturdu, Timotheus da başka çalgıcıların yetiştirdiği öğrencilerine böyle yaparmış.

Daha iyi bir başarı sağlamak için Ponokrates onu çevredeki bilgin kişiler arasına soktu, onlara özenen Gargantua’nın kafası gelişti, başka türlü okuyup kendini gösterme istekleri arttı.

Sonra onu öyle bir çalışma düzeni içine soktu ki, Gargantua gününün hiçbir saatini yitirmiyor, bütün zamanını okumak ve yararlı bilgiler edinmekle geçiriyordu.

Bu amaçla Gargantua sabahın saat dördüne doğru uyanıyordu. Uşakları kolunu bacaklarını ovdukları sırada ona Kutsal Kitap’ın bir yaprağı yüksek sesle, açık seçik ve konuya uygun bir söyleyişle okunuyordu. Bu iş için Basché’den gelme, Anagnostes adlı bir delikanlı görevlendirilmişti. Bu dersin sözüne ve özüne uygun olarak Gargantua çok kez kendini Ulu Tanrı’ya kul köle olmaya, tapmaya, yalvarıp yakarmaya veriyordu; çünkü okunan kitap Tanrı’nın yüceliğini, akılları durduran aklını koyuyordu ortaya.

Sonra doğal sindirimlerini boşaltmak için mahrem yerlere gidiyordu; orada eğitmeni okunanı tekrarlıyor, karanlık ve anlaşılmaz yerlerini açıklıyordu.

Dönüşte gökyüzünün durumuna bakılıyordu: Acaba gök dün akşam görüldüğü durumda mı, değil mi ve güneşle ay o gün ne alametler gösteriyor diye.

Bu işler bittikten sonra Gargantua giydiriliyor, saçı başı taranıyor, süslenip püsleniyor, kokularını sürünüyor; bu arada kendisine bir önceki günün dersleri tekrarlanıyordu. Kendisi de bunları ezberden okuyor ve onlara insan halleri ile ilgili bazı gerçek örnekler ekliyordu. Bu dersler kimi zaman saat iki ya da üçe kadar sürüyordu, ama genel olarak giyinip kuşanması tamamlanınca bitiyordu. Sonra tam üç saat kitaplar okunuyordu ona.

Okuma bitince, okunanlar üzerinde konuşa konuşa dışarı çıkıyorlardı, Bracque Meydanı’na ya da çayırlara gidiyor, top, çelik çomak, üç köşe oynuyorlar, böylece ruhlarını nasıl besledilerse, bedenlerini de aynı coşkuyla geliştiriyorlardı.

Bütün oyunları özgürce oynuyorlardı, diledikleri zaman oyunu bırakıyor, bırakmaları da genel olarak terledikleri ya da fazla yoruldukları zaman oluyordu. Oyundan sonra bedenleri iyice kurulanıp ovuşturuluyor, gömlekleri değiştiriliyor, ağır adımlarla gezinerek yemeğin hazır olup olmadığını görmeye gidiyorlardı. Yemeği beklerken dersten akıllarında kalan birkaç cümleyi berrak sesle ve nutuk edasıyla tekrarlıyorlardı.

Derken İştah Hazretleri teşrif ediyor ve tam zamanı diyerek sofraya oturuyorlardı.

Yemek başlarken, Gargantua şarabını içtiği sürece eski zaman serüvenleri üstüne hoş bir hikâye okunuyordu.

O zaman istenirse okuma sürdürülüyor ya da ilk aylarda, güle söyleye sofraya gelen nesnelerin, şarabın, ekmeğin, tuzun, etlerin, balıkların, meyvelerin, otların, köklerin nitelikleri, yararları, özellikleri etkinlikleri ve hazırlanışları üstüne tartışmalar yapılıyordu. Böylelikle kısa zamanda bu konularda Plinius’un, Athenaeus’un, Dioscorides’in Juillius Pollux’un, Galienus’un, Porphyrius’un Oppianus’un, Polybios’un, Helidoros’un, Aristoteles’in, Aelianus’un ve daha başkalarının yazdıkları öğrenildi. Bunlar konuşulurken çok kez söylenenlerin doğruluğundan emin olmak için adı geçen yazarların kitapları sofraya getiriliyordu. Gargantua söylenenleri o kadar iyi aklında tuttu ki, zamanında onun bildiklerinin yarısı kadarını bilen hekim yoktu.

Sonra sabah okunan dersler üstüne konuşuluyor, yemeklerini bir ayva reçeli ile bitirdikten sonra Gargantua bir sakız ağacı kütüğüyle dişlerini temizliyor, ellerini ve gözlerini güzelim serin sularla yıkıyor, sonra hepsi birden Tanrı'nın keremini ve inayetini öven güzel ilahilerle yaradana şükürler ediyorlardı. O da bitince oyun kâğıtları getiriyorlar ama, bunlarla oyun oynamıyorlar, hepsi aritmetiğe dayanan bir sürü yeni, hoş, küçük buluşlarla eğleniyorlardı.

Gargantua bu yoldan sayı bilimini sevdi ve her gün yemeklerden sonra bu eğlence ile hoş vakitler geçirdi, zar ve iskambil oyunları ile geçirdiği vakitler kadar hoş. Böylece o bilimin teorisini ve pratiğini öyle iyi öğrendi ki, bu konuda çok yazılar yazmış olan İngiliz Tunsal Gargantua'nın yanında bu bilimi eski Almanca kadar az bildiğini itiraf etmişti.

Gargantua yalnız aritmetik değil, geometri, astronomi ve müzik gibi başka matematik bilimlerinde de bilginleşti, çünkü yemeklerini eritip sindirdiği sırada bir sürü geometrik şekiller ve oyuncaklar yapıyorlar, hatta astronomi kanunlarını bile inceliyorlardı.

Sonra gırtlaklarının bütün gücüyle dört beş sesli parçalar ya da temalar üzerinde eğlenceli müzik çalışmaları yapıyorlardı.

Müzik araçlarına gelince, Gargantua ut, klavsen, arp, Alman kavalı, dokuz delikli flüt, viyola ve boru çalmasını öğrendi.

O saat böyle kullanılıp sindirim tamam olunca, bağırsaklarını iyice boşaltıp üç saat ya da fazla bir süre asıl çalışmasına koyuluyor, ya sabahki okumayı tekrarlıyor, ya da başlanmış kitabı okumaya devam ediyor, ya da eski Gotik ve Romen harflerini güzel yazıp çizmeye çalışıyordu.

Bu çalışmalar bitince yanlarına seyis Gymnastes adında Touraine'li bir beyzadeyi de alarak evden çıkıyorlardı, bu delikanlı onlara ata binmesini öğretiyordu.

Gargantua o zaman giysilerini değiştirip bir küheylana, bir savaş atına ya da bir rahvana binip koşturuyor, şaha kaldırıyor, hendek ya da engelden atlatıyor, yerinde sağa sola döndürüyordu.

Bu arada Gargantua mızrak kırmıyordu, çünkü dünyanın en saçma sözü "Turnuvada ya da savaşta on mızrak kırdım" demektir –bir dülger de bu işi

kolayca yapar– asıl övünülecek şey bir mızrakta on düşmanı kırmaktır. Ucu sivri, sağlam ve sert mızrağıyla bir kapıyı kırıyor, bir zırhı deliyor, bir ağacı söküyor, bir baltayı hedefe çiviliyor, zırhlı bir eğeri, bir gömleği, bir eldiveni yerinden söküyor. Bütün bunları tepeden tırnağa zırhlar, silahlarla kuşanmış olarak yapıyordu.

Atlambaç denen atların birinden öbürüne atlayıvermekte, sağdan soldan ata elde mızrakla üzengisiz binmekte ve atı dizginsiz kullanmakta büyük ustalık kazanmıştı, çünkü bu hünerler askerlik eğitiminde yararlıydı.

Bir başka gün savaş baltasını kullanıyordu, baltayı öyle iyi savuruyor, öyle sıkı vuruşlar yapıyor, öyle kıvrakça çevresinde dolandırıyordu ki, savaşlarda ve bütün denemelerde üstüne silahşör yoktu.

Sonra kargı savuruyor, türlü türlü kılıçları, büyüğünü küçüğünü, sivri uçlusunu, kamayı, hançeri, zırhlı ya da zırhsız olarak büyük küçük kalkanlarla, kaputla kullanıyordu.

Geyik, karaca, ayı, ceylan, yaban domuzu, tavşan, keklik, sülün, toy avına çıkıyordu. Top oyunu oynuyor, iri topu ayağıyla da, yumruğuyla da havaya fırlatıyordu. Güreşiyor, koşuyor, atlıyor, üç adım, tek ayak, Alaman atlamalarını yapmıyordu, çünkü Gymnastes'e göre böylesi atlamalar yararsız ve savaş için gereksizdi; bir sıçrayışta hendek atlıyor, bir duvara altı adım çıkıyor ve böylece bir kargı boyu yukardaki pencereye tırmanıyordu.

Derin sularda sırtüstü, yüzüstü, yan yan, bütün bedeniyle, yalnız ayaklarıyla, tek elle, bir eli havada yüzüyordu, havada tuttuğu elindeki kitabı hiç ıslatmadan Seine Nehri'ni geçiyor, Julius Caesar gibi de kaputu dişlerinde yüzebiliyordu; tek elle tutunup bir hamlede kayığa çıkıyor, kayıktan tepe üstü suya atlıyor, dibi buluyor, kayalıklara giriyor, derinlere, girdaplara dalıyordu. Sonra kayığı yerinde çeviriyor, yönetiyor, hızlı, yavaş, akıntı yönünde, akıntıya karşı gidiyor, azgın akıntıda kayığı durduruyor, bir elle dümen tutup öteki eliyle koca bir küreği çekiyor, yelken açıyor, iplerden direğe çıkıyor, serenler üstünde koşuyor, pusulayı ayarlıyor, rüzgâra karşı borinaları geriyor, dümeni ustaca kırıyordu.

Sudan çıkıp bir koşu dağa çıkıyor, aynı çeviklikle dağdan iniyor, kedi gibi ağaçlara tırmanıyor, sincap gibi birinden ötekine atlıyor, Milon gibi koca

dalları kırıp yere indiriyordu. İki keskin hançer ya da çelik çiviyle bir evin tepesine sıçan gibi çıkıyor, sonra yukardan öyle bir atlıyordu ki aşağıya, hiçbir yeri incinmiyordu.

Cirit, çubuk, taş, harbi, kazık, gönder atıyor, yay çekiyor, sıkı mancınıkları beliyle geriyor, ağır tüfekle gözden nişan alıyor, topu kundağına yerleştiriyor, nişan papağanına yukardan aşağı, aşağıdan yukarı, önden, yandan, arkadan Partlar gibi attığını vuruyordu.

Yüksek bir kuleden sarkıtılan ipe bağlanıyor, bu ipi iki eliyle tutup dümdüz bir çayırda yürür gibi yukarı çıkıp aşağı iniyordu.

İki ağaç arasına bir mertek konuyor, iki eliyle bu merteğe asılıp ayaklarıyla hiçbir yere dokunmadan, inanılmaz bir çabuklukla bir o yana, bir bu yana gidip geliyordu.

Göğsünü ve ciğerlerini işletmek için zebellalar gibi bağırıyordu. Bir gün onun Saint Victor Kapısı’ndan Montmartre Kapısı’na, Eudemon’a seslendiğini duydum. Troya Savaşı’nda Stentor böylesi bir ses çıkaramamıştı.

Kas sinirlerini sağlamlaştırmak için, her biri kurşundan sekiz bin yedi yüz batman ağırlığında ve onun halter dediği iki koca baskül yapmışlardı ona. Bunları her bir eliyle yerden başının üstünde havaya kaldırıp, hiç kıpırdamadan üç çeyrek saatten fazla öylece tutuyordu, eşi görülmedik bir güçle.

En güçlülerle çubuk yarışmaları yapıyor, çubuk göğsüne gelince kimsenin onu yerinden kımıldatamayacağı biçimde kaskatı duruyordu ayakları üstünde, eskiden Milon’un durduğu gibi, yine Milon gibi elinde bir nar tutuyor ve alabilene veririm diyordu.

Böylece geçen saatlerden sonra, ovuşturulup, yıkanıp, üstünü başını değiştiriyor, yavaş yavaş eve dönüyor. Çayırlar ya da otlaklardan geçerken, ağaçları, bitkileri seyrediyor, Dioskorides, Marinus, Plinius, Nikandoros, Macer, Calinus gibi. Eskilerin onlar üstüne yazdıklarını düşünüyor ve eve kucak dolusu otlar götürüyordu. Bu görev, Rhizotome adında bir delikanlıya verilmişti. Çapa, kürek, tırmık, bel, keski, küskü ve bitki toplamak için gerekli başka araçlar ondan soruluyordu.

Eve döndüklerinde, akşam yemeği hazırlanırken, bizimkiler okumuş oldukları bazı yazıları tekrarlıyor ve sofraya oturuyorlardı. Burada hatırlatalım ki, Gargantua'nın öğle yemekleri içkisiz ve yavandı, çünkü yalnız midesinin kazıntısını bastırmak için yiyordu. Oysa akşam yemekleri doyasıya bol ve zengindi. Çünkü Gargantua gücünü yitirmemek ve beslenmek için ne kadar yemek gerekirse o kadar yiyordu. Bu da, en doğru, en güvenilir hekimlerin buyurdukları rejime uygundur. Kimi yalancı hekimler, sofistlerin eğitimiyle bunalıp tam tersini öğütleyedursunlar.

Akşam yemeğinde, öğlen yemeğindeki ders dilendiği kadar sürdürülüyor, daha sonra, geriye kalan zaman da hepsi bilgili ve yararlı, güzel konuşmalarla geçiyordu. Tanrı'ya şükürler edildikten sonra, usulünce şarkılar söylüyorlar, uyumlu çalgılar çalıyorlardı, ya da oyun kartlarıyla, zarlar, kâselerle oyunlar oynuyorlar, bu arada bol bol yemek yiyip eğlenerek uyku vaktine kadar oyalanıyorladı. Zaman zaman da okur yazar kimselere ya da yabancı ülkelerden gelmişlere misafirliğe gidiyorlardı.

Gecenin ortasında odalarına çekilmezden önce evin en açık yerinden göğe bakmaya gidiyorlardı, orada varsa kuyruklu yıldızları, gezegenlerin aldıkları biçimleri, durumlarını, görüntülerini, ayrılıp kavuşmalarını izliyorlardı.

Sonra Gargantua, Pisagorcular gibi, bütün gün okuduklarını, gördüklerini, öğrendiklerini, yaptıklarını ve duyduklarını kısaca gözden geçiriyordu.

Sonra, dünyaları yaratan Tanrı'ya dualar ediyor, ona hayranlıklarını ve inançlarını tazeliyor, engin rahmetini yüceltiyor, geçmiş zamanlar için ona şükürler edip gelecek zamanlar için kendilerini onun şefaatine emanet ediyorlardı.

Bütün bunlar bittikten sonra gidip yatıyorlardı.

Bölüm XXIV

Hava yağmurlu olunca

Gargantua nasıl vakit geçirirdi?

Hava yağmurlu ve soğuk olunca yemek öncesi her zamanki gibi geçerdi, yalnız Gargantua havayı ılıtmak için güzel, pırıl pırıl bir ateş yaktırırdı. Yemekten sonra ise, spora çıkacak yerde dam altında kalıyor ve bedenlerini işletmek için otları demetlemek, odunları yarmak, testere ile kesmek, ambarda ekin dövmekle uğraşıyorlardı, sonra resme ve heykele çalışıyorlar, eski Yunanlıların aşık oyunlarını oynuyorlardı, Leonicus'un anlattığı ve dostumuz Lascaris'in oynadığı gibi. Oynarken de, bu oyunlar üstüne eski yazarların sözlerini ve benzetmelerini tekrarlıyorlardı.

Ayrıca madenlerin nasıl inceltildiğini, topların nasıl döküldüğünü görmeye, kıymetli taş yontucuları, simyacıları, para basanları, halıcıları, dokumacıları, kadifecileri, saatçileri, aynacıları, basmacıları, çalgı yapanları, boyacıları ve daha başka, türlü türlü ustaları görmeye gittikleri de oluyordu, her gittikleri yerde şarap paraları dağıtarak zanaatların türlü işçilik ve buluşlarını öğreniyor, inceliyorlardı.

Halka verilen derslere, törenlere, okumalara, söylevlere, ünlü avukatların savunmalarına, kilise vaazlarına da gidiyorlardı.

Kılıç oyunları öğretilen kapalı yerlere de uğruyor ve bu oyunları onlar kadar, hatta onlardan daha iyi bildiklerini gösteriyorlardı.

Bitki toplamak yerine merhemci, otçu, eczacı dükkânlarını geziyor, yabancı ülkelerden gelme yağları, tohumları, zamkları, yaprakları, kökleri, meyveleri inceliyor ve nasıl ilaç haline getirildiklerini görüyorlardı.

Cambazları, göz boyayıcıları, yutturmacıları görmeye de gidiyorlar, onların el çabukluklarını, kurnazlıklarını, takla atışlarını, göz oyunlarını seyrediyorlardı; özellikle de Picardia panayırlarından gelenlerin söz oyunlarını. Çünkü, onlar anadan doğma büyük laf cambazıdırlar ve olmayacak şeyler uydurup palavra atmakta eşsizdirler.

Akşam eve döndüklerinde, başka günlerden daha ölçülü yemekler, daha az besleyici kuru etler yiyorlardı ki havadan bedenlerine ister istemez geçen nemli bozukluk bu yoldan düzelsin ve her zamanki gibi işletmemiş oldukları bedenleri rahatsız olmasın.

Gargantua işte böyle eğitiliyor, günden güne bu yordamla yetişiyor ve onun yaşındaki aklı başında bir delikanlı böylesine sürdürülen bir eğitimden ne kadar yararlanabilirse o kadar yararlanıyor ve başlangıçta güç gibi gelen bu eğitim zamanla o kadar hoş, hafif ve tadına doyulmaz bir hale geldi ki, bir öğrenci çabasından çok bir kral eğlencesine benziyordu.

Bununla birlikte Ponokrates, kafaların bu aşırı gerginliğini gidermek için ayda bir kez, havanın açık ve dingin olduğu günden yararlanıp, sabah sabah şehirden çıkarıyordu onları. O gün, ya Gentily, ya Boulogne, ya Montrouge'a, ya Charenton köprüsü, ya da Vanves ve Saint-Cloud'ya gidiyorlardı. Ve orada, bütün gün, gönüllerince cümbüş ediyor, eğleniyor, şakalaşıyor, bol bol içiyor, oynuyor, türkü söylüyor, dans ediyor, güzel bir çimenlikte yatıp yuvarlanıyor, kuş yuvaları arıyor, bıldırcın, kurbağa ve kerevit avlıyorlardı.

Ama kitapsız, okumasız geçen bu günler hiç de yararsız olmuyordu, çünkü, güzel çimenlikler üstünde, Vergilius'tan, Hesiodos'tan, Politianus'tan ezbere şiirler okuyorlar, hoş Latin taşlamaları söylüyorlar, sonra bunları Fransızca rondo ve ballad biçimlerine sokuyorlardı. Cümbüş sırasında, sulu şaraptan suyu, Caton ve Plinius'un öğütleri üzere, sarmaşık kökünden bir kadehle ayırıyorlar; şarabı su dolu bir kapta yıkayıp, sonra bir huni ile çekiyor; suyu bir kadehten ötekine aktarıyor, küçük küçük birçok otomatlar, yani kendi kendine işleyen araçlar yapıyorlardı.

BÖLÜM XXV

Gargantua’nın memleketindeki çörekçilerle

Lerné çörekçileri arasında yaman savaşlara yol açan

büyük tartışma nasıl başladı?

Güz başlayıp da bağbozumu mevsimi geldiği zaman, kırdaki çobanlar bağları bekliyor, sığırcıkların üzümleri yemesini önlüyorlardı.

O günlerde Lerné çörekçileri on, on iki arabaya yüklü çöreklerini ana yoldan geçiriyor, şehre götürüyorlardı.

Sözünü ettiğimiz çobanlar onlardan kendilerine parasıyla, çarşı fiyatına çörek vermelerini kibarca istediler, çünkü bilirsiniz, sabah sabah taze çörekle üzüm, tanrılara layık bir besindir, hele üzümün bazı çeşitleri ile yenirse, özellikle sürgün dedikleri üzümle; pekliği olanların yediği bu üzüme sürgün denir, çünkü adamların içini musluk açmış gibi boşaltır ve çok kez insan yellendiğini sanarak altını kirletir, bundan ötürü de bunlara bağbozumu kurbanları derler.

Çobanların isteğine çörekçiler hiç yatkınlık göstermediler, üstelik işin kötüsü, bir hayli hakaret ettiler onlara, neler demediler: Pisboğazlar, dilenciler, dişi kırıklar, havuç kafalılar, uyuz köpekler, götü boklular, serseriler, yüzsüzler, aylaklar, açgözlüler, şiş göbekler, farfaralar, ciğeri beş para etmez herifler, hödükler, odun kafalılar, lüpçüler, sürüngen hırsızlar, kendini beğenmişler, soytarılar, miskinler, beyinsizler, avanaklar, dangalaklar, kafadan çatlaklar, salaklar, zırtapozlar, maymunlar, tezek sığırtmaçları, bok çobanları ve daha bir sürü berbat küfürler. Bu çörekler sizin neyinize gerek, bayat kara ekmek neyinize yetmiyor?

Bu hakaretlere çobanlardan Frogier adında, kibar görünüşlü, seçkin bir delikanlı soğukkanlılıkla karşılık verdi:

“Ne zamandan beri boynuzlarınız büyüdü de kavgacı oldunuz böyle? Eskiden çörek satardınız bize, şimdi satmıyorsunuz. Komşuluğa sığmaz bu. Biz size böyle davranmıyoruz, çöreklerinizi poğaçalarınızı yapmak için bizim güzelim buğdaylarımızı almaya geldiğiniz zaman biz size böyle davranmıyoruz. Biz size üstelik üzüm de verecektik. Ama Allah tanığımız olsun, bir gün işiniz düşerse bize, bu yaptığınıza pişman olacaksınız.”

Bu sözlere çörekçilerin başı Marquet şöyle karşılık verdi:

“Doğrusu, ibiğin pek yukarılarda bu sabah, güzel horoz. Dün akşam darıyı fazla kaçırmış olmalısın. Gel şöyle, gel şöyle de çörek vereyim sana…”

Bunun üzerine Forgier, bütün saflığı ile, Marquet’ye yaklaştı, kendisine çörek vereceğini sanarak, kesesinden para çıkardı. Oysa, Marquet, kırbacı ile bacaklarına öyle bir vurdu ki, düğümlerin izi kaldı etinde. Vurduktan sonra da sıvışıp gitmek istedi, ama Frogier’in avaz avaz “İmdat! Adam öldürüyorlar!” diye bağırmasıyla koltuğunun altındaki kalın sopayı Marquet’ye fırlatması bir oldu. Sopa, kafasının sağ yanına, alın kemiğinin ek yerine, şakak damarının üstüne öyle bir indi ki, Marquet kısrağından düştü, ölmüşe benziyordu daha çok.

Bu arada, yakın bir yerde cevizlerin dış kabuklarını soyan küçük çiftçiler, koca sırıklarıyla bir koşu geldiler ve çörekçileri yeşil çavdar döver gibi dövdüler. Forgier’nin sesini duyan öteki kadın erkek çobanlar, ipten kayıştan sapanları ile çıkageldiler ve çörekçilerin arkalarından öylesine taşa tuttular ki onları, dolu yağıyor derdiniz. Sonunda onları yakaladılar ve çöreklerinden dört beş düzine kadar aldılar; yine de parasını satış fiyatı üzerinden verdiler, üstüne üstlük bir torba cevizle üç sepet beyaz üzüm de cabadan. Çörekçiler ağır yaralı Marquet’yi atına bindirdiler ve Parilly yoluna gitmeyip Lerné’ye geri döndüler, giderken sığırtmaçlara, çobanlara, çiftçilere, alabildiğine tehditler savurdular.

Bunlar olup bittikten sonra, kadın erkek çobanlar, çörekler ve güzelim üzümlerle şölen yaptılar. Tulumlar çalarak gülüp oynadılar, sabahleyin sol taraflarından kalktıkları için başlarına bela gelen kibirli çörekçilerle alay ettiler arkalarından, Forgier’nin bacaklarını iri üzümlerle öyle oğuşturdular ki yaraları çarçabuk iyileşti.

Bölüm XXVI

Lerné'lilerin, kralları Picrochole kumandasında

Gargantua’nın çobanlarını

nasıl ansızın baskına uğrattıkları

Çörekçiler Lerné'ye döner dönmez, yemeden içmeden doğru kaleye gittiler ve orada kralları Üçüncü Pierochole'un önünde dert yandılar, paralanmış sepetlerini, boşalmış çörek torbalarını, buruşmuş şapkalarını, yırtılmış giysilerini ve özellikle ağır yaralı Marquet'yi gösterip bütün bunların Seuillé ötesindeki ana yolda Gargantua'nın çoban ve çiftçilerinin yaptığını anlattılar.

Picrochole birdenbire küplere bindi ve fazla sorup soruşturmadan, memleketin büyük küçük bütün soylularını savaşa çağırdı, herkes silahlarını kuşanıp öğle vakti sarayın önündeki meydanda toplanacak, gelmeyen ipe çekilecekti.

Buyruğunu daha iyi duyurmak için davullar çaldırdı şehrin dört bir yanında. Kendisi de, öğle yemeği hazırlanadursun, toplarını hazırlatmaya, alemlerini, sancaklarını açtırmaya silahlar için cephane, mideler için yiyecek yükletmeye gitti.

Yemek sırasında görevleri dağıttı, öncü birliklerin başına, yüksek soylu kişilerden Kıllıoğlu getirildi, bu öncü birliklerde on altı bin on dört ağır tüfekçi ve otuz beş bin on bir er vardı.

Topçu alaylarına İmrahor Böbürlek verildi, bu alaylarda tunçtan demirden, ağır hafif, uzun kısa, iri ufak, dokuz bin on dört parça türlü türlü toplar vardı.

Artçı birliklerin başına Kont Paracan geçecek, kral ve krallığın bütün prensleri ordunun orta yerinde bulunacaklardı.

Bir çırpıda yapılan bu hazırlıklardan sonra, yola çıkarılmadan önce Komutan Yelyutan'ın buyruğunda üç yüz hafif süvari çevrede keşfe çıkarıldı, bir yerlerde tuzak muzak kurulmuş mu diye; ama bunlar dört bir yanı iyice arayıp taradıktan sonra, bütün yörenin bir barış sessizliği içinde olduğunu, hiçbir yere asker yığılmadığını gördüler.

Bu haberi alınca Picrochole, herkesin bayrak açıp hızla sefere çıkmalarını buyurdu.

Bunun üzerine ölçü düzen dinlemeden kırların altından girip üstünden çıktılar, geçtikleri yerde insanların zenginliğine fakirliğine bakmadan yerlerin kutsallığını mutsallığını hiçe sayarak, her şeyi talan edip sildi süpürdüler; öküz, inek, boğa, dana, deve, koyun, koç, keçi, teke, tavuk, horoz, piliç, kaz, palaz, ördek, domuz momuz ne varsa aldı götürdüler. Ağaçlarda ceviz, bağlarda üzüm bırakmadılar, asmaları söküp çıkardılar, bütün meyve ağaçlarını silkelediler. Her bir yanı görülmedik biçimde darmadağın ettiler ve hiçbir yerde karşılarına çıkan olmadı, tersine herkes onlardan aman diledi, bunca zamandır iyi komşuluk ettiklerini, tatlı tatlı geçindiklerini unutmayarak kendilerine daha insaflı davranmaları için yalvardılar; “size karşı en ufak bir sarkıntılık etmediğimiz halde, neden bize böylesine kötülük ediyorsunuz, çok geçmez Tanrı cezanızı verir” dediler. Bu yakınmalara ötekiler hiçbir karşılık vermediler, “size çörek yemesini öğretiriz” demekle yetindiler.

Bölüm XXVII

Bir keşiş Seuillé Manastırı’nın bağlarını

düşman saldırısından nasıl kurtardı?

Ağırlığına hafifliğine bakmadan alıp götürebildikleri her şeyi alıp götürdüler. Evlerin çoğunda veba olduğu halde, her yere giriyor, buldukları her şeyi alıyorlardı; hiçbiri vebaya tutulmadı, bu da şaşılacak şeydi, çünkü hastaları yoklamaya, yaralarını sarmaya, ilaç vermeye, son dualarını okumaya gelen papaz, vaiz, hekim, cerrah ve merhemcilerin hepsi salgına yakalanıp ölmüştü, oysa bu soyguncu, kana susamış iblislere hiçbir şey olmadı. Nasıl oluyor bu, baylar? Düşünün bunun üstüne, rica ederim.

Kenti böylece yağmaladıktan sonra korkunç bir velvele ile manastıra saldırdılar, ama kapıları sağlam sürgülerle kapanmış buldular, bunun üzerine ordunun çoğunluğu manastırı bırakıp Vede Geçidi'ne yöneldi, yedi piyade bölüğü ve iki yüz mızraklı orada kaldılar, bağları yerle bir etmek için manastırı kuşatan duvarları yıktılar. Zavallı keşişler hangi evliyadan medet umacaklarını bilemiyorlardı. Belki işe yarar diye tüm manastır erkânını toplantıya çağıran ad capitulum capitulantes çanlarını çaldılar. Toplantıda verdikleri karara göre, ağır adımlarla güzel bir geçit töreni yapacaklar, Latince dualar, bir yandan savaşa, bir yandan barışa çağıran ilahiler okuyacaklardı.

O tarihte Papaz Jean des Entommeures adlı bir keşiş vardı: Genç, yakışıklı, çevik, uyanık, güler yüzlü, becerikli, gözü pek, atılgan, akıllı, ince uzun, yaman ağızlı, burnu heybetli, duaları bir çırpıda okuyan, törenleri şıpınişi uygulayan kısacası tam bir papazdı, dünya papazlandı papazlanalı böyle bir papaz görülmemişti; ayrıca dişinden tırnağına okur yazar ve kitap ehli bir keşişti bu.

İşte bu keşiş düşmanların bağda kopardıkları kıyameti duyarak ve yaptıklarını görmek için dışarı çıktı ve bir yıl içecekleri şarabın güme gitmekte olduğunu görerek kiliseye döndü, baktı ki orada bütün öteki papazlar şaşkınlıktan cin çarpmışa dönmüş, kekeleye kekeleye ilahiler okuyorlar: İni nim, pe, ne, ne, ne, ne, ne, tum, ne, num, num, ini, i, mi, i, mi, co, o, ne, no, o, o, ne, no, ne, no, no, no, rum, ne, num, num: ko, ko, ko, ko, ko, korkma, dü, dü, dü, dü, dü, düşmanın sa, sa, sa, sa, sa, sa, sa, sal, dı, dı, dı, rı, sından!

"Tam buldunuz söylenecek ilahiyi" dedi Papaz Jean.

“Tanrı adına ne diye

Bağlar bozuldu yansın sepetler

ilahisini söylemiyorsunuz? Şeytan canımı alsın bu adamlar bağımızın altını üstüne getirmiyorlarsa, dört yıl zırnık alamayız bu bağdan. Vay canına, vay canına be! Ne içeriz sonra biz zavallıcıklar? Aman Yarabbi, da mihi potum, içkimi eksik etme!”

Manastır başkanı bağırdı o zaman:

“Bu ayyaşın ne işi var burada? Atın şunu zindana! Tanrının törenini bozmak ha!”

Keşiş de şöyle karşılık verdi:

“Ya şarabın töreni ne oluyor? Onun da bozulmaması için gerekeni yapalım, çünkü siz de, sayın başkan, şarabın en iyisini seversiniz, her erdemli insan da sever, hiçbir soylu insan şarabın iyisini sevmezlik etmez: Keşişlerin atasözüdür bu. Söylediğimiz bu ilahiler hiç de yerinde değil, vallahi.

“Neden hasat ve bağbozumu zamanları dualarımız kısadır da, kışın başında, ortasındaysa uzundur. Hatırlarım, dinimize bağlılığı su götürmeyen merhum Rahip Macé Pelosse de demişti ki bana, bunun nedeni o mevsimde üzümlerimizi güzel güzel ezmeye ve şarabımızı yapmaya vakit kalmasını sağlamaktır, kışın bol bol içelim diye.

“Beni dinleyin, baylar, siz ki şarabı seversiniz! Tanrı aşkına, katılın bana. Ermiş Antonius’a yemin ederim ki, bağı kurtarmaya gelmeyenler şarabın damlasını içemeyecekler! Fesuphanallah! Kilise malına el sürmek ha! Hayır, hayır, olmaz, olmaz böyle şey! İngilizlerin Ermiş Thomas’ı kilise malları uğruna ölmedi mi? Ben de ölürsem, ermiş olmaz mıyım ben de? Ama ben ölecek değilim, ben ötekileri öldüreceğim.”

Bunu der demez, sırmalı kaftanını çıkardı ve gitti haçlı tören asasını aldı eline; üvez ağacı kütüğünden yapılmış olan bu asa bir kargı gibi uzun ve kalındı; üstünde yarı silinmiş yer yer zambak resimleri vardı. Cüppesinin eteklerini omuzuna atıp güreşçi kılığıyla çıktı dışarı ve haçlı asasıyla birdenbire saldırdı düşmanların üstüne; düşmanlar o sırada darmadağınık bir halde, düzensiz, davulsuz dümbeleksiz bağı talan etmekteydiler;

sancaktarlar, bayraktarlar sancaklarını, bayraklarını duvar diplerine atmışlar, davulcular davullarının bir yanını patlatıp içlerine üzüm doldurmuşlardı. Borazanların içi bile salkımlarla doluydu, kısacası herkes zıvanadan çıkmıştı. Bu durumda rahibin saldırısı öyle şaşırtıcı, öyle amansız oldu ki, sağa sola rastgele vuruyor, sopayı yiyenler seriliyordu yere domuzlar gibi.

Kiminin beynini patlatıyor, kolunu bacağını kırıyor, kiminin boyun kemiklerini birbirinden ayırıyor, belini iki büklüm, burnunu dümdüz ediyor, kiminin gözünü patlatıp kiminin çenesini darmadağın ediyor, kimine dişlerini yutturuyor, kürek kemiklerini çökertiyor, baldırlarını morartıyor, kiminin kalçasını, kiminin bileğini dirseğini yerinden oynatıyordu.

Asmaların sık yerlerine saklanmak isteyen oldu mu, sırtına sopayı indiriyor, kırıyordu belini köpek gibi.

Kaçıp kurtulmaya yeltenen oldu mu, ense köküne bir vuruşta kafasını patlatıyordu.

Ağaca çıkıp canını kurtarmak isteyenlerin kıçlarına sopayı sokuyordu.

Aralarında bir eski tanıdık çıkıp da: “Hey, Rahip Jean, dostum, kardeşim, teslim oluyorum” diye bağırdı mı, “elbette teslim olacaksın” diyordu “ama canını da cehenneme teslim et bakalım.”

Ve ona da veryansın ediyordu sopayı. Ona karşı durmayı göze alan oldu mu, kollarının gücünü asıl onun üstünde deniyor, göğsünü orta yerinden delip yüreğini söküyordu. Kiminin böğrünü delip midesini allak bullak edip bir anda öldürüyordu. Kiminin göbeğine öyle bir hırsla vuruyordu ki, bağırsaklarını dışarı çıkarıyordu. Kiminin hayalarından sokup kıçından çıkarıyordu sopasını. Görülmüş görülecek en kanlı olaydı bu, inanın bana. Kimi Ermiş Sakal’a yalvarıyordu, kimi Ermiş Yorgi’ye, kimi Ermiş Azize’ye, kimi Cunault, Laurette, Bonnes Nouvelles, Lenou, Riviere Meryem’ine, kimi Ermiş Jacques’a, kimi Chambéry’deki kutsal kefene sığınıyordu, ki o kefen üç ay sonra öyle bir yandı ki, tek kılı bile kalmadı; kimi Cadouin’deki kutsal emanetlere, kimi Ermiş Juhanna’ya, kimi Ermiş Eutropius’a, kimi Ermiş Mesmus’a, kimi Ermiş Martin’e, kimi Sinai’nin Ermiş Clouaud’suna, kimi Javrezay’deki kutsal kalıntılara ve daha binlerce ufak tefek evliyacıklara sesleniyordu.

Kimi konuşmadan ölüyor, kimi ölmeden konuşuyordu. Kimi konuşurken ölüyor, kimi ölürken konuşuyor. Kimi alabildiğine bağırıyor: “Papaz yok mu? Can teslim edeceğiz. Acıyın bize.”

Yaralıların bu bağrışmaları öyle büyüdü ki, manastırın başrahibi ve bütün keşişler dışarı çıktılar, bağın ötesinde berisinde can çekişen yaralıları gördüler ve birkaçının son dualarını okuyabildiler. Ama kimi rahipler son duaları okuyadursunlar, kimi küçük keşişler Rahip Jean’ın yanına koşuyor ve ona nasıl yardım edebileceklerini soruyorlardı. Rahip Jean onlara yerde yatanları birer birer boğazlamalarını söyledi. Bunun üzerine onlar da cüppelerini asmaların üstüne atıp Rahip Jean’ın yaraladığı adamları gırtlaklayıp öldürmeye başladılar. Biliyor musunuz ne kullanıyorlardı öldürmek için? Bizim memlekette küçük çocukların yeşil cevizleri soymak için kullandıkları kıvrık bıçakları.

Sonra Rahip Jean haçlı sopasını sallaya savura düşmanların duvarda açtıkları gediğe gitti. Bu arada küçük keşişler sancakları bayrakları don yapmak üzere odalarına götürdüler. Günah çıkartıp da ölmemiş olanlar gedikten dışarıya çıkmak isteyince Rahip Jean sopayı kafalarına indirip şöyle diyordu:

“Pişman olup günah çıkaranlar Tanrıca bağışlanmıştır, onun için cennete gitsinler, dosdoğru orak gibi, en dolambaçlı kestirmeden doğru cennete.”

Böylece Rahip Jean’ın yiğitliği sayesinde manastır duvarlarından içeri girenlerin hepsi tepelendi, sayıları on üç bin altı yüz yirmi ikiyi bulmuştu, kadınları ve küçük çocukları saymıyoruz, âdet değildir.

Keşiş Maugis bile İspanya Araplarına karşı demir topuzuyla savaşırken – ki bu savaşlar Dört Haymon Kardeşlerin destanlarında yazılıdır– Rahip Jean’ın haçlı sopasıyla gösterdiği yiğitliği göstermemiştir.

Bölüm XXVIII

Picrochole, La Roche Clermaud'yu

nasıl saldırıp aldı ve Grandgousier nasıl

istemeyerek ve zorlukla savaşa girdi

Rahip Jean manastıra girenlerle anlattığımız gibi cenkleşedursun, Picrochole adamlarıyla apar topar Vede Geçidi’ni aşıp La Roche Clermaud’ya yürüdü; orada kendisine karşı koyan olmadı, gece de bastırdığı için, adamları ile birlikte şehirde kalmaya ve içini kemiren öfkeyi yatıştırmaya karar verdi.

Ertesi sabah surlara ve şatoya el koydu ve orasını gerekli bütün silahlarla iyice donatıp güçlendirdi. Saldırıya uğrarsa oraya çekilmeyi düşünüyordu, çünkü orası yeri ve kuruluşu bakımından savunmaya pek elverişliydi.

Şimdi onları oldukları yerde bırakıp dönelim bizim Paris’te kendisini candan gönülden edebiyata ve beden eğitimine vermiş olan Gargantua’mıza ve yaşlı babası Grandgousier’imize; o ki akşam yemeğinden sonra harıl harıl yanan güzelim bir ocak ateşinde hayalarını ısıtıyor, çıtır çıtır kızaran kestaneleri seyrediyor, ucu yanan bir değnekle ateşi karıştırıyor, karısına ve yakınlarına güzel eski zaman masalları anlatıyordu.

Tam o sırada bağlara bakan çobanlarından Pillot adında biri çıkageldi ve Lerné Kralı Picrochole’un onun topraklarında yaptığı kötülükleri ve talanları olduğu gibi anlattı, bütün memleketi nasıl yağmaladığını, yakıp yıktığını, yalnız Seuillé Manastırı’nın bahçesini Rahip Jean des Entommeures’in nasıl şerefiyle kurtardığını ve şu anda bu kralın La Roche Clermaud’da olup adamlarıyla birlikte savaşa hazırlandığını bir bir söyledi.

“Vah! Vah!” dedi Grandgousier, “nedir bu, dostlar? Bir düş mü, yoksa gerçek mi bu duyduklarım? Picrochole, bunca yıllık dostum, soyca sopça yakınımız Picrochole bana saldırıyor ha? Kim dürtüyor onu, kim kışkırtıyor, kime uyuyor, kimden akıl alıyor? Vay, vay, vay, hey ulu Tanrım, sen yardım et bana, sen yol göster, ne yapmam gerektiğini bildir. Beni desteklemen için, açıkça söylüyorum, yemin ediyorum ki sana, ne ona bir kötülük ettim, ne adamlarına bir zarar verdim, ne de topraklarını talan ettim; tam tersine para ve adam yardımı yaptım ona, kendisine yararlı olacağını sandığım her durumda destek olmaktan geri kalmadım. Bana böyle bir saldırıda bulunması ancak bir şeytan dürtüsüyle olabilir. Tanrım, sen benim yüreğimi bilirsin, çünkü hiçbir şey saklamam senden; eğer aklını kaçırmışsa ve sen onu bana buraya aklını başına getireyim diye gönderiyorsan, bana

yeterince güç ve bilgi ver de onu yolu yordamıyla senin yüce iradenin boyunduruğu altına sokayım.

“Vah, vah, vah, benim candan dostlarım, sadık uyruklarım, bana yardım etmeye zorlamam mı gerekiyor sizleri? Yazıklar olsun! Yaşlı günlerimde yalnız dinlenmek gerekirdi bana, bütün ömrüm boyunca da barışı sağlamaya çalıştım; ama görüyorum ki, yorgun ve cılız zavallı omuzlarıma zırhlar yüklenip, titrek ellerimle kargılara mızraklara sarılmalıyım, zavallı uyruklarımı korumak kurtarmak için. Akıl bunu gerektirir çünkü, uyruklarımın emeğiyle ayakta kalmışım, onların alın teriyle beslenmişim ben, çocuklarım ve soyum sopum.”

“Yine de bütün barış yollarını denemeden savaşa girişmeyeceğim; bunda kararlıyım.”

Bunun üzerine danışmanlarını topladı ve durumu olduğu gibi ortaya koydu, verdikleri kararları, aklı başında bir adam Picrochole’a gidecek ve böyle birdenbire rahatını bozup üzerinde hiçbir hak ileri süremeyeceği topraklara niçin girdiğini öğrenecekti; ayrıca Gargantua ve adamları da, memleketin başına geçip, gereğinde onu savunmak üzere geri çağrılacaklardı. Grandgousier bütün bu kararları beğendi ve gereğinin yapılmasını buyurdu.

Bu karar üzerine Basklı uşağını çarçabuk Gargantua’yı çağırmaya yolladı, yazdığı şu mektubu da eline vermişti.

Bölüm XXIX

Grandgousier'in

Gargantua’ya yolladığı mektubun metni

“Güvendiğimiz, birleşik olduğumuz eski dostlar yaşlı günlerimin esenliğini bozmasalardı, okumada gösterdiğin coşkunluk; seni uzun süre felsefi huzurunla baş başa bırakmamı gerektirirdi. Ama madem kader en çok bel bağladığım kimselerin beni kaygılara boğmasını istiyor, doğal yasaların sana emanet ettiği insanları ve malları korumaya çağırmak zorundayım.

“Zira içerde iyi bir yönetim olmayınca dışarda silahlar nasıl güçsüz kalırsa, zamanında erdemlice uygulanmayan ve ereğine ulaşmayan okumalar ve düşünceler öylesine boş ve yararsızdır.

“Benim seçtiğim yol kışkırtmak değil, yatıştırmak, saldırmak değil, savunmak; topraklar edinmek değil, bana bağlı uyruklarımı ve atalardan kalma toprakları korumaktır. Picrochole bu topraklara yersiz, nedensiz, düşmanca girmiş bulunuyor ve özgür insanların katlanamayacağı aşırılıklarla azgın saldırısını günden güne artırıyor.

“Zorbaca öfkesini yatıştırmayı bir ödev bilerek, kendisine hoşuna gidebileceğini sandığım her türlü tekliflerde bulundum ve birkaç kez kendisine dostça adamlar yollayıp hangi nedenle, kimin yüzünden nasıl onuru kırıldığını öğrenmek istedim. Fakat, buna karşılık yerine bana düpedüz meydan okumakla ve topraklarımda dilediği gibi davranmaya hakkı olduğunu ileri sürmekle kaldı.

“Bundan anladım ki, ulu Tanrı, onu kendi keyfine ve aklına bırakmıştır. Oysa, Tanrı kendisini sürekli olarak yönetmezse, kötülükten başka bir şey yapmayacağı için, ona haddini ve kendini bildirmek için, onu böylesine uygunsuz bir biçimde bana yollamış bulunuyor.

“Onun için, sevgili oğlum, bu mektubu okur okumaz elinden gelen çabuklukla dön ve evlatlık görevin olarak yalnız beni değil, akıl ve hak gereği uyruklarını kurtar ve koru. Savaşta elimizden geldiğince az kan dökeceğiz ve mümkün olursa daha etkili silahlar, tedbirler, savaş hileleri ile canları kurtarıp, herkesi sevinçle evlerine yollayacağız.

“Sevgili oğlum, kurtarıcımız İsa’nın rahmeti üzerinde olsun!

“Benden Ponokrates’e, Gymnastes’e ve Eudemon’a selam söyle.

“Eylülün yirmi birinci günü

“Baban, Grandgousier!”

Bölüm XXX

Ulrich Gallet Picrochole'a nasıl gönderildi?

Mektup yazdırılıp imzalandıktan sonra, Grandgousier verdikleri kararı bildirmek üzere Ulriech Gallet'nin Picrochole'a gitmesini buyurdu. Hukuk danışmanı olan Ulrich Gallet aklı başında ve sözünü bilir bir adamdı. Grandgousier değişik ve çetrefil işlerde onun değerini ve görüşlerini denemişti.

Sayın Gallet hemen yola çıktı. Irmaktan öteye geçer geçmez oradaki değirmenciye Picrochole'dan ne haberi olduğunu sordu. Değirmenci dedi ki: "Picrochole'un askerleri ne horoz bıraktılar, ne tavuk, gittiler La Roche Clermaud'na kapandılar, bana sorarsanız, daha ileri gitmeyin, bekçileri var, hepsinin azgınlıkları üstünde." Gallet bu sözlere inandı ve o geceyi değirmencide geçirdi.

Ertesi sabah borazancısıyla şatonun kapısına gitti ve nöbetçilere kendisini kralla görüştürmelerinin hayırlı olacağını söyledi.

Bu haberi alan kral, elçiye kapının açılmasına izin vermedi, kendisi surun üstüne çıkıp: "Nedir getirdiğin haber? Nedir söylemek istediğin?" diye seslendi.

Bunun üzerine elçi aşağıdaki söylevine başladı.

Bölüm XXXI

Gallet'nin Picrochole'a söylevi

"İnsanları haklı olarak en fazla üzen şey, iyilik güzellik bekledikleri yerde kötülük ve zarar görmeleridir. Böyle bir felakete uğramış olan insanlardan çoğunun bu mutsuzluğu ölümden beter saymaları ve kendilerinin de, bu belayı önlemeye güçleri yetmeyip, başka da bir çare bulamayınca canlarına kıymaları doğru olmasa bile boşuna değildir.

"Bundan ötürü kralım Grandgousier'nin senin bu azgınca ve düşmanca saldırını büyük bir üzüntüyle karşılaması ve bunu aklına sığdıramaması şaşılacak bir şey değildir. Asıl şaşılacak şey, senin ve adamlarının onun topraklarına ve uyruklarına reva gördüğünüz inanılmaz kötülüklerin onu duygusuz bırakması olurdu. Uyruklarının sizden gördüğü her türlü insanlıkdışı davranışlar ona hiçbir ölümlü insanın dayanamayacağı kadar büyük bir acı verdi, çünkü o halkını her zaman bütün yüreğiyle sevmiştir. Üstelik ona insanlık bakımından daha da acı gelen bu kötülükleri ve soysuzlukları özellikle senin ve adamlarının yapmış olmanızdır, çünkü sen ve ataların en eski tarihlerden bu yana onunla ve atalarıyla dostluk kurmuş ve bugüne dek bu dostluğu kutsal bir emanet olarak korumuş sürdürmüşsünüzdür, o kadar ki, yalnız o ve uyrukları değil, barbar milletler, Poitiers'liler, Breton'lar, Mans'lılar ve Kanarya Adaları ile Isabella'nın ötelerinde yaşayanlar bile sizin aranızdaki birliği bozmanın bulutların üstündeki gökkubbeyi ve sonsuz evrenleri yıkmak kadar zor olduğuna inanmışlar ve bu birlikten o kadar ürkmüşlerdir ki, birinin korkusundan öbürünü kışkırtmak, kızdırmak, hırpalamaktan kaçınmışlardır.

"Dahası var. Bu kutsal dostluk bütün dünyaya öyle bir ün salmıştır ki, bugün bütün karalarda ve okyanusun bütün adalarında yaşayan pek az insan vardır ki, sizin dilediğiniz koşullarla birliğinize katılmaya can atmasınlar, sizinle birleşmeyi kendi yurtları ve topraklarında egemen yaşamak kadar değerli bulmasınlar; onun için bugüne dek hiçbir kral ya da birleşik krallık görülmemiştir ki, ne kadar azgın ve gururlu olursa olsunlar, değil sizin topraklarınıza, birleşkilerinizin topraklarına bile saldırmayı göze alabilsinler. Ve eğer sorup soruşturmadan onlara karşı saldırıya geçmişlerse,

sizinle birleşik olduklarını öğrenir öğrenmez hemen girişimlerden vazgeçmişlerdir.

“Bugün hangi çılgınlığa kapılarak, bütün antlaşmaları bozarak, bütün dostluğunuzu hiçe sayarak, bütün hakları çiğneyerek, o ve adamları seni hırpalamamış, kızdırmamış, kışkırtmamışken topraklarına düşmanca saldırıyorsun onun? Nerede kaldı dostluk yeminleri? Nerede kaldı hak hukuk? Nerede kaldı akıl mantık? Nerede kaldı insanlık? Nerede kaldı Tanrı korkusu? Sanıyor musun ki, bu kötülükler, bu azgınlıklar göksel varlıkların ve bütün eylemlerimizin haklı karşılığını veren Yüce Tanrı’nın gözünden kaçacak? Öyle sanıyorsan, aldanıyorsun, çünkü her şey onun yargısından geçecektir! Yoksa meşum kader cinleri mi, yıldızların etkileri mi keyfini, rahatını kaçırmak istiyor senin? Demek her şeyin bir sonu, bir süresi varmış! Her şey en yüksek doruğuna vardı mı, tepetakla düşüyor, o noktada uzun süre kalamıyor. Akılla, ölçüyle ikbal ve refahlarını dizginleyemeyenlerin sonu budur.

“Ama kader böyle idiyse ve senin mutluluğun ve rahatlığının sona ermesi gerekli idiyse, bu akıbete benim kralımı tedirgin ederek varman şart mıydı, o benim kralım ki, tacını tahtını ona borçlusun. Ocağın yıkılacak idiyse, yıkılırken onu beslemiş olan kişinin de ocağının üstüne çökmesi mi gerekiyordu? Öylesine aklın sınırları dışında, öyle saf duyuya aykırı bir şey ki bu, insan kafasıyla anlaşılması zor, yabancılar için bile inanılmayacak bir şey kalacak bu, ta ki sapık tutkularına uyup Tanrı’dan ve akıldan ayrılanların hiçbir kutsallık, hiçbir yücelik tanımayacaklarını olan bitenleri görerek anlasınlar.

“Uyruklarına, topraklarına bizden bir zarar gelmiş olsaydı, sana kötülük etmek isteyenleri desteklemiş olsaydık, giriştiğin işlerde sana yardım etmemiş olsaydık, adına ve şerefine leke düşürmüş olsaydık, seni kötülükten yana çeken fesat şeytanın birtakım aldatmacalar, yanıltıcı oyunlarla bizim seninle eski dostluğumuza yakışmayacak işler yaptığımızı kafana sokmuş bile olsa, ilkin gerçeği araştırman, sorup soruşturman, sonra bize durumu bildirmen gerekirdi; biz de kuşkularını dilediğin açıklıkla giderirdik, senin de için rahat ederdi. Oysa, senin yaptığın ne, söyle Tanrı aşkına? Efendimin krallığını haince bir zorbalıkla yağmalayıp yok etmek mi istiyorsun? Sence o kadar korkak, o kadar budala bir insan mıdır o ki senin haksız saldırılarına karşı koymak istemeyecek ya da adamları, parası,

uzmanları, savaş bilgisi olmadığı için sana karşı koyamayacak mı sanıyorsun?

“Hemen buradan kalk git ve yarın gün batmadan topraklarına dönmüş ol, dönerken hiçbir karışıklık çıkarma, kimsenin kılına dokunma, bu topraklara verdiğin zararlara karşılık olarak bin Bizans altını öde. Yarısını yarın verirsin, öbür yarısını gelecek mayıs ayının on beşinde, bu arada rehine olarak da bize Tournemoule, Basdefesses ve Menuail dukaları ile Prens Gratelles ve Vikont Morpiaille’yı bırak.”

Bölüm XXXII

Grandgousier'nin

nasıl barışı sağlamak için çörekleri geri verdiği

Sayın Gallet bunları söyleyip sustu; ama Picrochole'un bütün bu söyleve verdiği karşılık sadece şu oldu: "Gelin kendiniz alın, gelin kendiniz alın, benim adamlarımın taşakları yumuşaktır hamur gibi, çörek yapıp yedirirler size."

Bunun üzerine Gallet, Grandgousier'nin yanına döndü. Onu diz çökmüş, başı açık, odasının bir köşesinde iki büklüm, Picrochole'un öfkesini yatıştırması ve zora başvurmadan aklını başına getirmesi için Tanrı'ya dua eder buldu. Elçisinin döndüğünü görünce, Grandgousier sordu:

"Aman dostum, aman gel, ne haberler getirdin?"

"İşler berbat" dedi Gallet, "bu adam aklını tümünden yitirmiş. Tanrı da bırakmış onu."

"Peki ama, dostum" dedi Grandgousier, "neymiş bu taşkınlığın sebebi?"

"Hiçbir açıklamada bulunmadı, yalnız öfkeler içinde bir çörek sözü etti. Bilmem ama belki de çörekçilerine bir kötülük eden olmuştur."

"Yapılacak şeyi düşünmeden önce, bunun aslını bilmek isterim."

O zaman bu işi soruşturdu ve öğrendi ki Picrochole'un adamlarından zorla birkaç çörek alınmış, Marquet'nin kafasına da sopa vurulmuş; gel gelelim çöreklerin parası hakkıyla ödenmiş ve Marquet sopayı yemeden önce Forgier'nin bacaklarını kırbaçlamış. Bütün danışmanlar kralın var gücüyle kendini savunması gerektiği kanısına vardılar, Grandgousier yine de bu karara karşı çıktı ve:

"Madem bu iş birkaç çöreğe dayanıyor, onun gönlünü yapmaya çalışacağım. Çünkü savaş açmak hiç hoşuma gitmiyor" dedi.

Bunun üzerine, kaç çörek alındığı soruşturuldu, dört beş düzine olduğu anlaşılınca, Grandgousier hemen o gece beş araba dolusu çörek yapılmasını buyurdu; arabanın birindeki çörekler tereyağıyla, taze yumurta sarısıyla, safran ve güzel baharatla yapılıp Marquet'ye teslim edilecekti, ayrıca kral kendisine, yarasını saran berberlere verilmek üzere yedi yüz bin üç lira

zarar ziyan ödüyor, bununla da kalmayarak ona La Pomardiere Çiftliği'ni kendine ve ailesine vergisiz devamlı mülk olarak bağışlıyordu.

Bütün bunları götürmek işi Gallet'ye verildi. Gallet yolda, Sauloye Çayırları'nda birçok kamış ve saz dalları kopartıp bunlarla arabaları ve arabacıları donattı; arabacılarla birlikte kendisi de eline bir dal aldı, böylece barış için anlaşmaya geldiklerini belli etmek istiyordu.

Kapıya varınca, Grandgousier adına Picrochole'la görüşmek istediler. Picrochole ne içeri girmelerine izin verdi, ne de onlarla konuşmaya geldi. Kendisinin meşgul olduğunu, ne söyleyecekleri varsa Komutan Böbürlek'e söylemelerini bildirdi; bu komutan o sırada surlar üstüne ağır bir top yerleştirmekteydi.

Gallet ona şunları söyledi:

"Sayın komutan, bütün bu anlaşmazlığı kısa kesmek ve eski antlaşmamıza dönmemize hiçbir engel bırakmamak için, tartışma konusu olan çörekleri size geri getirmiş bulunuyoruz. Bizimkiler sizden beş düzine çörek almışlar ve parasını eksiksiz ödemişlerdi, ama biz o kadar barışseveriz ki, size beş araba dolusu çörek veriyoruz; bunlardan birisi, şu araba, en çok yakınan Marquet içindir. Üstelik hiçbir diyeceği kalmaması için kendisine yedi yüz bin üç Makedon lirası veriyoruz, isteyebileceği zarar ziyanı karşılamak üzere de La Pomardiere Çiftliği'ni kendisine ve ailesine vergisiz devamlı mülk olarak bağışlıyoruz; işte bu bağışın kontratosu. Tanrı aşkına bundan böyle barış içinde yaşayalım, siz üzerinde hiçbir hakkınız olmadığını kendiniz de söylediğiniz bu toprakları bırakıp güle güle yurdunuza dönün, eskisi gibi dost kalalım."

Böbürlek bu sözleri Picrochole'a iletti ve onu yüreklendirip diretmeye kışkırtmak için şunları ekledi:

"Bu herifler bal gibi korkuyorlar. Vallahi donuna ediyor Grandgousier, zavallı ayyaş! Onun üstünlüğü savaşta değil, kadeh boşaltmakta. Bana kalırsa, çörekleri ve parayı alalım, yine de biz hiç ara vermeden bu kaleyi güçlendirelim ve yolumuzdan dönmeyelim. Sizi enayi mi sandılar da çöreklerle avutmak istiyorlar? Böyledir işte, bugüne dek onlara iyi davranmış, büyük dostluk göstermiş olmakla kendinizi gözlerinde küçük düşürdünüz; okşa kötüyü vursun kafana, vur kafasına okşasın seni."

“Tamam, tamam,” dedi Picrochole, “görecekleri var onların! Dediğin gibi yap.”

“Ama bir şey bildirmek isterim size” dedi Böbürlek, burada erzak bakımından kötü durumdayız, boğaz gereçlerimiz bir hayli cılız. Grandgousier bizi burada kuşatacak olursa, ben hemen gider bütün dişlerimi çektiririm, üç tane bırakırım yalnız, askerlere de aynı şeyi yaptırırım; bu üç diş bile fazla gelir erzakımızı tüketmeye.”

“Yiyeceğimiz çok bile” dedi Picrochole. “Biz buraya yemeye mi geldik, savaşmaya mı?”

“Savaşmaya tabii” dedi Böbürlek, “ama can boğazdan gelir, aç ayı oynamaz.”

“Bırakalım gevezeliği” dedi Picrochole, “gidin el koyun getirdiklerine.”

Bunun üzerine paraları, çörekleri, öküzleri ve arabaları aldılar, cevabı yarın vereceğiz diyerek ve bir daha surlara yaklaşmamasını tembihleyerek geri yolladılar Gallet’yi ve adamlarını. Onlar da böylece hiçbir sonuç almadan Grandgousier’nin yanına döndüler ve ona durumu anlattılar ve barışı sağlamak için kıyasıya cenkleşmekten başka yol umudu kalmadığını eklediler.

Bölüm XXXIII

Bazı komutanların sivri akılları yüzünden

Picrochole’u nasıl büyük bir tehlikeye attıkları

Çöreklere el konunca, Bızdıklar Dukası, Kont Dalkılıç ve Komutan Boklavat Picrochole’un huzuruna çıkıp dediler ki:

“Efendimiz, bugün biz sizi Makedonyalı İskender’in ölümünden bu yana gelmiş bütün kralların en mutlusu ve en yiğidi ilan ediyoruz.”

“Giyin şapkalarınızı, giyin” dedi Picrochole.

“Sağ olun, efendimiz, ödevimizi yerine getirmeye hazırız. Yapılacak şey şudur: Kaleyi korumak üzere burada bir komutanla küçük bir birlik bırakırsınız, bizce kale kendiliğinden ve sizin sağlamlaştırdığınız surlarla yeterince dayanıklıdır. Ordumuzu ikiye bölersiniz, nasıl bölüneceğini siz herkesten iyi bilirsiniz. İki ordudan biri Grandgousier ve alayları üstüne yürür ve ilk saldırıda kolayca haklarından gelir; böylece yığınla para elde edersiniz, çünkü bu aşağılık herifin parası bol, aşağılık diyoruz, çünkü soylu bir kralın meteliği olmaz. Para biriktirmek aşağılık kişilerin harcıdır. Öteki ordu bu sırada Aunis, Saintonge, Angoumois, Gaskonya, aynı zamanda Périgord, Médoc ve Landes üzerine yürür. Karşısına çıkan olmadan şehirler, şatolar, kaleler alır. Bayonne’da, Saint Jean de Luz’de ve Fontarabie’de bütün gemilere el koyar, Galice ve Portekiz kıyılarını dolaşarak Lizbon’a kadar bütün limanları yağma edersiniz. Lizbon’da bir fatih için gerekli bütün deniz gücünü sağlarsınız. İnanın ki İspanya hemen teslim olur, çünkü İspanyollar hep aylak kişilerdir. Sibyl Boğazı’ndan geçer ve orada adınızı sonsuzluğa dek yaşatacak Herakles’inkinden daha görkemli iki sütun dikersiniz ve o boğaza Picrochole denizi adını verirsiniz. Picrochole denizini geçince, Barbaros teslim olup ayaklarınıza kapanır…”

“Canını bağışlarım onun” dedi Picrochole.

“Bağışlarsınız, kendini vaftiz ettirirse tabii. Tunus, Bizerte, Cezayir, Bone, Kyrene krallıklarını, kısacası bütün Barbaristanı bir saldırışta alırsınız. Daha ötelere gidip Majorka’yı, Minorka’yı, Sardinya’yı, Korsika’yı ve Ligurya ve Baleares denizlerinin öteki adalarına el koyarsınız. Sol kıyıdan ilerleyip Narbonne Galya’sını, Provansa, Cenova, Floransa, Luka’yı alırsınız, o zaman Roma’nın vay haline! O zaman zavallı Bay Papa başlar korkudan ölüm terleri dökmeye.”

“Vallahi,” dedi Picrochole, “ben dünyada onun terliğini öpmem.”

“İtalya alındı mı, Napoli, Kalabrya, Apulya ve Sicilya bir çırpıda avucumuza düşer Malta ile birlikte. Eskiden Rodos’lu denilen o kendini beğenmiş şövalyelerin size karşı komalarını isterdim, nasıl donlarına ettiklerini görmek için.”

“Lorette’e de gitmek isterdim” dedi Picrochole.

“Hayır, hayır” dediler, “oraya dönüşte. Malta’dan sonra Girit’i, Kıbrıs’ı, Rodos’u, Ege adalarını alıp Mora üstüne yürüyeceğiz. O da bizim oldu demektir. Tanrı Kudüs’ün yardımcısı olsun! Osmanlı padişahının gücü nerede, sizin gücünüz nerede!”

“Öyleyse Süleyman’ın tapınağını yeniden yaptırırım” dedi.

“Yooo” dedi ötekiler, “daha değil. Durun biraz. Seferlerinizde bu kadar aceleci olmayın. Ne demiş biliyor musun Augustus Festina lente yani çabuk ol, ama ağır ağır. Önce küçük Asya’yı, Karya’yı, Likya’yı, Pamphilya’yı, Kilikya’yı, Lidya’yı, Phrigya’yı, Misya’yı, Bithinya’yı, Karasia’yı (Sardes), Satalya’yı (Antalya), Samagarie’yi (?), Castamena’yı (Kastamonu), Duga’yı (?), Sebasta’yı (Sivas) ta Fırat’a kadar almamız gerekir.”

“Babil’i ve Sina Dağı’nı da görecek miyim?” diye sordu Picrochole.

“Şimdilik gereği yok” dediler, “gemilerle Hazer Denizi’ni geçtik, at sırtında iki Ermenistan’ı ve üç Arabistan’ı aştık. Yetmiyor mu bu kadar yıpratıcı yolculuk?”

“Vallahi, biz çıldırdık galiba. Vah zavallı askerlerim!”

“Nasıl?” diye sordular.

“Ne içeceğiz o çöllerde? İmparator Julianus ve bütün ordusu susuzluktan ölmüş oralarda.”

“Biz her şeyin gereğini çoktan düşündük. Suriye denizlerinde dünyanın en iyi şaraplarıyla yüklü dokuz bin on dört büyük gemimiz var, Yafa’ya gelmiş bulunuyorlar. Orada iki yüz yirmi bin deve ve on altı bin fil hazır; bunları Libya’ya girdiğinizde Sigeilmes yakınlarında avlamıştınız, üstelik

Mekke’ye giden bütün kervanı da ele geçirmiştiniz. Bunların taşıdığı şarap yetmez mi size?”

“Doğru, ama o şaraplarda serinlik arama.”

“Küçük bir balık avlamaya çıkmış değiliz! Bir kahraman, bir fatih, dünya imparatoru olmaya can atan bir insan her zaman dilediği rahatlığı bulamaz. Şükür Allah’a ki siz ve askerleriniz sağ salim Dicle Nehri’ne kadar varmış bulunuyorsunuz.”

“Peki, bu arada o Grandgousier sarhoşunu haklamış olan öteki ordu ne yapıyor?”

“Onlar da boş durmuyorlar. Yakında buluşacağız onlarla. Bretagne’ı, Normandie’yi, Flandres, Hainaut, Brabant, Artois illerini, Hollanda ve Zelanda’yı aldılar sizin için İsviçreli ve Alman köylü askerlerinin karınları üstünden Ren Nehri’ni aştılar, ordunun bir kolu Luxemburg, Lorraine Champagne’yı, Savoie’yı ta Lyon’a kadar dize getirdi; orada Akdeniz seferlerinden dönen alaylarınızı buldular ve Suabe’ı, Würtemberg’i, Bavyera’yı, Avusturya, Moravya ve Stirya’yı silip süpürdükten sonra, Bohemya’da yeniden buluştular; sonra hep birlikte yiğitçe saldırdılar Lübeck’e, Norveç’e, İsveç’e, Danimarka’ya, Hothia’ya, Groenland’a, Estonya’ya, ta buz denizine kadar. Ardından Orkat Adaları’nı fethettiler, İskoçya’yı, İngiltere’yi ve İrlanda’yı buyruk altına aldılar. Sonra Baltık Denizi’ni ve Sarmat’lar ülkesini geçip Prusya’yı, Polonya’yı, Litvanya’yı, Rusya’yı, Valaşya’yı, Transilvanya’yı, Macaristan’ı, Bulgaristan’ı ve Türkiye’yi yenip Constantinopolis’e vardılar.”

“Bir an önce buluşalım onlarla” dedi Picrochole, “çünkü ben Trebizond’un da imparatoru olmak istiyorum. Bütün o Türk ve Müslüman itlerini öldürecek miyiz?”

“Öldürmeyip de ne yapacağız” dediler, “onların mallarını mülklerini size şerefle hizmet etmiş olanlara dağıtacaksınız.”

“Aklın buyruğu, hakkın gereği budur” dedi Picrochole. “Karaman ülkesini, Suriye’yi ve bütün Filistin’i size veriyorum.”

“Aman, yüce efendimiz, ne büyük lütuf! Sağ olun! Tanrı saltanatınızı daim etsin!”

Bunlar konuşulurken aralarında, Ekhephron, yani Testemkin adında türlü serüvenler, savaşlar görmüş, yaşlı bir beyzade vardı, hepsini dinledikten sonra dedi ki:

“Korkarım bütün bu seferler süt çömleği masalına dönecek: Hani kunduracının biri hayalinde zengin olmuş ve süt çömleği kırılınca ne yiyeceği kalmış, ne içeceği. Bu parlak fetihlerle neye erişmek istiyorsunuz? Sonu ne olacak bütün bu savaşların, seferlerin?”

“Sonunda evimize dönüp rahatımıza bakacağız” dedi Picrochole.

Testemkin de:

“Ya bir daha dönmezseniz” dedi, “çünkü uzun ve belalı bir yolculuk bu. O tehlikelere gireceğimize şimdiden rahatımıza baksak, daha iyi olmaz mı?”

“İşte asıl hayal adamı böyle olur” dedi Dalkılıç. “Ne demek, ocak köşelerine mi sığınacağız, ömrümüzü kadınlarla, günlerimizi boncuk dizmekle, Sardanapal gibi yün eğirmekle mi geçireceğiz? Tehlikeyi göze almayanın ne atı olur, ne katırı, der Süleyman Peygamber.”

“Fazla tehlikeye atılan atından da olur, katırından da dermiş Malcon” diye karşılık verdi Testemkin.

“Yeter!” dedi Picrochole “bırakalım bu konuyu. Benim tek korktuğum Grandgousier’nin o cehennemlik alayları. Ya bizler Mezopotamya’dayken, onlar arkadan vururlarsa bizi ne yaparız?”

“Orası çok kolay” dedi Boklavat, “Moskoflara bir küçük haber uçurdunuz mu, dört yüz elli bin seçme savaşçı hemen buyruğunuza girer. Ah, siz hele bir görevlendirin beni bu işle! Yorgan için pireleri yakarım, ısırırım, saldırırım, vururum, yakalarım, gebertirim, hiç dinlemem!”

“İleri, ileri!” diye bağırdı Picrochole, “her şey hemen hazır olsun, beni seven ardımdan gelsin!”

Bölüm XXXIV

Gargantua’nın yurdunu korumak için

Paris şehrinden nasıl ayrıldığı ve

Gymnastes’in düşmanlarla nasıl karşılaştığı

Bunlar konuşuladursun, babasının mektubunu alır almaz Paris’ten çıkan Gargantua, koca kısrağının üstünde Nonnain Köprüsü’nü geçmişti. Ponokrates, Gymnastes ve Eudemon kiralık atlarla ardından geliyorlardı. Geri kalan adamları posta arabalarına binmiş, Gargantua’nın kitaplarını ve filozofi tezgâhını getiriyorlardı.

Gargantua Parilly’ye varınca, çiftlik sahibi Gouget kendisine Picrochole’un La Roche Clermaud Kalesi’ne kuvvet yığdığını ve komutan Bokkazan’ı büyük bir orduyla Vede ormanına ve Vaugaudry’ye baskına yolladığını, Billarda Şaraphanesi’ne kadar her yerde kümesleri talan ettiklerini, memlekette yaptıkları azgınlıkların inanılması güç, görülmedik şeyler olduğunu söyledi. Gargantua bunları duyunca öylesine ürktü ki, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez oldu. Ama Ponokrates ona Vauguyon Beyi’nin şatosuna gidilmesini öğütledi. Bu bey öteden beri onların dostu ve birleşiğiydi, onunla her şeyi daha iyi görüşüp danışabilirlerdi; hemen öyle yaptılar ve beyi kendilerine yardım etmeye hazır buldular; beyin düşüncesine göre, çevrede ne olup bittiğini, düşmanların ne durumda bulunduğunu öğrenmek üzere adamlarından biri yollanmalı, böylece o günkü duruma göre ne yapılacağı görüşülmeliydi. Gymnastes gitmek için gönüllü çıktı; ama kendisine çevredeki yolları, kestirmeleri, ırmakları bilen birisinin katılmasının daha doğru olacağına karar verildi.

Bunun üzerine Gargantua ve Vauguyon’un seyisi Prélingand yola çıktılar ve korkusuzca dört bir yanı kolaçan etmeye başladılar. Bu arada Gargantua adamlarıyla birlikte biraz yedi içti ve kısrağına bir yiyimlik, yani yetmiş dört varil yulaf verdirdi. Gymnastes ve yol arkadaşı at koşturdukları yerlerde dağınık ve düzensiz, bulduklarını yağmalayıp iç eden düşman askerlerine rastladılar. Bu askerler Gymnastes’i uzaktan görür görmez, üstüne yürüyüp soymaya kalktılar onu. Gymnastes bağırdı:

“Baylar, ben yoksul şeytanın biriyim; bağışlayın beni, rica ederim. Birkaç altınım kalmadı değil, onu da birlikte içeriz, çünkü bu aurum potabile’dir, gelişimi kutlamak için bu atı da satarız; sonra da beni aranıza alırsınız, çünkü tavuğu yakalamakta, yağlamakta, kızartıp pişirmekte, hatta vallahi, gereğince parçalayıp tadını çıkartmakta şu gördüğünüz ben kulunuzdan

daha ustası yoktur; ve işte size katılışımı kutlamak için bütün dostlar şerefine içiyorum.”

Bunu deyip deri kaplı şişesini açtı ve burnunu ıslatmadan bir hayli içti. Soyguncu herifler ağızlarını bir karış açmış, dillerini tazılar gibi dışarı çıkartıp ona bakıyor, içme sırasının kendilerine gelmesini bekliyorlardı. Ama o sırada Komutan Bokkazan ne olup bittiğini görmek için bir koşu geldi. Gymnastes ona şişesini uzatıp:

“Buyrun, komutan” dedi, “çekinmeden için, ben şimdi denedim, Monjau şarabıdır.”

“Ne demek?” dedi Bokkazan, “bu soytarı bizi alaya alıyor. Kimsin sen?”

“Ben bir yoksul şeytanım.”

“Ya!” dedi Bokkazan, “madem yoksul bir şeytansın, geçip gidebilirsin, çünkü her yoksul şeytan vergisiz mergisiz geçer her yerden; ama yoksul şeytanların böyle güzel bir ata binmesi âdet değildir. Onun için, bay şeytan, inin o binekten de ben bineyim, altımda iyi yürümezse, senin sırtına binerim, sayın şeytan, çünkü şeytana uymasını pek severim.”

Bölüm XXXV

Gymnastes nasıl Komutan Bokkazan ve

Picrochole’un öteki askerlerini ustalıkla öldürdü

Bu sözleri duyunca kimileri korkmaya başladılar, bu adam belki kılık değiştirmiş bir şeytandır diye, bir sağ bir sol elleriyle istavroz çıkarır oldular. Aralarından Don Joan adında biri, köy milislerinin başı, kuşağından dua kitabını çıkartıp bağırdı: “Hagios ho Theos! Tanrı uludur. Tanrıdan geliyorsan konuş! Şeytandan geliyorsan çık git.”

Bizimki olduğu yerde duruyordu; konuşmayı duyanlardan birçokları bölükten ayrıldılar. Gymnastes gözetliyordu herkesin ne yaptığını.

Bunun üzerine Gymnastes atından iner gibi yaptı. Sol yana asılı dururken, çevik bir hareketle atın altından öbür yana geçti, belinde kısa kılıcıyla havaya sıçradı ve kıçı atın başına dönük olarak iki ayağıyla eyer üstüne düştü.

“Gidersem, kıçın kıçın giderim” dedi.

Bunun üzerine olduğu yerde tek ayak üstünde topaç gibi dönüp aynı yönde kıçı üstüne eyere düştü. O zaman Bokkazan:

“Bak ben bu oyunu yapmam şu sırada, sebebi de var.”

“Tuh! olmadı,” dedi Gymnastes, “tersine sıçrayacağım şimdi.” Bu sefer büyük bir güç ve çeviklikle aynı sıçrayışı sağ yanına dönerek yaptı. Bunu da yapınca başparmağını eyerin bir başına bastırıp bütün bedenini tepetakla havaya kaldırdı, başparmağının kası ve siniri üstünde dikili kalıp üç kez daha havada döndü. Dördüncüsünde bütün bedenini hiçbir yere dokundurmadan atın iki kulağı arasına fırlattı ve sol elinin başparmağı üzerine dikilip havada durdu ve bu durumda yine topaç gibi döndü; sonra sol elinin ayasıyla eyerin ortasına vurup öyle bir sıçradı ki atın sağrısı üstüne kızlar gibi oturuverdi. Bu da bitince sağ ayağını eyer üstünden aşırıp sağrı üstünde binicilik numarası yaptı.

“Ama en iyisi eyerin iki başı arasında olmak” dedi.

Deyince de, iki elinin başparmağıyla önündeki sağrıya abanıp havada bir takla attı ve eyerin tam ortasına doğru dürüst oturdu; sonra yine bütün bedeniyle havaya dikildi, ayakları eyerin ortasında türlü cambazlıklar yaptı;

bir de kollarını haç gibi gerip bağırmaya başladı: “Kuduruyorum, şeytanlar, kuduruyorum, kuduruyorum! Tutun beni şeytanlar, tutun beni, tutun!”

O bu perendeleri atarken soyguncular büyük şaşkınlıklar içinde birbirlerine: “Vay canına!” diyorlardı. “Bu bir cin ya da bir şeytan, kılık değiştirmiş. Ab hoste maligno libera nos, Domine! Şeytanın şerrinden bizi koru. Tanrım!”

Hepsi tavuk kaçıran bir köpek gibi arkalarına baka baka kaçıyorlardı.

O zaman Gymnastes fırsat bu fırsat diyerek atından indi, kılıcını çekip en gösterişlilere var gücüyle saldırdı. Yığın yığın yere seriyordu hepsini, yaralı bereli, bitik bir halde; gerek attığı görülmedik perendeler ve gerek Bokkazan’ın ona yoksul şeytan diyerek konuşmaları yüzünden onu azgın bir şeytan sanarak kimse karşı koymuyordu; yalnız Bokkazan iki yanı keskin kılıcıyla onu kalleşçe arkadan vurup kafasını yarmak istedi, ama Gymnastes’in zırhları, miğferi sağlamdı, kılıcın başına indiğini duymakla kaldı ve birden dönerek, Bokkazan’a hızlı bir kılıç savurdu, adam başını korumak isterken, kılıç bir anda karnını, bağırsaklarını ve karaciğerini ikiye böldü. Bokkazan yere düştü ve düşerken de dört çorba çanağı kanını canıyla birlikte kustu.

Bunun üzerine Gymnastes ele geçen fırsatların tersine dönünceye kadar kullanılmaması ve yiğit kişilerin talihlerine saygılı ve ölçülü olmaları, onu zorlayıp yıpratmamaları gerektiğini düşünerek savaştan ayrıldı, atına binip mahmuzlara yüklendi ve ardından gelen Prélingand ile birlikte dosdoğru Vauguyon yolunu tuttu.

Bölüm XXXVI

Gargantua’nın Vede Geçidi’nin

şatosunu nasıl yıktığı ve ırmağı geçtiği

Gymnastes döner dönmez, düşmanları ne halde bulduğunu ve tek başına bütün bir düşman sürüsüne nasıl bir oyun oynadığını anlattı, hepsinin serseri, talancılar, askerlik düzeni nedir bilmeyen eşkıyalar olduğunu, hemen sağlam yürekle yola çıkmak gerektiğini, çünkü onları hayvan sürüleri gibi tepelemenin çok kolay olacağını söyledi.

Bunun üzerine Gargantua koca kısrağına bindi, daha önce saydığımız yoldaşlarıyla yola çıktı; yolu üstünde başı göklerde koca bir ağaca rastlayınca (ki bu ağaç Ermiş Martin'in oraya diktiği bir değnekten üremişti), "İşte bu bana lazım" dedi, "bu ağaç benim sopam ve mızrağım olacak."

Ağacı yerden söküverdi, dallarını kopardı ve gönlünce yontup düzeltti. Bu arada kısrağı işeyip karnını boşalttı, ama öyle bol işedi ki, yedi fersahlık yeri tufana boğdu; bütün çiş Vede Geçidi'ne yöneldi ve ırmağı öylesine doldurdu, taşırdı ki, bütün bir düşman sürüsü dehşetler içinde boğuldu, geriye yalnız sol yamaçlara doğru yol almış olanlar kaldı.

Vede Ormanı kıyısına varınca, Eudemon gelip kendisine şatoda düşman kalıntıları olabileceğini söyledi. Bunu anlamak için Gargantua var gücüyle bağırdı:

"Orada mısınız, değil misiniz? Oradaysanız yok olun, yoksanız diyeceğim yok!"

Ama şatonun mazgallarından hödük bir topçu bir gülle attı ona ve gülle var hızıyla Gargantua'yı şakağından vurdu; gel gör ki bir erik de atmış olsalar o kadar canı yanardı ancak.

"Bu da nesi?" dedi Gargantua. "Üzüm taneleri mi atıyorsunuz bize? Bağları bozmak pahalıya mal olacak size!" Gülleyi gerçekten bir üzüm tanesi sanmıştı.

Şatoda keyiflerine dalmış olanlar gürültüyü duyup surlara, kulelere koşuştular ve hep başına nişan alarak Gargantua'ya irili ufaklı toprak tüfeklerde dokuz bin yirmi birden fazla mermi attılar, öyle sık ateş ediyorlardı ki, Gargantua:

“Ponokrates, dostum, diye bağırdı, bu sinekler kör edecek beni, şu söğütlerden bir dal kopar da kovayım şunları!” Kurşunlar, taş gülleleri at sinekleri gibi geliyordu ona. Ponokrates bunların sinek olmayıp şatodan atılan mermiler olduğunu söyledi. O zaman Gargantua koca ağacını şatoya vurdukça vurup kulelerini yıktı, yerle bir etti hepsini. İçerdekilerin hepsi de böylece ezilip paramparça oldular. Oradan kalkıp değirmenin köprüsüne vardılar ve bütün geçidi cesetlerle dolu buldular, öylesine ki, değirmenin suyu akmaz olmuştu; bu ölüler kısrağın çişsel tufanında boğulmuş olanlardı. Cesetlerin kapadığı geçitten nasıl geçebileceklerini düşündüler. Ama Gymnastes dedi ki:

“Şeytanlar geçmişse buradan, ben de pekâlâ geçerim.”

“Şeytanlar geçti ama, onlar cehennemlik canları alıp götürmek için geçti,” dedi Eudemon.

“İyi ya,” dedi Ponokrates, “o zaman Gymnastes de geçecek demektir.”

“Doğru, doğru,” dedi Gymnastes, “geçerim ya da ortalarında kalırım.”

Ve atını mahmuzlayıp bir solukta geçti öteye, atı cesetlerden ürkmedi bile, çünkü Gymnastes onu (Aelianus’un öğretisine uygun olarak) dirilerden de ölülerden de korkmamaya alıştırmıştı – ve bunu Diomedes’in Trakyalıları öldürerek ya da Odysseus gibi düşmanlarının cesetlerini atlarına ezdirerek değil, ki öyle anlatır Homeros, samanlığına bir yapma adam koyarak ve yemini verirken atı onun üstünden geçirerek başarmıştı.

Ötekiler sürçmeden gittiler ardından, yalnız Eudemon gidemedi, çünkü atının sağ ön ayağı, boğulup sırt üstü yatmış iri yarı bir herifin karnına batmış bir türlü çıkmıyordu. Eudemon kalakalmıştı orada, ama Gargantua sopasının ucuyla cesedin işkembelerini suyun dibine indirince, at ayağını çıkardı ve (at baytarlığında görülmedik bir şey olarak) bu atın ayağındaki bir ur şişko herifin barsaklarına dokunmakla iyileşivermişti.

Bölüm XXXVII

Gargantua taranırken

saçlarından nasıl top gülleleri düştüğü

Vede Irmağı'nı geçtikten biraz sonra kendilerini dört gözle bekleyen Grandgousier'nin şatosuna ulaştılar. Herkes onu kucaklayıp gelişini kutladı, öylesine ki kimselerin böyle sevindiği görülmemiştir; çünkü Supplementum Supplementi Chronicorum vakainamenin ekinin ekinde Gargamelle'in sevincinden öldüğü söylenir. Benim bu konuda bir bilgim yok, kaldı ki o da, öteki kadınlar da pek umurumda değil.

Gerçekten olan şu ki, Gargantua üstünü başını değiştirip tarağıyla taranırken (ki bu tarak yüz mızrak boyunda olup dişleri yontulmamış fil dişlerinden yapılmıştı) her taranışta Vede Ormanı'ndaki şato yıkımında saçlarında kalmış olan güllerin yedi sekizi birden yere düşüyordu. Bunu gören babası Grandgousier oğlunun bitlendiğini sandı:

Aman evladım, Montaigu Koleji öğrencilerinin bitlerini mi getirdin bize? Orada kalman yoktu hesapta."

Buna Ponokrates karşılık verdi:

"Efendimiz" dedi, "onu Montaigu denen haşarat kolejine verdim sanmayın sakın! Oraya vermektense, Ermiş Innocentius'un dilenci berduşları arasına yollardım, çünkü o kolejdeki hırtlıkları, bayağılıkları görmüşümdür. Araplar ve Tatarlar arasındaki kürek mahkumları, zindanlardaki katiller, hatta bu evdeki köpekleriniz bile o kolejdeki mutsuzlardan daha iyi bakılırlar ve ben Paris'in kralı olsaydım, şeytan canımı alsın, yaktırırdım orasını ve gözlerinin önünde yapılan bu insanlık dışı işkencelere katlandıkları için müdürünü de, yardımcılarını da ateşe attırırdım."

Ve güllelerden birini yerden alarak:

"Bunlar, az önce oğlunuz Vede Ormanı'ndan geçerken düşmanlarınızın ona kahpece attıkları güllelerdir. Ama bu, onlara öyle pahalıya mal oldu ki, hepsi şatonun yıkıntıları altında can verdiler. Samson'un hışmına uğrayan Philistin'ler, Siloe Kulesi'nin altında ezilenler gibi. Bunları Lukka XIII. kitabında anlatır. Bence talih bizden yanayken kovalamalıyız onları, çünkü fırsatı saçlarından yakalamış durumdayız; elimizden kaçırırsak, bir daha

yakalayamayız onu, kafasının arka yanında saç yoktur fırsatın ve hiç de geri dönmez.”

“Doğrusu” dedi Grandgousier, “şimdi sırası değil bunun, çünkü bu akşam sizleri bir şölenle kutlayacağım. Hepiniz buyurun!”

Bu söz üzerine akşam yemeği hazırlıkları yapıldı, her zamankinden fazla olarak on altı öküz, üç genç inek, otuz iki dana, altmış üç oğlak, doksan beş koyun, üç yüz şarap salçalı domuz yavrusu, iki yüz yirmi keklik, yedi yüz çulluk, dört yüz besili horoz, altı bin piliç, bir o kadar güvercin, altı yüz çil, bin dört yüz tavşan, üç yüz üç toy ve bin yedi yüz yarga kızartıldı. Sürek avı hayvanları hemen bulunamadı, yalnız Rahip Turpenay’ın yolladığı on bir yaban domuzu, Grandmont Beyi’nden gelen on sekiz geyik ve karaca, Essars’lar Beyi’nden gelen yüz kırk sülünle birlikte birkaç düzine üveyik, su kuşu, bağırtlak, balaban, gürlü, yağmur kuşu, turaç, yaban kazı, yalva, kızkuşu, yeşilbaş, mısır turnası, benekli ve yavru balıkçıl, su tavuğu, püsküllü su kuşu, telli turna, terrigol, yabani hindi vardı, ayrıca bir hayli kuskus ve bir hayli çorba.

Hiç eksiği olmayan bol yiyecekleri Grandgousier’nin aşçıları Salçasaçan, Çömlekmen ve Havandöven güzelce pişirmişlerdi.

İçkileri ise Janot, Micquel ve Verrenet gereğince hazırlamışlardı.

Bölüm XXXVIII

Gargantua’nın altı hacıyı nasıl salatada yediği

Hikâye gereği altı hacının başına geleni anlatmalıyız. Nantes yakınlarındaki Saint-Sébastien’den gelen bu hacılar, geceyi geçirmek için düşman korkusundan, bir bahçede bezelye sırıkları altında, lahanalar ve marullar arasına saklanmışlardı. Gargantua da o sırada biraz susamış, oralarda salata yapmak için marul var mı, yok mu diye sordu. En güzel ve en büyük marulların orada yetiştiğini öğrenince (çünkü erik ya da ceviz ağaçları kadar büyükmüş marullar orada), kendi bahçeye gitmek istedi ve eline ne geçtiyse söküp koparıp getirdi. Getirdiği sebzeler arasında altı hacı da vardı. Bunlar öyle korkmuşlardı ki, ne konuşmayı, ne öksürmeyi göze alabiliyorlardı.

Gargantua avucundakileri çeşmede yıkamaya gidince, hacılar birbirlerine şöyle fısıldıyorlardı: “Ne yapmalı? Boğulup gideceğiz marulların içinde. Konuşalım mı? Ama konuşursak, casus sanıp öldürüverir bizi.” Onlar böyle tartışadursunlar, Gargantua marullarını evde bir çanağa koydu; bu çanak Cisteaux Manastırı’nın ünlü fıçıları kadar büyüktü. Sonra hepsini zeytinyağı, sirke ve tuzla karıştırıp, akşam yemeğinden önce biraz serinlemek üzere yemeye koyuldu ve hacıların beşini yutuverdi. Altıncısı çanakta bir marulun altına sinmiş, yalnız sopası görünüyordu. Grandgousier bu sopayı görünce oğluna:

“Bir sümüklü böcek boynuzu var orada galiba! Sakın yeme.”

“Neden?” dedi Gargantua. “Sümüklü böcekler bu ayda pek lezzetli olur.”

Sopayı çekince hacıyı da birlikte havaya kaldırdı, güzelce yedi ve ardından alamet bir koca yudum beyaz şarap yuvarladı, akşam yemeğinin getirilmesini bekledi.

Böylece yutulan hacılar dişlerinin değirmen taşları arasında güç bela kurtuldular, kendilerini bir zindanın dibine atılmış gibi görüyorlardı ve Gargantua’nın korkunç şarap yudumu üstlerine gelince, ağzında neredeyse boğulup şarap seliyle birlikte midesinin derin burgaçlarını boylayacaklardı; ama sopalarına abanıp Saint-Michel hacıları gibi uzun atlayıp dişlerinin

kıyısında selameti buldular. Mutsuzluğa bakın ki, hacılardan biri bulundukları yerin emniyetli olup olmadığını anlamak için sopasıyla çeneyi yoklayayım derken, bir çürük dişin deliğine sertçe dokunuverdi ve çene sinirini incitti. Gargantua acıya dayanamayıp bar bar bağırmaya başladı. Ağrıyı dindirmek için, diş karıştıracağını getirtti ve sert ceviz ağacını içerlere sokup hacı bayları sığınaklarından çıkardı. Kimini bacaklarından, kimini omuzlarından, kimini heybesinden, kimini cebinden, kimini atkısından yakalayıp çekiyordu; sopasıyla canını yakan adamcağızıysa uçkurundan kancaladı; ama bu adamın yararına oldu, çünkü Ancenys'den çıktığı günden beri canını yakan bir çıbanı deşivermişti.

Deliklerinden böylece çıkarılan hacılar tabana kuvvet bahçeye kaçtılar, Gargantua'nın da ağrısı dindi.

İşte o sırada Eudemon onu yemeğe çağırdı: Her şey hazır olmuştu.

"Şu ağrımın üstüne bir işeyeyim bari" dedi Gargantua.

Ve öylesine gürül gürül işedi ki, sidik seli hacıların yolunu kesti, adamlar da göle dalıp çıkmış oldular. Oradan Touche Ormanı'nı kıyılarken yol ortasında, Fournillier dışında hepsi bir kurt kapanının ağları içine düşüverdiler. Fournillier'nin ağları, ipleri ustaca kesmesi ile kapandan kurtuldular. Oradan çıkıp, gecenin geri kalan saatlerini Coudray yakınlarında bir kulübede geçirdiler ve orada yoldaşları Lasdeller'in güzel sözleri ile başlarına geleni unuttular. Lasdeller, onlara, bu belayı Davud peygamberin, bir mezmurunda önceden bildirmiş olduğunu söyledi: "Cum exurgerent homines innos, forte vivos deglutissent nos (Adamlar üstümüze yürüdükleri zaman, belki bizi diri diri yiyeceklerdi); iri tuzlu salatada yendiğimiz zaman; cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos (öfkeleri üzerimize çullanınca, sular yutabilirdi bizi); koca yudumu devirdiği zaman; torrentem pertransivit anima nostra (ruhumuz sele daldı geçti) göle dalıp çıktığımız zaman; forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem (ruhumuz geçebilirdi, önüne durulmaz selini çişinin), o sidiğinin ki kesmişti yolumuzu. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra, sicut passer erepta est de laqueo venamtium (şükürler olsun Tanrıya ki, bizi onların dişlerine kaptırmadı. Ruhumuz serçe kuşu gibi avcıların ağından kurtuldu) kapana düştüğümüz zaman; laqueus contritus est par Fournillier, (ağları Fournillier

paraladı) et nos liberati sumus (ve bizler kurtulduk). Adjutoriun nostrum, etc… (Tanrının desteğiyle vb…)”

Bölüm XXXIX

Rahip Jean’ın Gargantua tarafından

nasıl ağırlandığı ve yemekte söylediği güzel sözler

Gargantua sofraya oturup da, ilk lokmaları atıştırınca, Grandgousier, Picrochole ile aralarındaki savaşın kaynağını ve nedenini anlatmaya başladı. Rahip Jean'ın manastır bağlarını savunmadaki başarısını anlatırken, onu Camillus'un, Scipio'nun, Pompeius'un, Caesar'ın ve Themistokles'in kahramanlıkları üstüne çıkarak övdü. Bunun üzerine Gargantua, yapılacak şeyleri onunla görüşmek üzere rahip Jean'ın hemen çağrılmasını istedi. Kâhyası onu aramaya gitti ve onu Grandgousier'nin katırına bindirip, elinde haçlı sopası ile, sevine sevine aldı getirdi.

Rahip Jean gelince, bir hayli okşandı, kucaklandı ve kutlandı:

"Vay Rahip Jean, vay dostum, vay kardeşim, şeytana taş çıkaran Rahip Jean, gel kucaklaşalım, dostum!"

"Benimle de kucaklaş!"

"Gel, ödlek, gel kucaklayayım da kemiklerini kırayım…"

Ve Rahip Jean güldükçe gülüyordu. Kimseler o kadar hoş, o kadar tatlı olmamıştır hiçbir zaman.

"Hele, hele" dedi Gargantua, "bir iskemle getirin yanıbaşıma, şuracığa."

"Peki geleyim," dedi Rahip Jean, "madem öyle istiyorsunuz. Saki, su ver bana! Doldur, evladım, doldur, karaciğerim serinlesin. Ver şundan bir gargaralık."

"Deposita cappa!" dedi Gymnastes, (çıkaralım şu cüppeyi!)

"Yahu, bırakın Tanrı aşkına" dedi rahip, "kurallar kitabımızın bir bölümüne aykırı düşer bu, sayın bayım."

"Bırak" dedi Gymnastes, "bırak o bok bölümünü. Bu cüppe omuzlarını çökertir insanın, at aşağı, gitsin!"

"Dostum" dedi rahip, "bırak kalsın, çünkü Tanrı bilir ya, daha rahat içiyorum onunla. Bütün bedenimi şeneltiyor bu cüppe. Çıkarırsam, sayın uşaklarınız kesip dizbağı yaparlar kendilerine. Coulaines'de başıma gelmişti bir kez, üstelik cüppem olmadı mı hiç iştahım da olmaz. Ama bu

kılıkta sofraya oturdum mu, içerim Allah için! Hem senin, hem atının şerefine içerim, hem de nasıl! Tanrı dostları kazadan beladan korusun! Ben yemeğimi yemiştim, ama, yine de yemekte kusur etmem. Çünkü, midem yamandır benim, manastır küpü gibi derin ve ağzı açıktır her zaman bir avukat çantası gibi. Yeşil sazan dışında bütün balıkların sırtını yemeli, kekliğin kanadını, ya da bir rahibenin budunu. Çünkü kalkmışken ölmek tuhaf olmaz mı? Bizim başrahip besili horozların beyaz etini çok sever."

"Bu bakımdan tilkilere benzemiyor öyleyse" dedi Gymnastes, "çünkü tilkiler yakaladıkları horozların, tavukların, piliçlerin beyazını hiç yemezler."

"Neden?" dedi Rahip Jean.

"Çünkü" dedi Gymnastes, "aşçıları yoktur ki pişirsinler onları. İyice pişmeyince de, beyaz değil, kırmızı olur bu yaratıklar. Etlerin kırmızılığı yeterince pişmediklerine alamettir, yalnız ıstakozlar ve kerevitler pişince kardinal kızılına dönerler."

"Vay canına be" dedi Rahip Jean "desene bizim manastırın hekiminin başı iyi pişmemiş, çünkü gözleri kan çanağı gibidir hep. Şu tavşan budu damla hastalarına iyi gelir. Şu kepçeyi gördüm de aklıma geldi: Bir genç kızın baldırları neden hep serin olur?"

"Bu sorun" dedi Gargantua, "ne Aristoteles'te var, ne Aphrodisiaslı İskender'de, ne de Plutarkhos'ta."

"Bir yerin doğal serinliğine üç neden gösterilebilir" dedi Rahip Jean, "birincisi o yerden boylu boyunca su akması; ikincisi o yerin gölgelik, karanlık, gecemsi olması, güneş yüzü görmemesi, üçüncüsü, o yerin çukurundan don ve uçkur yellerinin durmadan esmesi. Hadi yallah! Saki, ıslat bizi. Lık, lık, lık… Sen ne kadar cömertsin, bize bu güzelim içkiyi veren Tanrım! Yemin sana Tanrım, İsa zamanında yaşamış olsaydım onu zeytin bahçesinde Yahudilere zor yakalattırırdım. Şeytan canımı alsın, o havari bayların bacaklarını keserdim, onlar ki, İsa ile akşam yemeğini güzelce yedikten sonra, o canım efendilerini, başı derde girince korkakça bırakıp kaçtılar. Bıçağı çıkarma zamanı gelince, sıvışıp kaçan bir insan zehirden beterdir benim gözümde. Ah, ne olurdu seksen ya da kırk yıl Fransa kralı olsaydım! Vallahi Pavia Savaşı'ndan kaçanları, kuyrukları,

kulakları, çükleri kesilmiş itlere benzetirdim. Vebaya tutulasıcalar! Ne diye orada ölmek varken güzelim prenslerini yardım beklediği bir sırada bırakıp giderler? Alçakça kaçarak yaşamaktansa, mertçe savaşarak ölmek, daha güzel, daha şerefli değil midir?.. Bu yıl pek kaz palazı yediğimiz olmadı. Hey, ahbap! Ver bakalım şu domuzdan. Hay kör şeytan! Şaraplar kurudu bitti. Oysa: Germinavit radix Jesse (Jesse ağacının kökü büyüdü). Canım çıksın, ölüyorum susuzluktan… Bu şarap pek kötü değil. Siz ne şarabı içerdiniz Paris'te? Yalan söylüyorsam, şeytan canımı alsın, benim Paris'teki evimin kapıları altı aydan fazla bir süre her gelene açıktı… Hault-Barrois'lı Rahip Claude'u tanır mısınız? Aman ne iyi bir ahbaptır o. Ama bilmem hangi şeytana uydu? Bilmem ne zamandan beri okumaktan başka bir şey yaptığı yok. Ben kendi hesabıma hiç okumam. Bizim manastırda hiç okumayız biz, kabakulak olmaktan korkarız. Toprağı bol olsun, bizim başrahip, bir papazın bilgin olması korkunç bir şeydir, derdi. Aman Tanrım, aman dostlarım, magis magnos ciericos non sunt magis magnos sapientes (en büyük papazlar en bilgili olanlar değillerdir)… Bu yılki kadar bol tavşan hiçbir zaman görülmemiştir. Bir türlü ne bir şahin elde edebildim, ne de bir atmaca. Belloniere Beyi bana bir doğan yollayacaktı, ama aldığım bir mektubundan öğrendim ki, zavallı kuş tıknefes olmuş. Bu yıl keklikler kulaklarımızı yiyecek neredeyse… Ökse kurup beklemekten hoşlanmam, nezle oluyorum öylesi avda. Koşmazsam, didinmezsem rahat edemem. Ama çitler, çalılar üstünden atlarken, cüppemin tüyleri dökülmüyor değil. Güzel bir tazı edindim, inan olsun, hiç tavşan kaçırdığı olmuyor. Bir uşak Maulevrier Beyi'ne götürüyordu onu, aldım elinden. Fena mı ettim?"

"Yok canım, Rahip Jean" dedi Gymnastes, "yok canım, ne diye fena etmiş olasınız, iyi etmişsiniz. Bütün şeytanlar da hak verir size."

"Öyleyse içelim o şeytanların şerefine. Var olsunlar! O topal herif ne yapardı sanki onunla! Bir çift besili öküz verseler ona, daha hoşuna gider."

"Aman, Rahip Jean, Tanrı'nın gücüne gitmez mi bu söylediklerin?" dedi Ponokrates.

Rahip Jean:

"Bu sözleri," dedi "sadece konuşmamı süslemek için söylüyorum. Cicero retorikasının renkleridir bunlar."

Bölüm XL

Papazlardan niçin herkes kaçınır ve

niçin kimi papazların burnu

ötekilerinin burnundan daha büyüktür?

“İnan olsun,” dedi Eudemon, “şaştım kaldım, ne yaman adammış bu keşiş. Hepimizi mest etti. Ne diye keşişleri eş dost toplantılarına, eğlentilerine sokmazlar? Neşe kaçırırlar diye, arıların yaban arılarını peteklerinden kovduğu gibi yanaştırmazlar yanlarına? Vergilius ne der:

Ignavum fucos pecus a presepibus arcent (def ederler yabanarılarını, o tembeller sürüsünü kovanlarından).”

Gargantua buna şöyle karşılık verdi:

“Rüzgâr nasıl bulutları çekerse, der Caecias, cüppeli, keçeli papazların da herkesin nefretini, lanetini üzerlerine çektikleri gerçeklerin en gerçeğidir. Bunun sugötürmez nedeni, papazların dünyanın kakasını, yani günahlarını yemeleridir. Birer kakayiyici olarak inlerine, yani manastırlara, keşişhanelere sürerler onları. Medeni ilişkilerden uzak tutulur bu yerler, bir evin helaları gibi. Bir maymun aile içinde niçin hep alaya alınır, tartaklanırsa, keşişler de onun için, genç ihtiyar herkesçe hor görülürler. Maymun ne köpek gibi evde bekçilik eder, ne öküz gibi çifte koşulur, ne koyun gibi süt ve yün verir, ne de at gibi yük taşır. Bütün yaptığı dört bir yanı pislemek, her şeyi kırıp dökmektir. Bundan ötürü de alaya alınır ve sopayı yer. Onun gibi bir papaz da, yani o dediğim aylak papazlar da, ne bir köylü gibi toprağı sürer; ne bir savaşçı gibi yurdu savunur; ne hekim gibi hastalara bakar; ne İncil’i iyi bilen eğitici bir rahip gibi gerçek dini yayar, ne de tüccar gibi memlekete gerekli nesneleri, araçları getirir ve işte bunun için de, herkes horlar, yuhalar onları.”

“Öyle ama” dedi Grandgousier, “bu adamlar Tanrı’ya dua ediyorlar bizim için.”

“Hiç de değil” dedi Gargantua, “şangır şungur çanlarıyla dört bir yanı rahatsız ediyorlar sadece.”

“Öyle ya” dedi keşiş, “sabah, öğle, akşam çanları iyi çalındı mı, yarı dua sayılır.”

“Hiç anlamadıkları ilahileri, mezmurları habire mırıldanır dururlar. Anlamını hiç bilmedikleri, üstünde düşünmedikleri pater noster dualarını

uzun Ave Maria'larla şişirip gevelerler. Ben buna dua demem, Tanrı'yı alaya almak derim. Tanrı bilir ya, bizim için dua etmiyor onlar, yağlı çöreklerini, çorbalarını yitirmek korkusuyla dua ediyorlar. Her yerde, her zaman, bütün ülkelerin gerçek Hıristiyanlarının hepsi Tanrı'ya dua ederler. Ruhul Kudüs de onlar için Tanrı'ya yakarır, aracılık eder; Tanrı da onlardan keremini, inayetini eksik etmez. Gel gelelim, bizim Rahip Jean, bu can adam da onlardan olduğu halde, herkes hoşlanıyor ondan. Ne yobazlığı var, ne de aylaklığı. Sözü sohbeti yerinde, neşeli, ne istediğini bilen, rind bir adam. Çalışıyor, didiniyor, ezilenleri koruyor, dertlileri avutuyor, acı çekenlere elini uzatıyor, manastırın bağlarını kolluyor."

"O kadarla da kalmıyorum" dedi Rahip Jean, "sabah dualarını korolu ölüm ayinlerini bir çırpıda bitirip yaylara ip yaparım, okları yontar sivriltirim, tavşan yakalamak için ağlar örerim. Hiç boş durmam. Orası öyle, ama içki nerede? İçelim. Meyveler de gelsin. A, a, Etrocs Ormanı'nın bu kestaneler! Bunları taze şarapla yediniz mi, güzel güzel osurursunuz. Şarap henüz coşturmadı sizleri. Yaradana şükür, ben içiyorum, sığ derelerden geçişte kilise savcısının atı gibi."

"Rahip Jean, şu burnundaki su damlasını silsene!" dedi Gymnastes.

"Vay vay," dedi Rahip Jean, "su burnuma kadar geldiğine göre, boğulmak üzereyim demektir. Hayır, hayır, quia (çünkü):

Çıkar ama hiç içeri girmez su

Şaraptır panzehiri de ondan.

Böylesi deriden oldu mu çizmelerin, kışın hiç korkmadan istiridye toplarsın, çünkü su almaz çizmelerin.”

“Rahip Jean’ın burnu neden bu kadar güzel?” diye sordu Gargantua.

“Tanrı öyle istemiş de ondan” dedi Grandgousier. “Tanrı, tanrısal yargısıyla bizi şunun için şu biçimde yapar, çömlekçinin çömleğini yaptığı gibi.”

“Bence” dedi Ponokrates, “burunlar pazarına erken gelmiş de ondan. En güzel, en büyüklerinden birini almış.”

“Saçma” dedi Rahip Jean, “gerçek manastır felsefesine göre, sütninemin memeleri yumuşakmış da ondan. Süt emerken burnum yağa batar gibi giriyormuşum memelerine. Böylece de burnum teknede hamur gibi kabardıkça kabarmış. Sütninelerin memeleri sertse, çocukların burunları yassı olur. Ama içelim, içelim! Ad formam nasi cognoscitur ad te levavi… (burnunun biçiminden anla ki gözlerim sendedir, sende)… Ben hiç reçel yemem. Saki, içki, şarap getir, şarap, kızartmalar da gelsin!”

Bölüm XLI

Rahip Jean'ın Gargantua'yı nasıl uyuttuğu

Akşam yemeğinden sonra, hemen yapılması gereken işler görüşüldü ve gece yarısına doğru düşmanın ne dolaplar kurduğunu öğrenmek için keşfe çıkmaya, o zamana kadarsa, daha dinç olmak için yatıp dinlenmeye karar verildi. Ama Gargantua ne yana dönse uyuyamıyordu bir türlü. Bunu gören Rahip Jean dedi ki:

"Ben, en rahat uykuyu vaaz dinlerken, ya da Tanrı'ya dua ederken uyurum. Gelin sizinle Yedi Mezmurlar'ı okumaya başlayalım, bakalım hemen uyuyacak mısınız?"

Bu buluş Gargantua'nın pek hoşuna gitti ve birinci mezmura başlayıp da Beati quorum (ne mutlu onlar ki) parçasına gelir gelmez ikisi birden uykuya daldılar. Ama Rahip Jean manastırdaki alışkanlığından ötürü gece yarısından önce uyanmakta kusur etmedi; uyanınca da avaz avaz türkü söyleyip herkesi uyandırdı:

Hey hey, Regnault, uyansana,
Uyan bre Regnault, uyan.

Herkes uyanınca:

"Baylar" dedi, "sabah duası öksürmekle, akşam yemeği içmekle başlar derler. Biz tersini yapalım: Duaya içmekle başlayalım, yemeğe başlarken de bol bol öksürelim."

Gargantua:

"Uykudan hemen sonra içmek hekimlerce uygun görülmez. Önce karındaki kazuratı mazuratı boşaltmak gerekir."

"Evet, tam hekimce söz ettin! Yüz şeytan birden üstüme saldırsın, eğer yaşlı hekimlerden daha çok değilse dünyada yaşlı ayyaşlar. Ben kendi iştahımla anlaşmışımdır: Hep benimle yatar, benimle kalkar; bütün gün bu anlaşmayı uygularız güzelce. Siz boşaltın içinizi dilediğiniz gibi. Ben de kendi müshilimi alırım bu arada."

“Neymiş o senin müshil?” diye sordu Gargantua.

“Dua kitabım,” dedi Rahip Jean, “çünkü şahinciler nasıl kuşlarına yem vermeden önce, beyinlerindeki pusları gidermek ve iştahlarını artırmak için bir tavuk ayağı ile uğraştırırlarsa onları, ben de sabahları bu sevimli dua kitapçığımı alırım ele, ciğerlerimi iyice temizler ve içmeye hazır duruma gelirim.”

“Bu duaları hangi usul üzre okursun?” diye sordu Gargantua.

“Fécamp usulü” dedi Rahip Jean, “yani sadece üç mezmur ve üç ders, ya da hiçbir şey okumam, canım istemezse. Ben kendimi duaların buyruğuna sokmam hiçbir zaman. Dualar insan için yapılmıştır, insan dualar için değil. Onun için ben dualarımı özengi kayışı gibi kullanırım, dilediğimi kısaltır, istediğim zaman uzatırım onları: Brevis oratio penetrat caelos, longa potatio evacuat cyphos (kısa dua göğe ulaşır, uzun içme kadehleri boşaltır). Nerede yazılıydı bu?”

“Vallahi bilmem ahbap” dedi Ponokrates, “ama sen yaman adamsın doğrusu.”

“Sizlere benziyorum demektir bu. Ama venite apotemus (gelin içelim).”

Bol bol kızartmalar, ekmekli güzel çorbalar geldi ve Rahip Jean gönlünce şarap içti, kimileri ona katıldı, kimileri ise içmedi. Sonra herkes zırhını silahını kuşanmaya başladı, Rahip Jean’ı da zorla kuşandırdılar, çünkü o göğsünde cüppesinden başka zırh, elinde haçlı sopasından başka silah istemiyordu. Yine de tepeden tırnağa zırhlara büründü ve belinde enli bir kılıçla güzel bir Napoli küheylanına bindi. Gargantua, Ponokrates, Gymnastes, Eudemon ve Grandgousier konağının en savaşçı yirmi beş yiğidi, gereğince giyinip kuşanmış, elde mızrak, Ermiş Georges gibi atlarına binmişlerdi. Her birinin ardından tüfekli bir atlı geliyordu.

Bölüm XLII

Rahip Jean’ın nasıl yoldaşlarını

yüreklendirdiği ve nasıl bir ağaca asılı kaldığı

Böylece bizim soylu kahramanlar serüvenlerine doğru yürüdüler. Büyük ve korkunç savaş günü geldiği zaman, hangi yana saldırıp hangi yandan korunmaları gerekeceğini önceden bilmek istiyordu hepsi. Rahip Jean onları şu sözlerle yüreklendirdi:

“Çocuklar, içinizde ne korku olsun, ne kuşku. Sağ salim götüreceğim sizi. Tanrı ve Ermiş Benoit bizimle olsun! Yürekliliğim olduğu kadar gücüm de olsaydı, kör olayım, hepsini ördek yolar gibi yolardım. Tek korktuğum şey, toplardır. Ama manastırın başrahip yardımcısı öyle bir dua öğretti ki bana, barutlu silahlardan koruyormuş insanı. Hoş, bana yararı olmayacak ya, çünkü ben inanmam böyle şeylere. Ne olursa olsun, benim haçlı sopam harikalar yaratır yine de. Ama bilmiş olun, aranızdan bir ödlek çıkacak olursa, kendi yerime keşiş yaparım onu cüppemi başına geçirerek. Benim cüppe korkaklıktan kurtarır insanı. Meurles Beyi’nin tazısını bilir misiniz? Kırlarda hiç işe yaramıyormuş bu tazı. Bey, onun boynuna bir cüppe sarmış, o zaman tazının pençesinden ne tavşan kurtuluyormuş, ne tilki. Üstelik de bu tazı memleketin büyü yüzünden yıpranmış, kısırlaşmış dişi köpeklerini gebe bırakmış.”

Rahip bu sözleri öfkeyle söyleyip Söğütlük denilen yere doğru ilerlerken bir ceviz ağacının altından geçiyordu. Miğferinin siperliği iri bir ceviz dalının kırık yerine takıldı. Buna aldırmayan rahip atını mahmuzladı. Ama at pek gıdıklanır cinstendi, ileriye doğru öyle bir sıçradı ki, daldan miğferini kurtarmak için dizgini bırakan rahip, bir eliyle dallara asılı kaldı ve at altından sıyrıldı gitti. Böylece rahip ceviz ağacında asılı kalıp: “İmdat, adam öldürüyorlar; ihanete uğradık!” diye bağırmaya başladı.

Onu ilk gören Eudemon oldu ve Gargantua’yı çağırarak: “Kralım, gelin bakın, asılmış Absalon’u görün” dedi.

Gargantua gelip rahibin asılmış durumunu ve asılış biçimini görünce, Eudemon’a:

“Absalon’a benzetmeniz hiç de yerinde değil. Çünkü Absalon saçlarından asmıştı kendini. Bizim rahipse, dazlak olduğundan, kulaklarından asmış kendini.”

“Şeytan aşkına, yardım etsenize yahu!” diyordu rahip, “gevezelik etmenin sırası mı şimdi? Fetvacı vaizlere benziyorsunuz. Dermiş ki onlar, ölüm ile burun buruna gelmiş bir insana rastlar da, ona günah çıkarttırıp Tanrı’nın mağfiretini sağlatacak yerde, yardım etmeye kalkarsanız, aforozların en büyüğünü hak edersiniz. Demek ki, dereye düşüp boğulmak üzere olan insanlara el uzatıp yardım edecek yerde de contemptu mundi et fuga saeculi (dünyanın boşluğu, zamanın geçiciliği üstüne) uzun bir söylev çekeceğim onlara ve ölüp kaskatı olduktan sonra da çıkaracağım onları.”

“Kımıldama” dedi Gymnastes, “tosunum benim, geliyorum yardımına, şirin bir papazcıksın sen.

Bir keşiş manastırda
Etmez iki yumurta
Otuz yumurta eder
Manastırdan dışarda

Ben beş yüzden çok asılmış insan görmüşümdür. Hiçbiri böyle güzel durmuyordu asıldıkları yerde. Ben de böyle güzel asılabilirsem, ömrüm boyunca asılı kalmaya razıyım.”

“Yetmedi mi bu kadar konuşma” dedi Rahip Jean, “Şeytan aşkına yardım etmiyorsunuz madem, Tanrı aşkına edin bari. Sırtımdaki cüppe adına söylüyorum, pişman olursunuz, tempore et loco prelibatis (tam zamanında ve tam yerinde.)”

O zaman Gymnastes atından indi, ceviz ağacına çıktı; rahibi bir eliyle koltuk altından kaldırıp, öbür eliyle miğferinin siperliğini ağaçtan kurtardı ve onu aşağı düşürüp kendi de ardından yere atladı.

Rahip Jean kendini yerde bulur bulmaz, bütün zırhlarını çıkardı, hepsini birer birer çayıra fırlatıp haçlı sopasını aldı eline ve Eudemon’un kaçarken yakalamış olduğu atına bindi. Böylece, hepsi birden güle söyleye, Söğütlük’ün yolunu tuttular.

Bölüm XLIII

Picrochole'un keşif koluna

Gargantua’nın nasıl rastladığı,

rahibin Komutan Sürgit'i nasıl öldürdüğü ve

nasıl düşmana esir düştüğü

Bokkazan'ın karnı deşilince, yoldan kaçmış olanların anlattıklarını dinleyen Picrochole, şeytanların askerlerine saldırmasına çok içerledi; bütün gece sürdürdüğü toplantıda Fırlamış ve Böbürlek, cehennemin bütün şeytanları çıkagelseler, Picrochole'un hepsini birden tepeleyecek güçte olduğu sonucuna vardılar. Picrochole buna tam inanmıyordu, ama pek inanmıyor da değildi.

Ne olur en olmaz diye yine de, Kont Sürgit'in komutasında bin altı yüz atlıyı çevrede keşfe çıkarttı. Hepsi çevik savaş atlarına binmişler, hepsi üzerlerine kutsal sular serptirmiş ve tılsım olarak boyunlarına birer papaz atkısı sarmışlardı. Karşılarına şeytanlar çıkacak olursa, olur a, bu Bizans'tan gelme su ve atkılar, dağıtır duman ederdi hepsini. Vauguyon ve Maladerya'ya kadar bir koşu gittiler; konuşacak hiç kimseye rastlamayınca daha yukarılara uzandılar ve Coudray yakınlarındaki bir çoban kulübesinde beş hacıyı buldular; onları hemen casus diye bağlayıp, bağırıp çağırmalarına, yalvarıp yakarmalarına aldırmadan yaka paça alıp götürdüler.

Ordu Seuillé'ye indiğinde Gargantua haberi aldı ve adamlarına:

"Yoldaşlar," dedi, "düşmanla karşılaşmak üzereyiz; sayıları bizden altı kat fazla. Yürüyelim mi dersiniz üstlerine?"

"Ne demek," dedi Rahip Jean, "elbette yürüyeceğiz. İnsanların sayısına mı bakılır, değerlerine, yiğitliklerine mi?"

Az sonra da avaz avaz bağırdı Rahip Jean:

"Saldırın bre şeytanlar, saldırın!"

Bunu duyan düşmanlar onları gerçekten şeytanlar sanıp dolu dizgin kaçmaya başladılar. Yalnız Kont Sürgit kaçmayıp kargısını zırhına dayadı ve bütün hızıyla Rahip Jean'ı göğsünün ortasından kargıladı; ama kargının demiri belalı cüppeye değer değmez, örse çarpmış bir ufak mum gibi yassılıverdi. İşte tam o sırada Rahip Jean haçlı sopasını Kont'un boynuyla omuzu arasına kürek kemiği üstüne öyle bir indiriş indirdi ki adam

bilinçsiz, kımıltısız atın ayaklarına kapandı. Rahip onun boynundaki atkıyı görüp Gargantua'ya:

"Bunlar çömez," dedi, "daha yeni başlamışlar papaz olmaya. Bense, Ermiş Jean'a şükür, olgun, yetkin bir rahibim. Sinekler gibi gebertirim bunları sizin için!"

Böyle deyip dört nala sürdü atını kaçanların ardından. En geride kalanları sopasıyla rastgele tepeleyip çavdar taneleri gibi serpiyordu yere.

Gymnastes, Gargantua'ya düşmanın ardına düşmenin gerekli olup olmadığını sordu. Gargantua şöyle karşılık verdi ona:

"Hiç gerekli değil, çünkü gerçek askerlik sanatı gereğince düşmanı umutsuzluğa düşürmemeliyiz; bıçak kemiğe dayandı mı, düşman yıpranıp tükenmekte olan gücünü ve yüreğini yeniden toparlayıverir. Hiçbir kurtuluş umudu kalmaması, bitmiş tükenmiş insanları diriltip kurtaracak olan ilaçların en iyisidir. Nice zaferler, yenenlerin elinden kaçıp yenilenlerin eline geçmiştir, çünkü yenenler hak ettikleri kadarıyla yetinmeyip her şeyi çiğneyip yok etmeye, düşmanlarını haber götürecek tek kişi bırakmamacasına öldürmeye kalkmışlardır! Düşmanlarınıza kapıları, yolları açın her zaman; hatta gümüşten bir köprü kurun onlara geçip gitmeleri için."

"Evet ama," dedi Gymnastes, "Rahip artlarında."

"Rahip artlarında mı? Öyleyse yandılar demektir. Ama ne olur ne olmaz, çekilmeyelim henüz; sessizce bekleyelim burada; çünkü düşmanlarımızın taktiğini yeterince kavradım sanırım: Bu adamlar akılla değil, rastgele yürüyorlar."

Onlar ceviz ağaçları altında bekleyedursun, rahip bütün rastladıklarına kıyasıya vurup gidiyordu düşmanın ardından. Son rastladığı atlı zavallı hacılardan birini terkisine almıştı. Yetişip atlıyı tepeleyeceği sırada hacı bağırdı:

"Aman Bay Rahip, canım Bay Rahip, kurtarın beni, ne olur!"

Bu yalvarmayı duyunca düşmanlar artlarına dönüp baktılar ki bütün kıyameti koparan bir tek rahipmiş sadece. O zaman vurdukça vurdular rahibe, odundan bir eşeğe vurur gibi. Ama öyle sert bir derisi vardı ki

rahibin, cübbesinin korumadığı yerlerine de vursalar hiç acı duymuyordu. Sonunda onu iki okçunun bekçiliğine bırakıp gerileri yoklamaya gittiler. Kimsenin üstlerine gelmediğini görünce Gargantua'nın adamlarıyla birlikte kaçmakta olduğu kanısına vardılar. Onları yakalamak için var hızlarıyla cevizliğe doğru saldırıya geçtiler. Rahip iki bekçisiyle aralarında kaldı.

Gargantua gürültüyü ve at kişnemelerini duyunca yanındakilere:

“Yoldaşlar,” dedi; “düşmanlarımızın hayhuyları geliyor kulağıma, birkaçını görüyorum bile işte, üstümüze gelmekteler. Burada pusuya yatalım, yolu avucumuzda tutalım sıkı sıkı. Böylelikle onlar ayaklarıyla gelip belalarını bulmuş ve bize şan kazandırmış olurlar.”

Bölüm XLIV

Rahibin nasıl bekçilerinden kurtulduğu ve

Picrochole’un keşif kolunun nasıl bozguna uğradığı

Rahip atlıların kargaşayla uzaklaştıklarını görünce, Gargantua’yla adamlarına saldıracaklarını anladı. Onlara yardıma gidemediği için dayanılmaz bir üzüntü duyuyordu. Bu arada bekçilerinin tutumu dikkatini çekti: Adamlar ötekilerle birlikte gidip talana katılamayacaklarına hayıflanarak bakıp duruyorlardı atlıların bir koşu indikleri vadiye. Başka bir şeye daha takılmıştı aklı:

“Bu adamlar” diyordu kendi kendine, “pek kötü bir savaş eğitimi görmüşler; çünkü benden ne yemin istediler, ne de kılıcımı aldılar elimden.”

Bunu düşünür düşünmez kılıcını çekti ve sağında duran okçuya bir vurduğu gibi, boynundaki atar ve toplar damarlarının tümünü küçük dili ve bezeleriyle birlikte yardı ve kılıcını geri çekerken de ikinci ve üçüncü sırt kemikleri arasından murdar iliğini kesti: Adam cansız serildi yere. Rahip atını çevirip öteki okçunun üstüne yürüdü. Okçu arkadaşının ölüsünü ve rahibin üstünlüğünü görüp bar bar bağırmaya başladı:

“Aman gözüm papaz efendi, teslim oluyorum! Aman gözüm papaz efendi, canım başpapaz efendi!”

Rahip de şöyle bağırıyordu ona:

“Aman götüm asker efendi, canım götüm asker efendi, götün götün boylarsın şimdi yeri.”

“Aman,” diyordu okçu, “aman bay rahipler başı, kuzum bay rahipler başı! Tanrı piskopos etsin sizi!”

“Cüppeme yemin,” diyordu rahip, “ben kardinal yapacağım seni! Din adamlarını soymaya kalkarsınız ha? Benim elimden giyeceksin şimdi kızıl kardinal şapkasını!”

“Aman başrahip bayım, başrahip bayım! Yarının sayın piskoposu, sayın kardinali, sayın her şeyi! Aman! Aman etmeyin başrahip baycığım; teslim oluyorum size!”

“Ben de tüm şeytanlara teslim ediyorum seni” dedi Rahip ve bir vuruşta kellesini böldü; kafasını alın kemiğinden şakak kemiklerinden aşağıya

doğru yarıp iki beyin zarını ve iki arka beyin karıncığını derinlemesine açtı. Böylece kafa iki yandan omuzlara doğru sarkıp, dıştan kara, içten kızıl allame şapkasına döndü. Adamın ölüsü kaskatı uzandı yere.

Bu iş bitince rahip atını mahmuzlayıp düşmanların gittiği yola doğru sürdü. Düşmanlar Gargantua ile adamlarına anayolda rastlamışlar ve koca ağacıyla Gargantua'nın, Gymnastes'in, Ponokrates'in, Eudemon'un ve başkalarının elinden kıyasıya öldürüldükleri için sayıca o kadar azalmışlardı ki, gözlerinin önünde Azrail'in kendisini görmüşler gibi korkuya kapılmış, akılları başlarından gitmiş bir halde apar topar kaçmaya başlıyorlardı. Tanrıça Juno'nun yolladığı bir kene ya da bir sineğin ısırdığı bir eşek nasıl yükünü yere atıp, yularını dizginini koparարak, durmadan, soluk almadan, görünürde kimse olmadığı için kendini kimin sürdüğünü bilmeden, yola ize bakmadan bir o yana, bir bu yana koşarsa, bu adamlar da çılgınlar gibi, neden kaçtıklarını bilmeksizin kaçıyorlardı; yüreklerini sarmış olan bir panikti yalnız onları sürüp götüren.

Rahip, onların tabana kuvvet kaçmaktan başka hiç tasaları olmadığını görünce atından inip, yoldaki iri bir kayanın üstüne çıktı, koca kılıcıyla kaçanlara vurdukça vuruyor, kendini korumakla, düşmanlarına acımakla oyalanmadan öldürdükçe öldürüyordu. O kadar insanı yere serdi ki, sonunda kılıcı ikiye bölündü. Bunun üzerine, artık yeterince insan kırdığına ve geri kalanların haber götürmek üzere sağ kalmaları gerektiğine karar verdi. Derken yerde ölü yatanların birinin baltasını alıp yine kayanın üstüne çıktı ve düşmanların cesetler üstünde tökezleyerek kaçışlarını seyretmekle yetindi. Yalnız kaçanlara, kargılarını, kılıçlarını, tüfeklerini bıraktırıyordu. Eli kolu bağlı hacıları götürenleri yaya bırakıp, atlarını hacılara verdi ve çit kıyısında bekletti onları, esir aldığı Kaptan Böbürlek'le birlikte.

Bölüm XLV

Rahibin hacıları nasıl götürdüğü ve

Grandgousier’nin onları güzel sözlerle nasıl karşıladığı

Bu keşif serüveni bitince, Gargantua, rahip dışında bütüm adamlarıyla geri döndü ve gün doğarken Grandgousier’nin yanına vardı. Grandgousier, yatağında onların esenlikleri ve başarıları için Tanrı’ya dua ediyordu.

Hepsini sağ salim görünce birer birer sevgi ile kucakladı ve rahibi sordu. Gargantua: “Herhalde düşmanların eline geçti” diye karşılık verdi.

“Desene, düşmanların işi kiriştir,” dedi Grandgousier. Bu da yanlış değildi, çünkü atasözüne göre “Birine papazı vermek, onu aldatmaktır.”

Bunun üzerine, yorgunluklarını gidermek için, onlara çok güzel bir kahvaltı hazırlanmasını buyurdu. Her şey hazırlanınca, Gargantua çağrıldı. Ama rahibin çıkagelmemesi Gargantua’yı o kadar üzüyordu ki, ne yemek istiyordu, ne içmek.

Rahip birden çıkageldi, dış avludan bağırdı:

“Şarap, serin şarap, Gymnastes, canım dostum!”

Gymnastes çıktı baktı ki, Rahip Jean beş hacıyı ve esir aldığı Böbürlek’i getirmiş. Gargantua da dışarı çıktı ve rahibi canla başla karşıladı. Onu Grandgousier’nin yanına götürdüler. O da, bütün başına gelenleri bir bir sordu. Rahip nasıl yakalandığını, okçulardan nasıl kurtulduğunu, yolu nasıl bir mezbahaya çevirdiğini, hacıları nasıl kurtarıp, komutan Böbürlek’i nasıl esir aldığını tümüyle anlattı. Sonra, hep bir arada, güle söyleye yiyip içmeye başladılar. Bu arada Grandgousier hacılara nereli olduklarını, nereden gelip nereye gittiklerini sordu. Hepsi adına Lasdaller karşılık verdi:

“Efendimiz, ben Berry’denim; bu Paluau’dan, bu Onzay’den, bu Argy’den, bu Villebrenin’den. Nantes yakınlarındaki Saint Sebastien’den geliyoruz; oraya buraya uğrayıp dönüyorduk.”

“Peki ama,” dedi Grandgousier, “Saint Sebastien’de ne işiniz vardı?”

“Ermiş Sebastien’e vebaya karşı adak sunmaya gitmiştik.”

“Vah zavallıcıklar” dedi Grandgousier, “veba ermiş Sebastien’den mi geliyordu sizce?”

“Evet,” dedi Lasdaller; “vaizlerimiz hep öyle diyorlar.”

“Öyle mi,” dedi Grandgousier; “demek yalancı peygamberler böyle saçmalar söylüyorlar size! Bu adamlar Tanrı’nın sevgili ermişlerine çamur atıyorlar; insanlara kötülük etmekten başka işleri olmayan şeytanlara benzetiyorlar onları; nasıl ki Homeros da Hellenlerin ordusuna vebayı Appollon’un yolladığını yazar; nasıl ki birçok şairler Vejov’lardan, kötülük seven tanrılardan söz ederler. Sahte sofunun biri Sinays’te verdiği vaazlarda, Ermiş Antonius’un insanları mihmaz illetine, Ermiş Eutropius’un su toplama, ermiş Genou’nun damla, Ermiş Gildas’ın da akıl hastalıklarına uğrattığını söylüyordu. Ama, beni dinsizlikle suçlamasına aldırmayarak öyle bir ceza verdim ki ona, o gün bugündür benzeri hiçbir softa topraklarıma girmeye yeltenmedi. Şaşıyorum nasıl oluyor da sizin kralınız, ülkesinde böylesi kepazeliklerin vaaz edilmesine göz yumuyor. Bu adamlar, büyücülük müyücülükle memlekete vebayı soktukları söylenenlerden daha ağır ceza görmeli. Veba yalnız bedeni öldürür, bu sahtekârlarsa ruhları zehirler.”

Bu sözler bitince Rahip Jean patavatsızca araya girip hacılara sordu:

“Neredensiniz siz?”

“Saint Genou’dan,” dedi hacılar.

“Ya,” dedi rahip; “manastır başkanı Aslanbiçen ne âlemde? Keşişler nasıl? Nasıl gidiyor cümbüşleri? Siz ermiş ziyaretlerinde dolaşırken onlar karılarınızla mercimeği fırına veriyorlardı.”

“Hay hay!” dedi Lasdaller; “ben karımdan yana korkmam; çünkü gündüzün yüzünü gören gece evine girmek külfetine katlanmaz.”

“Bunda faka bastın işte,” dedi rahip. “Karın Proserpina’dan da çirkin olsa koynuna girecek bulunur: Çevrede keşişler var mı yok mu? Çünkü iyi bir işçi hangi araçla olursa olsun işini becerir. Dönüşünüzde karılarınızı gebe bulmazsanız frengiye tutulmaya razıyım. Neden derseniz, bir manastırın çan kulesinin gölgesi bile gebelik verir.”

Gargantua:

“Strabon’a bakarsanız,” dedi; “Nil”in suyu da öyleymiş; Plinius bunun yiyecek, içecek ve beden bolluğundan geldiği düşüncesindedir.”

Bunun üzerine Grandgousier şöyle dedi:

“Haydi güle güle gidin, zavallı insancıklar; yaradanımız yüce Tanrı doğru yolu göstersin size. Artık bu yararsız, gereksiz ermiş ziyaretleri için yollara düşmeyin kolay kolay. Çoluğunuza çocuğunuza bakın, yetenekli olduğunuz işte çalışın ve has havari Ermiş Paulus’un öğütlediği gibi verimlice yaşayın. Bunları yaptınız mı Tanrı da, melekler de, ermişler de sizinle olur, ne vebaya tutulur, ne de başka belalara uğrarsınız.”

Gargantua hacıları yedirip içirmeye götürdü; ama onlar durmadan içlerini çekip Gargantua’ya:

“Ah,” diyorlardı; “ne mutlu bu memlekete ki böyle bir insan var başında! Söylediği sözler kentimizde duyduğumuz bütün vaazlardan daha çok uyardı, aydınlattı bizi.”

“İşte,” dedi Gargantua; “Platon’un dediği budur Devlet’in beşinci kitabında: Devletler, ancak krallar filozof, ya da filozoflar kral olunca mutlu olabilirler.”

Sonra, heybelerine yiyecek, şişelerine şarap doldurtarak rahatça yollarına gitsinler diye her birine bir at ve biraz para verdi.

Bölüm XLVI

Grandgousier’nin

esir Böbürlek’e nasıl insanca davrandığı

Böbürlek önüne getirilince Grandgousier ona Picrochole’un ne düşünüp neler yaptığını, birden kopardığı bu şamatayla neye varmak istediğini sordu. Komutan kralının, çöreklerine edilen kötülüğün öcünü almak üzere bütün bu ülkeyi fethedebilirse fethetmek niyetinde ve emelinde olduğunu söyledi.

“Aşırı isteklere kapılmış,” dedi Grandgousier; “kucağını fazla açan iyi kucaklayamaz. İnsanların din kardeşlerini ezerek ülkeler fethedeceği çağlarda değiliz artık. O eski Herakles’lere, İskender’lere, Annibal’lara, Caesar’lara falan özenmek İncil’in öğretisine aykırıdır. İncil, herkesin kendi yurdunu ve topraklarını korumasını, kurtarmasını, yönetip düzenlemesini ve kimsenin başka ülkelere hoyratça saldırmamasını buyurur. Arapların, Barbarların eskiden kahramanlık dediklerine biz şimdi haydutluk, hainlik diyoruz. Benim yurdumu düşmanca çiğneyip talan edeceğine kendi yurduna krallık etmekle yetinse daha iyi ederdi. İyi bir yönetimle yurdunu yüceltmiş olurdu; bana saldırmakla ise kendini yıkmış olacak.

“Tanrı aşkına, gidin, hayırlı bir iş görün; kötü yolda olduğunuzu anlayıp, kralınıza da anlatın; kendi yararınızı gözeterek yanıltmayın onu hiçbir zaman; çünkü kamunun yararıyla birlikte kendi yararınız da elden gider. Fidyenize gelince olduğu gibi bağışlıyorum onu size. Silahlarınızı ve atınızı da geri versinler.

“Komşuların ve eski dostların böyle davranmaları gerekir birbirlerine; çünkü aramızdaki bu anlaşmazlık bir savaş sayılmaz tam anlamıyla. Platon, Devlet’in beşinci bölümünde, Hellenlerin birbirlerine karşı silaha sarılmalarına savaş değil, ayaklanma denmesini ister ve böyle bir mutsuzluk başa gelince pek soğukkanlı davranılmasını öğütler. Savaş derseniz buna, yüzeyde kalan bir savaş bu; yüreklerimizin derinlerine işlemiş denemez; çünkü hiçbirimizin şerefiyle oynanmış değil, ortadaki bütün sorun adamlarımızın, hem sizinkilerin, hem bizimkilerin işledikleri hatayı düzeltmekten ibaret. Bu işi daha başından oluruna bırakmamız gerekirdi; çünkü kavgayı çıkarmış olanlar, önemsenmekten çok küçümsenecek kişilerdi; ettikleri zarar da ödenir biterdi benim önermiş olduğum gibi. Aramızdaki anlaşmazlıkta haklı kararı verecek olan yüce Tanrı’dır. O yüce Tanrı ki yalvarıyorum işte kendisine: Beni ya da uyruklarımı ona karşı

herhangi bir sapkınlığa düşmüş görmektense canımı çeksin alsın bu dünyadan ve varımı yoğumu yerle bir etsin gözlerimin önünde.”

Bunları söyledikten sonra Grandgousier Rahip Jean’ı çağırdı ve herkesin önünde sordu ona:

“Rahip Jean, sevgili dostum, yanımda gördüğünüz Komutan Böbürlek’i siz mi esir aldınız?”

“Efendimiz kendisi yanınızda; yaşı başı da yeterli; olan biteni benim değil onun ağzından öğrenmeniz daha iyi olur derim.”

“Sayın kral,” dedi komutan; “beni o esir aldı gerçekten; onun tutsağı durumundayım düpedüz.”

“Fidyeye bağladınız mı kendisini?” diye sordu rahibe Grandgousier.

“Hayır,” dedi rahip; “orası umurumda değil benim.”

“Ne istersiniz tutsağınıza karşılık olarak?” diye sordu Grandgousier.

“Hiçbir şey, hiçbir şey,” dedi rahip; “ben fidye midye peşinde değilim.”

Bunun üzerine Grandgousier, komutanın huzurunda Rahip Jean’a altmış bin altın verilmesini buyurdu. Bu buyruk, Böbürlek’in şerefine kadehler kalkarken yerine getirildi. Grandgousier komutana, “Burada mı kalmak istersiniz, kralınızın yanına dönmek mi?” diye sordu.

“Siz nasıl uygun bulursanız,” diye karşılık verdi komutan.

“Öyleyse,” dedi Grandgousier, “kralınızın yanına dönün ve Tanrı yardımcınız olsun.”

Sonra kral komutana, asma yaprağı nakışlı ve altın işlemeli kılıfıyla güzel bir Viyana kılıcı, yüz yetmiş batman ağırlığında bir altın gerdanlık ki, altmış bin duka altın değerinde taşlar kakılmıştı üstüne ve de para olarak on bin iri altın hediye etti. Bütün bunlardan sonra Böbürlek atına bindi. Güvenliği için Gargantua ona Gymnastes’in komutasında otuz tüfekli asker ve yüz yirmi okçu kattı; bunlar gerekirse onu La Roche Clermaud’nun kapılarına kadar götüreceklerdi.

Komutan gidince rahip aldığı altmış bin altını Grandgousier’ye geri vererek:

“Efendimiz,” dedi; “şimdi böyle bağışlarda bulunmanızın sırası değil; bekleyin şu savaş bir bitsin; çünkü ne işlerin çıkageleceği bilinmez. İyi bir para desteği olmadan yapılan savaşın gücü bir solukta tükeniverir. Cenklerin eli ayağı paradır.”

“Peki öyleyse,” dedi Grandgousier, “savaş sonunda senden gördüğüm ve başkalarından göreceğim hizmeti kralca karşılarım.”

Bölüm XLVII

Grandgousier’nin alaylarını nasıl getirttiği,

Böbürlek’in nasıl Fırlamış’ı öldürüp

Picrochole’un buyruğuyla öldürüldüğü

O günlerde Besse, Eskipazar, Saint Jacques Kasabası, Trainneau, Parillé, Roches Saint Paul, Vaubretan, Pautille Brehemont, Clam Köprüsü, Cravant, Gradmont, Bourdes, Analar Şehri, Huymes, Sergé, Hussé, Saint Louant, Panzoust, Coldreaux, Verron, Coulaines, Chosé, Varenes, Bourgueil, Boucard Adası, Croulay, Narsy, Cande, Montsoreau ve daha başka sınırdaş ülkeler Grandgousier’ye elçiler yollayıp, Picrochole’un ona ettiği kötülükleri duyduklarını bildiriyorlar ve eski antlaşmaları gereğince, asker, para ve başka savaş gereçleri olarak bütün güçlerini buyruğuna veriyorlardı.

Antlaşmalara uygun olarak hepsinin vereceği paranın toplamı yüz otuz dört milyon iki buçuk altına yükseliyordu. Asker olarak on beş bin kılıç eri, otuz iki bin atlı, yirmi dokuz bin tüfekli, yüz kırk bin gönüllü, ağır hafif tekli çifte topla birlikte kırk yedi bin topçu gönderiyorlardı. Hepsinin altı ay dört günlük para ve erzakı sağlanmış olacaktı. Gargantua bütün bunların ne gönderilmesini istedi ne de gönderilmemesini; ama hepsine teşekkürler edip bu savaşta uygulayacağı bir taktik sayesinde bunca mert kişinin tedirgin edilmesine ihtiyaç kalmayacağını söyledi. Yalnız Deviniere, Chavigny, Gravot ve Quinquenays’de hazır bulundurduğu alayların düzenle getirilmesi için birini yolladı. Bunlar iki bin beş yüz zırhlı asker, altmış altı bin piyade, yirmi altı bin tüfekli, iki yüz ağır topla yirmi iki bin topçu ve altı bin zırhsız atlıydı. Küçük birliklere ayrılmış olan bu alayların veznecileri, erzakçıları, nalbantları, silah ustaları sefer boyunca gerekli daha başka zanaatçıları vardı. Hepsi askerlik sanatında öyle iyi yetişmiş, öyle iyi silahlanmışlar, bayraklarını, âlemlerini uzaktan öyle iyi seçip izliyorlar, komutanlarının buyruklarını öyle çabuk kavrayıp yerine getiriyorlar, öyle rahat koşuyor, öyle yaman saldırıyorlar, gereğinde öyle tedbirli davranıyorlardı ki, bir ordudan, savaş birliğinden çok org seslerinin uyuşumuna, saat dişlilerinin kavraşımına benziyorlardı.

Böbürlek, döner dönmez Picrochole’un huzuruna çıktı; neler yaptığını, neler gördüğünü uzun uzun anlattı. Sonunda, açıkça konuşmaktan sakınmayarak, Grandgousier ile anlaşmayı önerdiğini, bu kralın dünyanın en iyi insanı olduğu kanısına vardığını söyledi ve sadece iyiliklerini gördüğümüz komşulara böylesine kötü davranmanın ne yararlı ne de haklı bir yanı olduğunu, kaldı ki bu seferi büyük zararlara, belalara uğramadan

bitiremeyeceklerini, çünkü Picrochole’un elindeki güçlerin, Grandgousier’i kolay kolay yenebileceği nitelikte olmadığını ekledi.

Bunları duyan Fırlamış birden bağırdı:

“Ne mutsuzluktur bir kral için hizmetinde böylesine kolay satın alınan kimselerin bulunması! Buymuş meğer Böbürlek. Çünkü, bakıyorum, duyguları öyle değişivermiş ki, düşmanlarımız onu alıkoymak istemiş olsalardı, katılacaktı onlara bize karşı savaşmak, bize ihanet etmek için; ama mertlik nasıl her yerde, dostlarımızda olsun, düşmanlarımızda olsun övülür ve saygı görürse, kötü yürek de çabuk belli eder kendini ve kuşku uyandırır. Düşmanlarımız, kötü yüreği yararlarına kullansalar bile, onlar da her zaman iğrenirler kötülerden, kalleşlerden.”

Bu sözlerle çileden çıkan Böbürlek kılıcını çektiği gibi Fırlamış’ın sol memesinin biraz üstüne sapladı ve adam hemen öldü. Böbürlek kılıcını bedenden çekip gürledi:

“Kim sadık kullara çamur atarsa gebersin böyle!”

Picrochole’un birden tepesi attı ve kılıcı pırıl pırıl kılıfıyla görünce de:

“Sana bu silahı” dedi, “sevgili dostum Fırlamış’ı önümde böyle azgınca öldüresin diye mi verdiler?”

Okçuların onu paramparça etmeleri buyruğunu verdi. Buyruğu hemen öyle zalimce yerine getirildi ki, oda, baştan başa al kanlara bulandı. Sonra Picrochole Fırlamış’ı şanlı bir törenle gömdürüp Böbürlek’in ölüsünü surlardan aşağı, vadiye attırdı.

Bu kanlı azgınlığın haberi bütün orduya ulaştı. Birçokları Picrochole’a karşı mırıldanmaya başladılar; o kadar ki Şarapkurdu dedi ki Picrochole’a:

“Efendimiz, bu işin sonu neye varacak bilmem. Askerlerinizin yüreklerini pek sağlam görmüyorum. Burada yiyecek sağlama işlerinin kötü gittiği ve sayıca bir hayli azalmış olduğumuz düşüncesindeler. Üstelik düşmanlarımızı desteklemeye alay alay askerler geliyor. Bizi bir kuşatırlarsa, tümüyle yok olmaktan nasıl kurtuluruz bilmem.”

“Hadi, hadi!” dedi Picrochole; “Melun’un yılan balıklarına benziyorsunuz; deriniz soyulmadan önce bağırıyorsunuz. Bırakın hele bir

gelsinler.”

Bölüm XLVIII

Gargantua'nın nasıl

La Roche Clermaud’daki Picrochole’a saldırıp

ordusunu bozguna uğrattığı

Gargantua ordunun başkomutanı oldu. Babası kalesinde kaldı. Onları güzel sözlerle yüreklendirmiş, yiğitlik göstereceklere büyük armağanlar vereceğini söylemişti. Ordu Vede Geçidi’ne geldi ve orada yapıverdikleri sallar, iğreti köprülerle hemen karşıya geçildi. Yüksek ve savunulması kolay bir yerde olan şehrin durumu gözden geçirilince, Gargantua ne yapılacağını düşünmek üzere geceyi beklemeyi uygun buldu; ama Gymnastes şöyle dedi:

“Efendimiz, Fransızların öyle yaradılışları ve huyları vardır ki, yalnız ilk atılımda yararlık gösterirler; şeytanlardan beterdirler o zaman; ama işe ara verildi mi kadınlardan beter olurlar. Bence askerleriniz biraz soluk alıp biraz da karınlarını doyurur doyurmaz hemen saldırıya geçmelisiniz.”

Bu düşünce doğru bulundu. O zaman Gargantua bütün ordusunu düzlüğe çıkarıp yedek güçlerini yokuştan yana dizdi. Rahip Jean altı bölük piyade ve iki yüz atlı alıp batak çayırları hızla geçti; Puy’nin yukarısındaki Loudun anayoluna kadar ilerledi.

Bu arada saldırı gelişiyordu. Picrochole’un komutanları düşmanı dışarıda karşılamanın mı, yoksa yerlerinde kalıp şehri savunmanın mı daha iyi olacağını kestiremiyorlardı. Ama Picrochole birkaç bölük koruyucusuyla fırladı çıktı dışarıya hışımla ve yamaçlara doğru dolu gibi yağan güllelerle karşılanıp kutlandı. Gargantuistler topların serbest atış yapabilmeleri için geri çekildiler. Şehirdekiler savunmak için ellerinden geleni yapıyorlardı; ama attıkları oklar kimseye dokunmadan yükseklerden geçiyordu. Top ateşinden kurtulan kimi askerler bizimkilere azgınca saldırdılarsa da pek kârlı çıkmadılar; çünkü sıra sıra askerlerce karşılanıp yere seriliverdiler. Bunu gören başkaları geri çekilmek istediler; ama Rahip Jean geçecekleri yeri tutmuştu; geçemeyince darmadağınık kaçışmaya başladılar. Artlarına düşmek isteyenler olduysa da rahip bırakmadı. Kaçanları kovalayalım derken düzenlerinin bozulmasından ve şehirdekilerin tam o sırada üzerlerine yürümesinden korkuyordu. Orada bir süre bekleyip kimselerin ortaya çıkmadığını görünce Duka Testemkin’i, Picrochole’un o yardan çekilmesini önlemek için sol yamacın tutulması gerektiğini bildirmek üzere Gargantua’ya yolladı. Gargantua hemen girişti buna ve Sebaston’un

kolordusundan dört alayı gönderdi denilen yere; ne var ki, alaylar yamacın başına çıkar çıkmaz Picrochole ve onunla birlikte dağılıp kaçanlarla burun buruna geldiler. Hemen amansızca yüklendiler üzerlerine; ama sur başındakilerin attıkları oklar ve toplardan büyük zarar gördüler. Bunu gören Gargantua güçlü bir birlikle yardımlarına koştu. Topçuları surların o kanadını dövmeye başladılar; o kadar ki, şehir bütün gücünü o yana çekmek zorunda kaldı.

Rahip kuşatmış olduğu köşenin adamsız, bekçisiz kaldığını görünce korkusuzca kaleye doğru yürüdü ve ne yapıp edip askerlerinden birkaçı ile birlikte burcun üstüne çıktı; düşünüyordu ki, bir kavgada beklenmeden ortaya çıkıverenler, var güçleriyle savaşanlardan daha fazla ürkütür korkuturlar düşmanı. Yine de, saldırıya geçmeden önce bütün askerlerinin burca çıkmalarını bekledi. Yalnız iki yüz zırhlı askerini, ne olur ne olmaz diye dışarda bıraktı. Sonra korkunç bir hücum narası attı. Kendisi ve ardından gelenler, o yandaki kapının bekçilerini, karşı koymalarına meydan vermeden öldürdüler ve zırhlı askerlere kapıyı açtılar. Sonra hepsi birden var hızla, kargaşalık içindeki doğu kapısına koştular ve düşmanın bütün gücünü arkadan vurdular. Şehirdekiler dört bir yandan kuşatıldıklarını ve Gargantuistlerin içeri girmiş olduklarını görünce rahibe teslim olup aman dilediler. Rahip kılıçlarını tüfeklerini ellerinden alıp, hepsini tıklım tıklım kiliselere doldurdu. Bütün haçlı sopalara el koyup, kimsenin dışarı çıkmaması için kapılara bekçiler dikti. Sonra doğu kapısını açarak çıktı ve Gargantua’nın yardımına koştu. Picrochole şehirden kendisine yardım geldiğini sanıp, daha bir kabadayıca saldırıya geçmeye kalktı. Tam o sırada Gargantua bağırdı:

“Rahip Jean, canım Rahip Jean, tam zamanında geldin!”

O zaman Picrochole ve askerleri, her şeyin bitmiş olduğunu görüp, dört bir yana kaçıştılar, Gargantua vura kıra, Vaugaudry’ye kadar arkalarından gitti, sonra dönüş boruları çaldırttı.

Bölüm XLIX

Picrochole’un kaçarken ne belalara uğradığı ve

Gargantua’nın savaştan sonra ne yaptığı

Picrochole, böylece umutsuzluğa düşüp Bouchart Adası’na doğru kaçtı. Riviere yolunda atı tökezleyip yuvarlandı. Picrochole’un o kadar gücüne gitti ki bu, safrası kabarıp, kılıcıyla atı öldürdü. At isteyebileceği hiç kimseyi bulamayınca, yakındaki bir değirmenden bir eşek almak istedi, ama değirmenciler onu kıyasıya dövdüler, üstünde başında ne varsa aldılar ve örtünmesi için yırtık pırtık bir çul verdiler ona. Zavallı safra kurbanı böylece yürüdü gitti.

Bir zaman sonra, Port Huaux Köyü’nde ırmağı geçerken bir yaşlı büyücü kadına rastladı, ona başından geçenleri anlatınca, büyücü kadın ona: “Anka kuşları çıkagelince, sana krallığın geri verilecek” dedi. O gün bugündür Picrochole’un ne olduğu bilinmiyor. Ama bana dediklerine göre, şimdi Lyon’da yoksul bir bileyciymiş, yine eskisi gibi öfkeliymiş, gelen geçen yabancılara anka kuşlarından haber soruyor ve herhalde kocakarının kehaneti gereği, günün birinde krallığına yeniden kavuşacağını umuyormuş.

Geri dönünce, Gargantua, önce askerlerini saydırdı, savaşta ölenlerin pek fazla olmadığını gördü; bunlar komutan Gözüpek’in taburundan yaya askerlerdi. Bir de, Ponokrates yeleğinden giren kurşunla yaralanmıştı. Sayımdan sonra Gargantua herkesi kendi bölüğünde yedirip içirdi, veznedarlara bu ziyafetin masraflarını ödemelerini ve kendisinin olan şehre hiçbir zarar verilmemesini buyurdu. Yemekten sonra, askerlerin kale önündeki meydanda toplanmalarını ve hepsine altı aylık ücretlerinin verilmesini istedi. Bu isteği yerine getirildi. Sonra aynı meydanda Picrochole’un askerlerinden kalanları topladı ve bütün prenslerin, komutanların önünde, onlara şu sözleri söyledi:

Bölüm L

Gargantua’nın yenilmişlere verdiği söylev

“Bizim babalarımız, dedelerimiz ve en eski çağlardaki atalarımız o düşünüş ve o huyda insanlardı ki, savaşlarda kazandıkları şanlı başarıların ve zaferlerin anısal kalıntısı olarak, fethettikleri ülkelerde mimarlık yapıtları bırakmaktansa yenilmişleri bağışlayarak yüreklerde angılar ve anıtlar bırakmayı yeğlemişlerdir; çünkü onlar, cömertliğin insan belleğinde kalacak canlı anısına, doğal afetlerin ya da her aklına esen insanın yıkabileceği taklar, sütunlar, ehramlar üstündeki sessiz yazıtlardan daha fazla değer veriyorlardı.

“Onların Cormier Zaferi’nde ve Parthenay Surları’nın yıkılışında Bretonlara karşı gösterdikleri büyüklüğü hatırlarsınız elbet. Olone ve Thalmondoys limanlarını talan edip kırıma, yıkıma uğratan İspanyol barbarlarına ne iyi davrandıklarını duymuş, duyunca da hayran kalmışsınızdır.

“Zenginliklerine doymayıp Aunis topraklarını çiğneyen, bütün Armorik adalarında ve çevrelerinde korsanlık yapan Kanarya Kralı Alpharbal dolayısıyla sizlerin ve babalarınızın övgüleri, alkışları bütün şu gökleri tutmuştur. Babam, ömrüne bereket, o kralı yaman bir deniz savaşında sıkıştırıp yenmişti. Ama ne yaptı? Başka kral ve imparatorların, kendilerine Katolik diyenlerin bile işkence edecekleri, zindanlara atacakları, aşırı fidyelere bağlayacakları bu kralı babam kibarlıkla, güler yüzle karşıladı; sarayında, yanı başında konukladı; akıl almaz bir iyilik örneği vererek onu armağanlar, bağışlar, türlü dostluk gösterileri ve bir dokunulmazlıklar fermanıyla memleketine yolladı. Ne oldu sonunda? Alpharbal yurduna dönünce, krallığının bütün ileri gelenlerini topladı, bizden gördüğü insanlığı onlara anlattı ve gördükleri dürüst kibarlığı, kibar bir dürüstlükle karşılayarak, dünyaya güzel bir örnek vermenin yolunu bulmaya çağırdı, bunun üzerine herkesin oybirliğiyle karar verildi ki, bütün toprakları, sömürgeleri, krallıklarıyla bizim buyruğumuza gireceklerdi. Alpharbal’ın kendisi hemen dokuz bin otuz sekiz büyük yük gemisiyle geri geldi; yalnız kendi sarayının değil, hemen bütün memleketinin hazinelerini getiriyordu bu gemilerle; çünkü batı-kuzey-doğu rüzgârlarına yelken açmak üzere

gemilere binilirken, halk sürüyle gelmiş ve gemileri altın, gümüş, yüzük, değerli taş, baharat, güzel kokulu yağlar, iksirler, papağanlar, pelikanlar, maymunlar, samurlar, misk kedileri ve ok atan kirpiler ile doldurmuşlardı. Anasından helal süt emmiş olup da, elinde üstün değerli ne varsa gemilere atmayan kalmamıştı. Alpharbal gelir gelmez babamın ayaklarını öpmek istedi; bu isteği onuruna yakışır görülmeyerek önlendi ve dostça kucaklandı. Alpharbal armağanlarını sundu; bunlar pek aşırı oldukları için kabul edilmedi. O zaman kendinin ahfadı ile birlikte gönüllü kul köle sayılmasını istedi; bu da hakka hukuka sığmaz diye kabul edilmedi. Sonra topraklarını ve krallığını bize devreden imzalı, mühürlü ve yetkililerce onaylanmış bir ferman sundu; buna hiç yanaşılmadı, tüm yazılar ateşe atıldı. Sonunda bizim peder Kanaryalıların cömert yürekleri ve içtenlikleri karşısında derinden duygulanarak bol bol gözyaşı döktü ve ince sözler, yerinde deyimlerle onlara ettiği iyiliği küçültmeye çalıştı, bunun sözü edilmeyecek kadar önemsiz olduğunu ve eğer onlara karşı herhangi bir efendilik göstermişse, bunu zaten göstermek zorunda bulunduğunu söyledi. Ama Alpharbal tersine bu efendiliği büyüttükçe büyütüyordu. Neye vardı işin sonu? En aşırı fidye olarak iki milyon altın ve ilk evlatlarını rehine diye zalimce isteyebilirdik, bunun yerine bizim süresiz uyruklarımız oldular ve her yıl iki milyon yirmi dört ayarlık saf altın vermeyi yükümlendiler. Bu altınlar bize o yıl hemen ödendi; ikinci yıl kendiliklerinden iki milyon üç yüz bin, üçüncü yıl iki milyon altı yüz bin, dördüncü yıl üç milyon ve her yıl bu parayı kendiliklerinden artırdılar, öyle ki sonunda biz* artık bir şey getirmelerini yasak etmek zorunda kalacağız. Minnet duygusunun özü böyledir işte: Her şeyi kemirip tüketen zaman, görülen iyiliklerin değerini artırır, çünkü akıllı bir insana cömertçe yapılan bir iyilik onun soylu düşüncesinde ve gönlünde durmadan büyür.

“Büyüklerimin atalardan kalma o cömert yürekliliğine hiçbir şekilde gölge düşürmek istemediğim için, sizi bağışlıyor, azad ediyor ve eskisi gibi özgür ve serbest kılıyorum. Ayrıca, şehrin kapısından çıkarken, evlerinize ve çoluk çocuklarınızın yanına gidebilesiniz diye, her birinize üçer aylık ücret verilecektir; köylülerin sizi hırpalamaması için, seyisim İskender’in kumandasında altı yüz silahlı ve sekiz bin silahsız adamım sağ salim götüreceklerdir sizi. Tanrı’ya emanet olun!

“Picrochole’un burada olmamasına gerçekten üzgünüm, çünkü ona söylemek isterdim ki, bu savaş ne benim isteğimle, ne de malımı mülkümü,

şanımı şerefimi artırmak umuduyla yapılmıştır. Ama madem kaybolup gitmiş ve kimse onun nasıl ve nerede yok olduğunu bilmiyor, krallığının tümüyle oğluna kalmasını istiyorum; onu, yaşı küçük olduğundan (daha beş yaşını bile doldurmamıştır), krallığın eski prensleri ve bilgili kişileri yönetecek ve eğitecektir. Yöneticilerinin açgözlülükleri ve hırsları dizginlenmezse, böylesine başıboş kalmış bir krallık kolayca çöküntülere uğrayabilir; onun için emrediyor ve istiyorum ki; Ponokrates tam yetkiyle bütün yöneticilerin başına geçsin ve kendi kendini yönetecek duruma gelinceye kadar çocuğa gözkulak olsun, onu desteklesin.

“Kötüleri kolayca ve gelişigüzel bağışlamak eğilimi onlara, hep bağışlanacakları güvenini aşılayarak, yeniden, kaygısızca kötülük yapma fırsatını verir.

“Şunu unutmuyorum ki, zamanında dünyanın en yumuşak adamı olan Musa, İsrail evlatları arasında başkaldıran ve ikilik yaratanları kıyasıya cezalandırdı.

“Cicero’ya göre, en büyük mutluluğu herkesi her zaman kurtarmak ve bağışlamak, en büyük erdemi de böyle davranmaya çalışmak olan o yumuşak yürekli imparator Julius Caesar bile, bazı hallerde, başkaldırmalara önayak olanları amansızca cezalandırırdı.

“Bu örnekleri göz önünde tutarak, siz buradan ayrılmadan önce, bana başta kendine aşırı güveni yüzünden bu savaşın ilk nedeni ve kaynağı olan şu Marquet denen adamı, sonra da çılgınlığını lahzada önlemeyen çörekçi arkadaşlarını, son olarak da Picrochole’u bizi tedirgin etmek için sınırlarını aşmaya iteleyen, kışkırtan, öğütleyen bütün danışman, kumandan, subay ve adamlarını teslim etmenizi istiyorum.”

Bölüm LI

Düşmanı yenen Gargantuistlerin

savaştan sonra nasıl ödüllendirildikleri

Gargantua söylevini bitirdikten sonra, savaştan altı saat önce kaçan Dalkılıç, Boklavat ve Bızdıklar Dukası dışında, adlarını bildirdiği kışkırtıcılar kendisine teslim edildi; bunlardan birincisi Laignel Boğazı'na, ikincisi Vyre Vadisi'ne, üçüncüsü de Logroine yöresine dek koşa koşa, arkalarına bakmadan, soluk almadan varmışlardı; aynı gün savaşta öldürülen iki çörekçi de kayıplar arasındaydı. Gargantua onlara hiçbir kötülük etmedi, onlara sadece, yeni kurduğu basımevinin preselerinde çalışmalarını buyurdu.

Sonra, ölenleri Noirettes Vadisi ile Brulevleille talim meydanında törenle gömdürdü. Yaralıların kendi büyük şifahanesinde yaralarını sardırdı, bakımlarını sağladı. Sonra şehrin ve halkın uğradığı zararları tespit ettirdi ve yeminli beyanlarına göre hepsinin zararlarını karşıladı; orada bir de kale yaptırdı, ilerde ansızın patlak verebilecek olan ayaklanmalara karşı kendini daha iyi savunabilmek için kaleye adamlarını gözcü olarak koydu.

Ayrılırken, düşmanın bu yenilgisinde hazır bulunan bütün askerlerine nazikçe teşekkür etti ve kışı geçirmeleri için onları kışlalarına ve garnizonlarına gönderdi; yalnız onuncu alaydan o gün yararlık gösteren birkaç kişiyle müfreze kumandanlarını alıkoyup, beraberinde Grandgousier'ye götürdü.

Onların geldiğini görünce, hazret öyle sevindi ki anlatılır gibi değildi. Bir güzel ziyafet çekti onlara; Kral Assuerus zamanından bu yana böyle parlak, böyle zengin, böyle nefis bir ziyafet görülmemişti. Sofradan kalkınca büfesindeki bütün sofra takımlarını onlara dağıttı: Bin sekiz yüz on dört altın ağırlığındaki birtakım eski antika vazolar, büyük çanaklar, büyük kâseler, büyük fincanlar, kupalar, bardaklar, şamdanlar, sepetler, kayık tabaklar, meyve tabakları, tatlı tepsileri, baştan başa som altın kap kacaklar meydana geliyordu; ayrıca bunların kıymetli taşları, mineleri ve işçiliği, herkesin kabul ettiği gibi, ana maddelerinin değerini çok aşıyordu. Ayrıca her birinin avucuna sandıklarından on iki bin ekü de saydırdı; bundan başka şatolarını ve çevrelerindeki topraklarını, seçimini kendilerine bırakarak, dağıttı onlara; hepsine sonsuza dek sahip olabileceklerdi, meğer ki mirasçı bırakmadan öleler; böylece La Roche Clermaud'yu Ponokrates'e, Le

Couldray’yi Gymnastes’e, Montpensier’yi Eudemon’a, Le Rivau’yu Tolmer’e, Montsoreau’yu İthybolos’a, Cande’yi Akamas’a, Varenes’i Khironaktes’e, Gravot’yu Sebastes’e, Quinquenais’yi İskender’e, Ligré’yi Sophron’a verdi ve diğer mülklerini de başkalarına.

Bölüm LII

Gargantua’nın rahip için

Theleme Tekkesi'ni nasıl yaptırdığı

Yalnız rahibe bir şeyler vermek kalmıştı; Gargantua onu Seuillé Manastırı'nın başpapazlığına getirmek istiyordu, ama rahip kabul etmedi. Bunun üzerine Gargantua ona Bourgueil veya daha çok hoşuna giderse Saint-Florent Manastırı'nı ya da her ikisini birden vermek istedi, ama rahip ne papazlık yüklenirim ne de papaz yönetirim diye kestirip attı.

"Çünkü, daha kendimi yönetmesini bilmezken, nasıl olur da başkalarını yönetebilirim," dedi. "Eğer sizin için yaptığım hizmet hoşunuza gittiyse, ilerde de bir hizmet yapabileceğime inanıyorsanız, izin verin de, kendi gönlüme göre bir manastır kurayım."

Bu istek Gargantua'nın hoşuna gitti: Loire Nehri kenarında, büyük Port Huault Ormanı'nın iki fersah ötesinde bulunan bütün Theleme topraklarını ona bağışladı. Rahip Jean kendi tarikatını bütün öbür tarikatlara karşıt olarak kurmak için Gargantua'dan izin istedi.

"Öyleyse," dedi Gargantua, "en başta etrafına duvar ördürmek yok, çünkü bütün öbür manastırlar yüksek duvarlarla çevrilidir."

"Evet," dedi rahip, "sebepsiz de değil: Arkada ve önde nerede duvar varsa orada bol bol homurtu, kıskançlık, alttan alta kumpas vardır."

Ayrıca, bu dünyadaki bazı manastırlarda bir kadının (yani erdemli ve namuslu kadınların) ayak bastığı yeri yıkayıp temizlemek âdet olduğuna göre, buraya kazara bir rahip ya da rahibe girecek olursa, geçtikleri yerlerin iyiden iyiye yıkanıp temizlenmesi kararlaştırıldı. Bu dünyanın bütün dinlerinde her şey saatle ayarlanmış, sınırlanmış ve kurallara bağlanmış olduğu için, bu tekkede duvar saati de, güneş saati de bulundurulmamasına, bütün işlerin fırsat düştükçe ve uygun görüldükçe yapılmasına karar verildi. "Çünkü," diyordu Gargantua, "benim bildiğim asıl zaman kaybı saatleri saymaktır –hem bunun ne yararı var ki?– dünyada en büyük aptallık, insanın hayatını, sağduyusuna ve aklına göre değil de, bir çan sesine göre ayarlamasıdır." Başkaca, bugün din ocaklarına yalnız tek gözlü, topal, kambur, çirkin, eğri büğrü, kaçık, akılsız, bizden iyilere karışmış ve lekeli kadınlarla tıksırıklı, aşağı tabakalardan, avanak veya evine yük olan erkekler alındığına göre…

[“Sahi,” dedi rahip, “güzel ve iyi olmayan bir kadın ne işe yarar?”

“Rahibe olmaya,” dedi Gargantua.

“Evet,” dedi rahip, “bir de gömlek dikmeye.”]

… tekkeye yalnız iyi yapılı, etli butlu kadınlarla, yakışıklı, boylu poslu, sevimli erkeklerin alınmasına karar verildi.

Başkaca, kadın manastırlarına –gizliden gizliye veya kaçamak olarak girenler dışında– hiçbir erkek kabul edilmediği için; bizim tekkeye erkek olmayınca kadının, kadın olmayınca erkeğin alınmaması kararlaştırıldı.

Başkaca, manastıra alındıktan sonra, bir yıllık çömezlik bitince, kadınlar ve erkekler bütün ömürleri boyunca orada kalmaya zorlandıkları için; bizde kadınlarla erkeklere, tekkeye alındıktan sonra, istedikleri zaman, tam özgür olarak çıkıp gitme hakkı tanındı.

Başkaca, genel olarak din adamları üç and, iffet, yoksulluk ve itaat andı içtikleri göz önünde tutularak, bu tekkede herkesin evlenmesi, para pul sahibi olması ve özgür yaşaması kabul edildi.

Tekkeye resmen girebilme yaşına gelince, kadınlar on ile on beş, erkekler de on iki ile on sekiz arasında kabul edileceklerdi.

Bölüm LIII

Theleme'liler Tekkesi'nin

nasıl kurulup donatıldığı

Tekkeyi yaptırmak ve döşemek için, Gargantua iki milyon yedi yüz bin yedi yüz otuz bir yünü kırkılmamış koyuna bedel çil para saydı ve her şey tamamlanıncaya kadar da yılda Dive Çayı'ndan elde ettiği gelirden bir milyon altmış dokuz Güneş ve bir o kadar da Ülker altını ayırttı. Tekkenin kurulması ve bakımı için, Gargantua her yıl tekkenin kapısında sayılmak üzere, her türlü vergiden bağışıklı olarak, iki milyon üç yüz altmış dokuz bin beş yüz Güllü altın değerinde toprak geliri verdi ve gerekli belgeleri imzaladı.

Yapı altı köşeliydi, her köşesinde altmış ayak çapında kocaman ve değirmi birer kule vardı; bu kuleler aynı büyüklük ve biçimde idiler. Loire Nehri tekkenin kuzeyinden akıyordu; kıyısında Arktika adlı kule yükseliyordu. Doğuya doğru gidince Kalaer Kulesi vardı; sonra Anatole, Mesembrine, Hesperie, son olarak da Kreyere adlı kuleler geliyordu. Kuleler arasında üç yüz on iki ayaklık bir aralık vardı. Bütün yapı altı kattı, bodrumdaki mahzenler birinci kat sayılıyordu; ikinci kat sepet kulpu biçiminde tonozlarla örtülüydü; yapının geri kalan kısmı, lamba dibi biçiminde, Flandres alçı taşından sarkıntılarla kaplanmıştı. Çatı ince arduazla örtülü, çeşitli küçük, acayip hayvan figürleriyle süslü kurşunlarla kaplıydı; oluklar duvar dışına çıkıyor, pencerelerin arasından gök mavisi ve altın yaldızlı çaprazlama şekillerle iniyor ve binanın altında, suyu nehre akıtan arklarla son buluyordu.

Adı geçen yapı, Bonnivet, Chamborg ve Chantilly şatolarından yüz kat daha görkemliydi; çünkü, yapıda dokuz bin üç yüz otuz iki oda ve her odada bir arka oda, bir hela, bir soyunma giyinme yeri, bir mihrap vardı ve odalar büyük salona açılıyordu. Kuleler arasında, binanın orta yerinde bir sahanlıklı döner merdiven vardı; merdiven basamaklarının bir kısmı kızıl somaki Numidya ve Serpentin mermerlerindendi; boyları yirmi iki ayak, enleri üç parmaktı; sahanlıklar arasında on iki basamak vardı. Işık her sahanlıkta yarım daire biçiminde iki güzel kemerden giriyordu ve buradan merdiven genişliğinde pencereleri kafesli bir odaya giriliyordu. Merdiven çatıya kadar çıkıyor ve bir pavyonda son buluyordu. Aynı merdivenle, her iki yanda bir büyük salona, salonlardan da odalara geçiliyordu.

Arktika Kulesi’nden Kryere Kulesi’ne kadar, dillere ve çeşitli katlara göre sıralanmış Latince, Yunanca, İbranice, Fransızca, Toskanca ve İspanyolca eserlerden meydana gelen kitaplıklar yer alıyordu.

Ortada, altı tuaz boyunda bir kemerle girişi dışarda bulunan şaşırtıcı bir merdiven vardı. Bu merdiven öyle enli ve öyle bir bakışım içindeydi ki, altı savaş adamı, kargıları kalçalarına dayalı olarak, yan yana binanın üst katına çıkabilirlerdi.

Anatole Kulesi’nden Mesembrine Kulesi’ne kadar, dünyanın antik kahramanlıklarını, tarihini ve tasvirlerini dile getiren resimlerle süslü büyük galeriler yer alıyordu. Ortada yine bir merdiven ve nehir tarafındaki kapılar gibi bir kapı vardı; bu kapının üstünde büyük antik harflerle şunlar yazılıydı.

Bölüm LIV

Theleme Tekkesi'nin büyük kapısı üstündeki yazıt

Girmeyin buraya, ikiyüzlüler, yobazlar,

Kartlaşmış maymunlar, kalleşler, yağ tulumları,

Yampiri çarpık boyunlular, odun kafalılar

Gotlardan, Ostrogot'lardan beter hödükler,

Sahte çilekeşler, takunyalı kara böcekler,

Kürklü dilenciler, sefa pezevenkleri,

Kayış suratlı, şiş göbekli fitne tellalları,

Gidin başka yerde satın dolaplarınızı.

İğrenç dolaplarınız
Kötülüklere boğar
Çayır çimenimi
Yalan dolanlarıyla
Türkülerimi bozar
İğrenç dolaplarınız

Girmeyin buraya, doymak bilmez hukukçular, avukatlar,

Kâtipler, mübaşirler, halk kemiricileri,

Fetvacılar, evrakçılar, yalancı sofular,

Ve siz yargıç eskileri, siz ki tasmaya

Vurursunuz namuslu yurttaşları itler gibi,

Darağacıdır sizin hak ettiğiniz makam,

Gidin anırın orada! Burada işlenmez

Sizin mahkemelerde işlenen haksızlıklar.

Davalar duruşmalar
Bizim burada ne arar
Burada yalnız keyif var
Sizin olsun bolundan
Dolambaçlı karmaşık
Davalar duruşmalar.

Girmeyin buraya, siz ey pinti simsarlar,
Oburlar, sömürgenler, durmadan toplayanlar
Dolandırıcılar, sinekten yağ çıkaranlar,
Kamburu çıkmışlar, yassı burunlar, sizler ki
Tıka basa altın doldurursunuz küplere,
Tıkanır tıkanır, doymak nedir bilmezsiniz,
Sizi gidi pis suratlı namert herifler sizi
Ölümlerin en beteri alsın hepinizi.

İnsanlıksız suratlar
Gitsinler başka yerde
Saç sakal kestirmeye
Buraya yakışmazlar
Savulun bu tekkeden
İnsanlıksız suratlar

Girmeyin buraya, havlayıp duran köpekler,
Sabah akşam asık suratlı, kıskanç moruklar,
Siz de girmeyin hır çıkaran dırdırcılar,
Karısını hapsedip cinlere başvuranlar,
Yunan olsun Latin olsun kurttan beter kişiler,

Ne de siz uyuzlar, frengiden çürümüşler,

Gidin başka yerde dökün kurtlarınızı,

Her yanları kabuk bağlamış yüzü karalar.

Yüz akı, ışık, oyun
Burada onlar var yalnız
Sevinçli türkülerle
Tüm bedenler sağlamdır
Yarar onlara çünkü
Yüz akı, ışık, oyun.

Siz girin buraya, baş üzre yeriniz var,

Buyurun sizler, soylu yiğitler, kahramanlar,

Kazancı, geliri bol yerdir bizim burası,

Gelin, büyük küçük yüzlerce, binlerce gelin,

Konuklanırsınız, ağırlanırsınız burada

Hele sizler, en yakın dostlarım olursunuz,

Siz güler yüzlü, şakacı, şen şakrak insanlar.

Siz bütün sözü sohbeti yerinde olanlar.

Sohbet ehli olanlar
Kötülükten arınmış
Bilge, ince insanlar
İnsanca yaşamanın
Yolunu burada bulur
Sohbet ehli olanlar.

Girin buraya sizler de, ki, kutsal İncil'i

Açık dille sunarsınız, yılmayıp kimseden

Burası bir sığınak, bir kaledir sizlere

Sahte dilleriyle dünyayı zehirlemekten

Bıkmak bilmeyen o şirret sapıklara karşı.

Gelin ki kuralım burada yürekten inancı

Ve gelelim haklarından sözle ve yazıyla

Tanrı sözünün özüne düşman olanların.

Tanrı sözünün özü
Hiç kararmak bilmesin
Bu tertemiz tekkede
Her yüreği kuşatsın
Her ruh içine dolsun
Tanrı sözünün özü.

Girin buraya sizler, üstün soylu bayanlar,

Girin apaçık yürekle, ferah gönüllerle

Siz yüzleri nur saçan güzellik çiçekleri,

Girin baş eğmeden edepli vakarınızla

Şerefli insanların sarayıdır burası,

Özel buyruk verdi sizin ağırlanmanız için

Burasını bizlere cömertçe bağışlayan

Her şey için bol bol altın veren yüce kişi.

Bol bol verilen altın
Hayrına olur yarın
Altın verenin bol bol
Her ölümlü insanın
Olur derdine derman
Bol bol verilen altın.

Bölüm LV

Theleme'liler Konağı'nın nasıl olduğu

İç avlunun ortasında, kaynak taşından bir çeşme, çeşmenin üstünde de, ellerinde Bereket Boynuzları tutan Üç Güzeller heykeli vardı; memelerinden, ağızlarından, kulaklarından, gözlerinden ve bedenlerinin başka deliklerinden sular fışkırıyordu.

Adı geçen avluya bakan anayapı Kalkedonya ve kızıl somaki mermerden büyük sütunlar üstünde yükseliyordu; sütunlar arasında güzel antik kemerler vardı; yapının içinde, yağlıboya resimler, geyik, likorn, gergedan, su aygırı boynuzları, fil ve başka ilginç hayvan dişleriyle süslü uzun ve geniş galeriler yer alıyordu.

Kadınlar bölüğü Arktika Kulesi'nden Mesembrine Kapısı'na kadar uzuyordu. Geri kalan yerde erkekler oturuyordu. Kadınlar bölüğünün önünde, eğlenip vakit geçirirler diye, dışarıdaki iki kule arasında güreş, koşu alanları, tiyatro, yüzme havuzları, üç katlı eşsiz güzellikte hamamlar vardı, içlerinde her türlü rahatlık sağlanmıştı ve mürüsafi kokularından geçilmiyordu.

Nehrin kıyısında güzelim bir eğlence bahçesi vardı; bahçenin ortasında da, girintili çıkıntılı yollarla uzayan güzel bir koruluk. Öbür iki kule arasında top ve tenis oynanan alanlar vardı. Kryere Kulesi'nin orada beşli kümeler halinde sıralanmış, çeşit çeşit meyve ağaçlarıyla dolu yemiş bahçeleri uzanıyordu. En uçta, av hayvanlarıyla dolu büyük park geliyordu.

Üç kule arasında, arkebüz, yay ve kundaklı yay için hedefler konulmuştu; kilerler Hesperie Kulesi'nin dışında tek katlı bir yapıda bulunuyordu. Ahırlar, kilerlerin ötesinde, doğanlıklar da ahırların önündeydi; doğanlıklar usta kuşçularca yönetiliyor ve her yıl Girit, Venedik, ve Sarmat'lardan getirilen kartal, akdoğan, kaçırdoğan, tepeli akdoğan, şahin, atmaca, bozdoğan ve başka eşsiz kuşlarla donatılıyordu. Bunlar öylesine yetiştiriliyor ve evcilleştiriliyordu ki, şatodan havalanıp tarlalara salındılar mı, rastladıkları her şeyi alıp getirirlerdi. Av köpekleri ve av takımları biraz ötede, park yönünde bulunuyordu.

Bütün salonlar, büyük ve küçük odalar mevsimlere göre ayrı ayrı halı ve keçelerle döşenmişti; yerler yeşil kumaşla kaplıydı. Yataklar işlemeliydi ve her arka odada altın çerçeveli, dört bir yanı incilerle süslü ve insanı boylu boyunca gösterecek kadar büyük kristal birer ayna vardı. Kadınlar bölüğünün çıkış yerinde esansçılar ve berberler bulunuyordu, kadınları görmeye giden erkekler onların elinden geçerdi. Esansçılar her sabah kadınların odalarına gül suyu, çiçek suları, mürüsafi suyu sağlar ve her kadına güzel kokular saçan kıymetli bir buhurdan verirlerdi.

Bölüm LVI

Theleme rahip ve rahibelerinin nasıl giyindikleri

Tekkenin kuruluşunda, kadınlar kendi istek ve keyiflerine göre giyinirlerdi. Sonradan kılıklarını serbestçe şu biçimde değiştirirdiler:

Kırmızı veya pembe çoraplar giyiyorlardı, bunlar diz kapaklarının üç parmak üstüne kadar çıkıyordu, kenarları güzel işlemeli ve fistoluydu. Diz bağları bileziklerinin rengindeydi ve dizleri alttan ve üstten kavrardı. Ayakkabılar, iskarpinler ve terlikler koyu kırmızı veya mor kadifedendi, kenarları da yengeç bıyıkları biçiminde tırtıllıydı.

Gömleğin üstüne nefis ipekli kumaştan bir yelek giyerlerdi. Üstüne, beyaz, kırmızı, kahverengi veya gri taftadan bir iç eteklik, üstüne de ince sırmalı işlemeler ve oyalarla süslü bir fistan geçirirlerdi; bu fistan simli taftadan ya da zevklerine ve hava durumuna göre, saten, atlas, turuncu, kahverengi, yeşil, koyu gümüşi, mavi, açık sarı, al ya da beyaz kadifeden, sırmalı softan, simli ketenden olur ve gününe göre fistolar ve nakışlarla bezenirdi.

Rubaları mevsimine göre, altın ve gümüş sırmalarla dokunmuş ketenden, işlemeli kırmızı satenden, beyaz, mavi, siyah, kahverengi taftadan, ipekli şayaktan, softan, kadifeden, simli ketenden, altın ve gümüş sırmalı çeşit çeşit nakışlarla süslenmiş dokumalardandı.

Yazın bazı günlerinde ruba yerine, kılıklarına uygun güzel kısacık kaftanlar ya da mağribi modasına göre mor kadifeden, ötesi berisi altın zincirlerle, dikiş yerleri Hindistan incileriyle süslü cepkenler giyerlerdi. Başlarında her zaman yenlerinin rengine uygun, bol sarkıntılarla bezenmiş tüyler bulunurdu. Kışın, yukarda sayılan renklerden tafta rubaları vaşak, siyah gelincik, Kalabria zerdevası, samur ve daha başka kıymetli kürkler astarlanmıştı.

Tespihleri, yüzükleri, gerdanlıkları ve bilezikleri Süleyman taşı, yakut, pırlanta, safir, zümrüt, firuze, grena, akik, beril gibi kıymetli taşlardandı ve pırıl pırıl incilerle çevrelenmişti.

Saçlarının kuaförü mevsimine göre değişirdi: Kışın Fransız modasına, baharda İspanyol modasına, yazın İtalyan modasına uyarlar, yalnız bayram ve pazar günleri Fransız kuaföründen şaşmazlardı, çünkü bu taranış daha ağırbaşlı ve kadın iffetine en çok yakışanıydı.

Erkekler kendi modalarına göre giyinirlerdi: Alt poturları sof ya da şayaktan olup, koyu kırmızı, pembe, siyah ya da beyazdı; üstü aynı renkte ya da o renge çok yakın kadifedendi, zevklerine göre işlemeli ve yırtmaçlı idi; yelekleri aynı renklerde altın gümüş sırmalı yünlüden, kadifeden, satenden, atlastan olup, kusursuz biçimde yırtmaçlı, işlemeli ve süslüydü; kordonları aynı renkte ipek ipliğinden yapılmıştı; uçları mineli altındandı; kaftan ve hırkaları sırmalı yün ya da keten dokuma, simli softan ya da yol yol kadifedendi. Rubaları kadınlarınki kadar kıymetliydi; kuşakları yeleğe uygun renkte ipekliden; her biri kalçasından kabzası altın, kılıfı yeleğinin renginde kadifeden, ucu altın kakmalı güzel bir kılıç ve onun kadar da güzel bir kama taşırdı; siyah kadifeden başlıkları bol halkalar ve altın düğmelerle süslüydü, tepesinde bir sorguç sallanır, her bir tüyünün ucunda altın pullar, yakutlar, zümrütler vesaire taşlar sarkardı.

Erkeklerle kadınlar arasında öyle bir uyumluluk vardı ki, her gün birbirlerine uygun kılıkta ortaya çıkarlar ve bu konuda yanılmamaları için bazı soylu kişiler erkeklere kadınların o gün ne giyeceklerini bildirmekle görevliydiler. Çünkü her şey kadınların isteklerine göre düzenlenirdi.

Ama sanmayın ki, kadınlar ya da erkekler bu tertemiz giysiler, bunca zengin kılıklar için vakit kaybederlerdi; hayır, giyim kuşam kâhyaları her sabah her şeyi hazır ederler ve hizmetçi kadınlar bu işte öyle ustaydılar ki, bir çırpıda kadınları tepeden tırnağa giydiriverirlerdi.

Bu kılık kıyafetler el altında bulunsun diye, Theleme Ormanı'nın çevresinde, yarım fersah boyunda, güzelce aydınlanmış ve döşenmiş büyük bir ek yapı bulunurdu, orada kuyumcular, cevahir işçileri, işlemeciler, terziler, sırmakeşler, kadife dokumacıları, döşemeciler ve koltukçular otururlar ve herkes kendi mesleğinde, yukarda adı geçen rahip ve rahibeler için çalışırdı. Maddeler ve kumaşlar onlara Reis Nausikleitos eliyle sağlanırdı; bu ünlü kaptan Perlas ve Yamyam adalarından, altın külçeleri, ipekli kumaşlar, inciler ve kıymetli taşlarla yüklü yedi gemisini her yıl onlara gönderirdi. İncilerden bazıları eskimeye yüz tutar da doğal

beyazlıklarını yitirecek olursa, bunları ustalıkla yenilerler, yani şahinlere gübre yedirdikleri gibi, incileri de seçkin bazı horozlara yuttururlardı.

Bölüm LVII

Thelemelilerin yaşayışlarını nasıl düzenledikleri

Bütün hayatları yasalara, tüzüklere veya kurallara göre değil, kendi serbest iradelerine ve keyiflerine göre düzenlenmişti. Canları istediği zaman yataklarından kalkar, içlerinden geldiği zaman yer içer, çalışır, uyurlardı; onları kimse uyandırmaz, kimse içmeye, yemeye, ya da başka bir şey yapmaya zorlamazdı. Düzenlerinde yalnız şu kural vardı:

istediğini yap

çünkü özgür, soylu, iyi yetişmiş, kibar çevrede yaşayan insanların yaradılıştan içlerinde öyle bir içgüdü ve iti vardır ki, onları her zaman erdemli davranmaya ve kötülükten uzaklaşmaya zorlar: Onur dedikleri de budur. Aynı insanlar aşağılık baskılar ve zorlamalarla ezilip boyunduruk altına alınırlarsa, kendilerini açık yürekle erdeme yöneltmiş olan o soylu duyguya başvurur ve bunu kölelik ve boyunduruğu atmak, kırmak için kullanırlar; çünkü bizler hep yasaklanan işlere girişir ve bizden esirgenen şeylere göz dikeriz.

Bu özgürlük içinde, bir tek kişinin hoşuna giden şeyleri yapmakta birbirleriyle övülesi bir yarışmaya girerlerdi. Aralarında bir erkek ya da bir kadın “İçelim” dedi mi hepsi içer, “Oynayalım” dedi mi hepsi oynar; “Kırlarda gezmeye çıkalım” dedi mi hepsi birden çıkardı. Kuşlarla veya köpeklerle ava çıkarlarken, güzel rahvan kısraklara veya alay atlarına binen kadınlar, yumdukları zarif eldivenli ellerinin üstünde bir atmaca, bir doğan veya bir bozdoğan, erkeklerse başka kuşlar tutarlardı.

Hepsi öylesine soyluca eğitilmişlerdi ki, içlerinde okumasını, yazmasını, türkü söylemesini, ahenkli çalgılar çalmasını, beş altı dil konuşmasını ve bu dillerde şiir veya düzyazı yazmasını bilmeyen hiçbir kadın ve erkek yoktu. Oradaki erkekler kadar yiğit, nazik, gerek at üstünde gerek yaya iken böylesine becerikli, canlı, kımıl kımıl, her türlü silahı kullanmakta usta şövalye görülmemiştir; tekkedeki kadınlar kadar temiz, ince yapılı, şirin, eli her türlü dikiş nakışa, hür kadınlara yakışır işlere yatkın kadın görülmemiştir.

Bunun içindir ki, erkeklerden biri ana babasının isteği üzerine veya herhangi başka bir nedenden ötürü tekkeden ayrılmak isteyince, beraberinde kadınlardan birini, kendisini şövalye olarak seçen bir kadını götürür ve onunla evlenirdi ve Theleme’de birbirlerine bağlı olarak ve dostluk içinde yaşamışlarsa, bu hayatı evlilikte daha da iyi sürdürürlerdi; birbirlerini, hayatlarının sonlarında bile evliliklerinin ilk günündeki kadar severlerdi.

Tekkenin temellerinde yapılan kazıda ortaya çıkarılan tunçtan büyük bir levha üzerindeki bir muammayı unutmadan yazmak istiyorum size. Şöyle diyordu:

Bölüm LVIII

Theleme Tekkesi'nin

temellerinde bulunan muamma

Mutluluk bekleyen zavallı insanlar
Dinleyin sözlerimi açık yürekle:
Günah değilse inanmak kesinlikle
İnsan kafasının gökteki yıldızlardan
Geleceği kestirebileceğine,
Ya da Tanrısal bir güçle insanoğlu
Bilebilirse başına gelecekleri,
Görebilirse şaşmaz bir doğrulukla
Neler olacağını uzak yıllarda,
Bildiririm bilmek isteyenlere ki
Gelecek kış ya da daha erken belki
Yaşamakta olduğumuz bu ülkede
Bir çeşit insanlar çıkacak ortaya;
Rahat döşeklerinden bezen bu insanlar
Fitne sokup düpedüz ve güpegündüz
Fakir zengin tüm yurttaşlar arasına
Ayırıp birbirine katacaklar herkesi.
Kimler kulak verip inanırsa onlara
Başlarına almış olacaklar belayı;
Kavgaya sürükleyecek ulu orta
Dostları dostlarıyla, en yakınlarıyla;
Gözü dönmüş evlat utanç duymaksızın
Karşısına dikilecek öz babasının;
Büyüklere, soylu soplu beylere bile
Saldırmaya kalkacak kendi uyrukları,
Ne şeref borcu kalacak, ne saygı borcu
Bozulacak her şeyin ölçüsü düzeni
Çünkü, diyecekler, herkes sırasında

Bir yükseğe çıkmalı, bir aşağı düşmeli.
Ve işte bundan öyle bir hır çıkacak,
Öylesine çatışıp kakışacak ki herkes
Olmayacak şeyler anlatan tarihlerde
Bu türlü bir kargaşa bulamazsınız.
Nice değerli insanlar o günlerde
Ateşli gençliklerinin dürtüsüyle
Fazla inançla kapılıp bu azgın tutkuya
Ölecekler ömürlerinin baharında.
Yüreğini bir kez bu maceraya koyan
Başını bir daha alamayacak ondan;
İlle de kavga gürültü çıkaracak
İlle şamatası gökleri tutup
Tepmedik yer komayacak tabanları.
O zaman daha az dinlenmeyecek artık
Yalancının sözü doğruların sözünden
Herkes girecek çünkü inancına yoluna
Bilgisiz ve budala kalabalıkların,
En kalın kafalıyı yargıç seçenlerin.
Ah! Ne belalı bir tufan olacak bu!
Tufan sözü hiç de yersiz değildir doğrusu,
Çünkü sonu gelmeyecek bu maceranın,
Yeryüzü kurtulamayacak ondan, ta ki
Birdenbire gür sular fışkırıp yerden
Boğacak en yumuşak kavgacıları da.
Sular haklı olacak, onlar bile çünkü
Bağışlamamışlardır koyunu kuzuyu,
Bağırsakları tanrılara sunulacak yerde
İnsanların yararına kullanıldı diye.
İmdi, size bırakıyorum, düşünün, bulun
Nedir yolu bütün bunlardan kurtuluşun?

Nasıl rahat eder dünya toparlağımız
Bu amansız kavgalar içinde, belasız?
Dünyaya en bağlı, en mutlu kişiler
Herkeslerden daha az çekinecekler
Onu yitirmekten, bozup berbat etmekten.
Üstelik bu adamlar türlü yollardan
Köle etmek, hapsetmek isteyecekler dünyayı,
O kadar ki ne yapsın artık bu durumda
Onu yaratana başvurmaktan başka?
O zaman uğrayacak beterin beterine
Aydın güneş daha alçalıp batmadan
Güneş tutulmasından ve gecelerden daha koyu
Zifir karanlıklar saracak dünyayı.
Özgürlüğünü yitirecek birden dünyamız,
Gayrı yüce göklerden ne ışık, ne güler yüz,
Ya da ıssız, bomboş kalacak en azından,
Ama bu yıkıma uğramazdan önce
Öyle zorlu, öyle korkunç bir depremle
Bir sarsılış sarsılacak ki uzun zaman
O kadar sarsılmamıştır Etna bile
Dibine atılıp da ezilirken Titan,
Daha apansız olmamıştır adasında
İnarima Tanrıça'nın debelenmesi,
Typhoeus kudurup kıvranınca öfkeden
Dağları denize göçerttiği zaman.
Böylece kasvet sarıverecek dünyayı,
Ve öyle sık değişmeler olacak ki,
Dünyayı elde etmiş olanlar bile
Bırakacaklar onu yeni geleceklere,
O zaman yaklaşmış olacak zamanı
Sona erdirmenin bu uzun tufanı

Çünkü sözünü ettiğimiz azgın sular
Herkesi kaçırtmış olacak bir deliğe.
Şu da var ki sular çekilmezden önce
Engin bir alevin yakıcı sıcağıyla
Sardığı görülecek havayı gökleri
Kurutup suları bitirmek için bu işi.
Bütün bunlar olup bitince, kalacak
Tanrının seçtiği temiz insanların
Tüm nimetlere, mutluluğa ermeleri,
Ve zengin olmaları hak etmiş olarak,
Ötekilerinse yoksulluğa düşmeleri.
Bu serüven böylece erince sona
Doğru olan elde etmesidir herkesin
Önceden verilmiş olan kader payını,
Bir antlaşmanın gereğidir bu. Ne mutlu
Sonuna kadar direnebilmiş olana!

Bu anıtın okunması bitince, Gargantua derin derin içini çekti ve oradakilere şöyle dedi:

“İncil’e baş koymuş olanlar ilk defa zulme uğruyor değildir. Ama ezaya cefaya aldırmayan, Tanrı’nın, sevgili oğlu aracılığıyla bize önceden gösterdiği temiz amaca, ten isteklerine kapılıp oyalanmadan yönelen kimseye ne mutlu!”

Rahip:

“Siz bu muammadan ne anladınız? Anlamı, simgesi nedir,” diye sordu.

“Ne olacak?” dedi Gargantua, “elbette ki Tanrısal gerçeğin sürüp gitmesi ve korunmasıdır.”

“Ermiş Goderan tanığım olsun, dedi Rahip, benim anladığım bu değil. Üslubu Merlin Peygamberinkine benziyor. İstediğiniz kadar derin anlamlar ve simgeler katabilir, gönlünüzce düş kurabilirsiniz siz ve herkes. Bana kalırsa, gizli kapaklı sözler altında bir top oyunu tarifinden başka bir anlamı

yoktur bunun. İnsanlar arasına fitne sokanlar, oyun tertipleyenlerdir, bunlar genellikle birbirinin dostudur. İki servisten sonra oyundakilerden biri çıkar, bir başkası girer. Topun filenin altından mı üstünden mi geçtiğini ilk söyleyene inanılır. Sular, ter anlamına gelmektedir. Raketlerin ipleri keçi ya da koyun bağırsağından yapılmış olur. Toparlak denilen şey, küre ya da toptur. Oyundan sonra parlak bir ateşin önünde dinlenilir, gömlek değiştirilir, seve seve sofraya oturulur; en neşeli olanlar oyunu kazananlardır. Gelsin büyük ziyafet!”